

FULLS/13

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, abril 1982

FULLS/13

del Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró, abril 1982

TAULA

Portada: Estela funerària de la família Manyach (1613) Museu Arxiu de Santa Maria

Edita:
MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Plaça del Fossar Xic, s/n. - Mataró.
Adreça postal: c/. Sant Francesc d'Assís, 25
Tel. 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
MATARO

Composició i impressió:
Copisteria Castellà - c/. Pujol, 39 - Mataró.

Dipòsit Legal: B - 15.257 - 1978

AMB EL SUPORT DE LA CONSELLERIA DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

—EDITORIAL—

NOVA ETAPA DELS FULLS DEL MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA

Amb aquest número dels FULLS, s'inicia una etapa de la nostra publicació, amb nova presentació que facilitarà una millor lectura i una major extensió dels textos.

El canvi ha estat possible gràcies a la col.laboració del Servei d'Arxius del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, que ens ha atorgat subvenció. En primer lloc, per tant, tenim el deure de manifestar el nostre agraïment.

La confiança en la Generalitat –institució que ens representa i governa– ens esperona a continuar en el nostre treball, convençuts que, amb l'estudi i la divulgació del nostre passat, contribuïm a recuperar i donar a conèixer els signes que ens identifiquen com a nació.

EL MUSEU COMARCAL DEL MARESME

El passat dimecres dia 10 de febrer tingué lloc a la Casa de la Ciutat l'acte de signatura del Conveni entre la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Mataró per tal d'adaptar l'actuació del Museu Municipal com a Museu Comarcal del Maresme.

Després d'una visita al Museu es procedí a signar el Conveni per l'Honorable Conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, Sr. Max Cahner i el nostre Alcalde Sr. Joan Majó i Cruzate. La signatura del Conveni es va emmarcar posteriorment en un acte acadèmic al Saló de Sessions, en el qual dissertà el Dr. Miquel Tarradell. Assistiren a l'acte de signatura del Conveni el Director General del Patrimoni Sr. Jordi Bonet, el Cap del Servei de Museus Sr. Josep Guitart, el Tinent d'Alcalde, Ponent de Cultura de l'Ajuntament de Mataró Sr. Antoni Segarra, el Conseller Delegat del Museu Sr. Joan Bonamusa, regidors, membres del Patronat del Museu de Mataró i col.laboradors del Servei de Museus.

La nova missió del Museu Comarcal és assenyalada en el Conveni amb aquests termes: *"Recuperades les institucions d'autogovern de Cata-*

lunya i assumides per part d'aquestes les competències i serveis culturals, cal avançar la normalització de l'estructura museística de Catalunya amb una consideració global de les necessitats i possibilitats del país en aquest camp. I per això cal fer-ho assegurant una profunda coordinació de tots els centres museístics en la seva triple funció de conservar, documentar i difondre el nostre patrimoni moble, i més concretament creant els Museus Comarcals, desenvolupant els seus serveis i potenciant-los com a centres impulsors de l'activitat museística a nivell comarcal".

Es tracta, per tant, de concretar una tasca de servei i d'ajuda, en base a la catalogació, conservació i restauració dels fons i també de potenciar tot el que existeix museísticament a la comarca, sense que això signifiqui cap intent d'intervenció en l'autonomia pròpia de cada Museu.

D'aquest Conveni s'espera una col.laboració i ajuda mútua entre les entitats signants que suposarà una major eficàcia i un resultat profitós que ha de culminar col.laborant a les tasques per dur a terme la realització dels Museus Nacionals de Catalunya.

La creació de la política museística a nivell de país és un primer pas per assolir unes bases més concretes que defineixin les relacions intercomarcals en tots els aspectes.

El nostre "MUSEU ARXIU" –una institució parroquial– té uns fons de gran interès històric i etnològic, religiós i ciutadà, que el fan indispensable per a l'estudi del nostre passat i som conscients que aquest patrimoni és al servei del país ja que tothom té igual dret de gaudir-lo i de conèixer-lo.

Esperem que una col.laboració mútua entre el nostre MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA i el MUSEU COMARCAL DEL MARESME ens porti a servir millor la comunitat que ens envolta, per tal que sigui una realitat el que indica l'I.C.O.M. (International Council of Museum, UNESCO) i que ha esdevingut ja una definició clàssica : *"El Museu és una institució permanent, sense finalitat lucrativa, al servei de la societat i del seu desenvolupament, oberta al públic, que recull els testimonis materials de l'home i el que l'envolta, els adquireix, els conserva, els comunica, i sobretot els exposa, amb finalitat d'estudi, educació i delectació."*

ACTUALITAT

L'APORTACIÓ HISTORIOGRÀFICA DE MARIÀ RIBAS I BERTRAN

Pel desembre del 1981, Marià Ribas i Bertran va ser merescudament homenatjat per la Ciutat de Mataró. De l'acte de l'homenatge en donàrem constància al passat núm. 12 dels FULLS. Afegint-nos al sentir general, és hora que valorem amb justícia l'obra d'aquest insigne mataroní que tant ha fet en els camps de la història i l'arqueologia per la divulgació del nostre passat col.lectiu. En mans dels més entesos queda la valoració global de la tasca que constitueix tota la vida de Marià Ribas i Bertran. Des de la nostra modèstia, hem intentat reflexionar sobre el que ha suposat per a Mataró l'aportació historiogràfica de Marià Ribas i sota quins conceptes hom pot avaluar la seva magnífica obra.

Marià Ribas fou el primer historiador mataroní que trencà amb el romanticisme historiogràfic que, fins llavors, havia caracteritzat la majoria d'investigadors. Des del seu primer article (1922), ens apareix, per la seva metodologia seriosa i científica, com a continuador de l'escola històrica que, a recer del nou segle, comptà amb noms tan admirables com el Dr. Bosch i Gimpera o F. Carreras i Candi, l'obra del qual –malgrat les aparences– és d'un rigor fora de dubtes.

Des de Mataró estant, els antecedents més immediats de Marià Ribas i Bertran hem de cercar-los al s.XIX en les persones de Josep Ma. Pellicer i Pagès i en els "*Papers*" del pare Josep Rius. Ambdós autors i senyaladament Pellicer, foren els primers en bastir una història completa de la nostra ciutat. Pellicer, autor d' "*Estudios Histórico-arqueológicos sobre Iluro*", ens forneix una història global de Mataró, des dels temps més reculats fins al moment de la seva publicació (1887), dedicant una atenció preferent a l'època romana, la més desconeguda aleshores. Des de llavors ençà, si descomptem les valuoses aportacions del pare Rius (en part publicades al *Diccionario Geográfico* del Padre Flórez, en part inèdites a l'Arxiu del Col.legi de Santa Anna i en part fotocopiades a la Biblioteca Popular), encara que fragmentàries, cap altre historiador no havia gosat escometre semblant empresa. Marià Ribas, però, sota la modèstia del títol "*Orígens i fets històrics de Mataró*" (1934), presenta una nova síntesi històrica de la Ciutat amb forta acceptació popular, com ho demostra el fet de ser utilitzada com a llibre d'estudi a l'institut i escoles de la Ciutat.

Els romàntics que magnificaren la nostra història, la majoria de les vegades pecaven de mítics i de tòpics; àdhuc sovint, en llur fal.lera reivindicativa de les glòries passades, tergiversaren o, si més no, novel.laren el nostre passat. Víctor Balaguer, amb la seva "*Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*" (1860) és, potser, l'exponent més fefaent d'aquesta trajectòria historiogràfica. Pellicer i Pagès i el pare Rius, al seu torn, es mantingueren en aquest moviment tot i que s'adequaren, un poc més que els seus antecessors, a la documentació i a la crítica històrica.

Ni post-romàntic ni proto-científic no són qualificatius que escauen a Marià Ribas, malgrat la tossuderia d'alguns. Rigor i cientifisme són els mots que defineixen concluentment la trajectòria d'aquest arqueòleg, historiador, arxivista, etc. etc.

Al llarg de la seva copiosa bibliografia, Marià Ribas ha tractat de divulgar la nostra història des de tots els angles i òptiques. Algú ha dit que ens han intentat d'arrabassar la nostra història. Homes com Marià Ribas, exemples de dedicació constant i de vocació arrelada, ho han impedit, i no solament això, ho han evitat del tot amb les seves successives aportacions. Si el nostre passat ens és assequible, a ell i a molts d'altres els ho hem d'agrair.

C.M. i R.

INSTAL.LACIÓ SISTEMES DE SEGURETAT

El passat mes de març, gràcies a una subvenció de la Caixa d'Estalvis Laietana, s'han instal.lat sistemes de seguretat al Conjunt dels Dolors i a la Sala de l'Arxiu, del Museu Arxiu de Santa Maria. Agraïm públicament la col.laboració de la Caixa d'Estalvis Laietana.

RESTAURACIÓ DEL RETAULE DE SANT NICOLAU A L'ANTIGA CAPELLA DE SANT JOAN

Prosseguint en la tasca de conservació del patrimoni cultural que la basílica de Santa Maria guarda, ha estat restaurat recentment pel Sr. Ramon Gudiol, el retaule de Sant Nicolau, situat des de l'any 1940 a l'antiga Capella de Sant Joan. Ha col.laborat en la pintura de la Capella el pintor Sr. Amadeu Teulats.

Fotografia: Pep Ros.

El retaule es composa d'una tela central amb representació del Sant, d'autor desconegut, amb clara influència bizantina, que pot datar-se a mitjan segle XVII. La resta és obra de l'escultor mataroní Antoni Riera i Mora (1641-1697), autor també dels retaules del Roser i de Sant Joaquim i Santa Anna existents a Santa Maria.

La imatge de Sant Joan, obra de l'escultor mataroní Jordi Puiggalí Clavell, quedarà situada en una de les parets laterals.

La Capella de Sant Joan va ser construïda al segle XVII pel gremi de fusters, boters, carreters, mestres de cases, calafats, basters, blanquers, assaonadors de pell i altres oficis menors. Fins l'any 1936 hi figurà el retaule de Sant Joan (segle XVII) contractat i construït per Jaume Vendrell fuster de Mataró.

NOCES D'ARGENT COM A RECTOR

El dia 31 de març va fer 25 anys de la presa de possessió de Mossèn Francesc Pou i Ginesta com a Rector de la Parròquia de Santa Maria de Mataró. La seva iniciativa i col.laboració ha fet possible l'existència del Museu Arxiu de Santa Maria. Aprofitant l'avinentesa l'Equip del Museu Arxiu, fa públic el seu agraïment. Per molts anys.

VISITA DEL CARDENAL JUBANY

El diumenge dia 21 de març, a la tarda, visità el Museu Arxiu de Santa Maria el Cardenal Jubany, Arquebisbe de Barcelona. Després del recorregut per les diverses seccions, signà en el Llibre d'Honor del Museu Arxiu i hi escriví el següent:

Havent fet una visita a totes les instal.lacions del Museu Arxiu de la Parròquia de Santa Maria de Mataró, estic literalment admirat de les grans riqueses conservades aquí, religioses i artístiques, que són testimonis autèntics d'un bon tros de la història de Mataró; admirat també de l'esforç i l'encert de tots els que, d'una manera o altra, han col.laborat en la realització d'aquestes instal.lacions.

Déu faci que el fons cristià, testimoniat en les coses conservades en aquest Museu Arxiu, es conservi en la Història viva dels ciutadans de Mataró.

La història d'un poble forma part del seu ésser ! Cal que estigui present en totes les generacions futures.

+ Narcís Jubany
Arquebisbe de Barcelona

ESTUDIS

Ara fa un any, als FULLS núm. 10 corresponents al mes d'abril del 1981, publicàvem un estudi sobre la proclamació de la República a Mataró, aprofitant l'avinentesa del cinquantenari.

En base al debat produït sobre el contingut de l'estudi, –vegi's la nota publicada als FULLS núm. 11, juliol 1981– hem cregut convenient de tornar a plantejar el tema, aclarint els conceptes i considerant, a més a més, l'actuació del primer Ajuntament republicà.

EVOCANT EL 14 D'ABRIL, DIA DE L'ADVENIMENT DE LA REPÚBLICA

Aquell 14 d'abril, per a mi, un vailet de 13 anys, aprenent de manyà a can Roure, va representar canviar, d'una manera o altra, la meva vida. Vaig, en una tarda de "Festa", començar a conèixer coses diferents. Aquella alegria de la gent que emplenava amb riuades el carrer em va ensenyar, si més no, a saber que hi ha dues maneres de ser i de viure, lliure o oprimit. Jo no ho sabia. Era un vailet esbojarrat, vingut d'un poblet, Manlleu, i encara que també hauria pogut tenir un gran aprenentatge social, no va ser així. No oblideu que Alejandro Lerroux, de Manlleu, en va fer el seu feu, el seu camp d'operacions, i no oblideu que anava a la fonda de casa la meva mare, "can Xeran", on jo, de petit, passava la vida, i que era la meva padrina, la mestressa, la que li feia el llonguet amb truita que portava a la butxaca i ensenyava en els mítings dient: "Yo que sólo como pan con tortilla". Solemne mentida, perquè la padrina, abans de marxar, li havia servit un saborós dinar. Sapigueu també que el fet dels esquirols ("los esquiroles" que diuen en castellà) es va produir a Manlleu. Va ser al meu poble on, dissortadament, varen fer la feina, la feina mal feta, (em sap greu per l'amic Garolera que és de l'Esquirol), i em sap greu aquest fet social, però és història i la història no es pot falsejar.

Doncs aquell 14 d'abril de 1931 em vaig despertar ignorant que a les 8 de la tarda hauria vist coses i hauria sentit emocions desconegudes no podent sospitar l'espectacle que m'esperava des de quarts de cinc fins a les vuit.

Com cada dia a 2/4 d'1 vàrem plegar del taller per anar a dinar. La mare sortia a les 12 de can Gordils i acabava de preparar l'escudella i la carn d'olla que li bullia amb trenta cèntims de gas; el contador era de peces de 10, i amb tres en teníem prou per a trobar-ho tot a punt. El meu pare, que feia de municipal, a vegades arribava més tard. La mare li deixava el plat sobre l'olla i així trobava el dinar calent.

Com cada dia a 2/4 de 2 érem al carrer de Gravina a xutar una pilota feta de caps bruts –enfilalls– dels que s'usaven per eixugar-nos les mans i amb la qual havíem trencat més de quatre vidres a la carnisseria de can Masriera; la Pepeta Bellescà em guardarà de mentir.

Abans de les 2 varen entrar els operaris, en Cantó, en Curvasí, en Mauri de can Viola, en Cabot de can Lola, en Trias i d'altres, després els encarregats, en Lluís, els Ribas, i més tard, sol, entrava, greu i expectant, en Joaquim Girvés, l'home que més ha influït en mi, primer per la seva seriositat i per la seva gran categoria humana, després pel sentit d'austeritat política; no era home de fer volar coloms, com no ho era en Curvasí, que em va sorprendre i el vaig admirar per la seva teoria política d'integració vers la nova estructura, la República, i la gran responsabilitat que va tenir acabada la guerra. Això ho vaig viure després. Aquell 14 a les dues, segurament devia d'haver sentit algun crit de "Va, belluga't".

Feia dos mesos que era a can Roure i, encara que ja portava 18 mesos treballats a can Mauri, la fàbrica de capses de cartró del carrer de Mitja Galta, no era suficient perquè encara pagués les novatades i rebés els crits, sense malícia, d'aquelles persones de les que servo un record boníssim, potser perquè entre tots em varen ajudar a fer-me un home.

A 1/4 de 5 va sortir del despatx el senyor Pepito amb el senyor Solà, (el Sr. Pepito era l'amo), i ens va dir en to solemne que el Rei se n'havia anat i que s'havia instaurat la República. Tinc el record que ho va dir en paraules emocionades, no sé si de tristesa per la pèrdua del Rei o per l'alegria de tenir República, em decantaria per la tristesa. Va dir-nos que pleguéssim, que era festa, i que anéssim cap a l'Ajuntament.

Després va començar la meva sorpresa. No comprenia res. Els més vells, gairebé tots, eren republicans; altres no ho sabien ben bé i alguns, els més de missa, recordo que eren monàrquics, dels del Rei. Aquests veien que tot se n'anava a fer punyetes i sense el Rei creien que no hi hauria feina, ni justícia, ni res. Els de la república, al revés, veien que començava la nova albada, la llibertat, tot allò que feia tants anys que havien perdut i que esperaven, perquè ho desitjaven, tornar a tenir-ho.

Vàrem anar a rentar-nos les mans i a canviarnos de roba. Alguns, els més grans, anaven adelerats; per ells era el dia més feliç de la seva vida. D'altres no tant, potser perquè eren menys apassionats, potser perquè en el fons no ho veien tan clar i els que quedaven no volien ni sortir. Aquests no varen fer res per sumar-se amb els que anaven cap al carrer de "Lepanto".

Els que vàrem sortir més tard ja vàrem trobar el carrer ple. Aquella munió de persones impressionava. Tothom anava decidit cap a la Rambla, jo pretenia saber coses, però els de la meva colla no en sabien pas massa. Recordo, encara sembla que els vegi, que ens varen arrabassar pels voltants de la clínica, perquè anaven molt de pressa, dos homes alts, eren lampistes i portaven la clàssica americana blava sense "hombreres" que queia com un sac; ens vam girar perquè oírem que cantaven "La marsellesa" (la cançó era nova per a mi), eren ells dos, que per espessir el suc, portaven Gorro Frigi. Va ésser la primera imatge que em va frapar, la meva mirada els va seguir fins perdre's al lluny.

Quan hi vàrem arribar, la Rambla semblava un dia de festa, tota la voravia era plena fins al carrer, no podien passar els cotxes, els pocs que hi havia. De sobte et topaves amb un grup, amb un que parlava, era com si fes un petit míting, però nosaltres anàvem corrent cap a la plaça de Santa Anna on es veia una bandera republicana molt grossa, i també es veien homes que s'abraçaven, fins alguns a qui queien les llàgrimes. Les escenes eren de tota mena, veies persones que portaven petites banderes de les bicolor amb una franja morada cosida sobre la banda vermella, d'altres que es veien velles d'haver-se guardat anys, també en sortien moltes de catalanes.

Vàrem arribar a la plaça i, davant de l'església, a la capota d'un auto hi havia l'Emília, la meva veïna, que vivia, amb els Bargalló, al primer pis de casa. Era una dona prima que tenia atacs epilèptics i era ella la que aguantava la bandera de la República. A mi particularment em va xocar veure aquella dona portant el símbol, a la meva manera em va semblar com si veiés que la portaven males mans, pobra Emília; després es va casar amb en Domènec, un que cantava, i encara va viure 15 o 20 anys més.

Davant del cotxe, sota la bandera, parlava en Corney, un vell republicà, un home íntegre, un gran lluitador. Jo recordo vagament que deia que per fi podíem esperançar una nova etapa de progrés, la República portaria noves formes de vida, m'impressionava, a la meva edat, sentir aquelles paraules abrandades. Jo recordo que l'orador era

un home gros que fins anava una mica mal vestit, com acostumem a anar els qui som grossos.

Ell encara parlava quan ens varen dir que a l'Ajuntament hi havia l'acte oficial i que havien tirat el bust del Rei daltabaix, que estava tot ple i que era molt emocionant. Hi hauríem corregut si no fos que per la Riera no s'hi podia passar, tot Mataró anava cap a l'Ajuntament. Nosaltres, més joves, més xafarders i més desvergonyits ens vàrem obrir pas. En arribar-hi parlava no recordo qui i lleugerament recordo que demanava ordre, sobretot fer-ho tot amb ordre.

Després vaig trobar el meu pare que estava molt content. Tenim República ! va dir-me, i m'agafava fort; a la seva manera volia que jo participés d'aquella gran diada i jo, encara sense comprendre, en vaig participar.

Em plauria recordar el que em va dir i no puc però estic segur que deuria ser la primera vegada, i més emocionat que mai, que em va explicar sobre l'home i els seus drets, la llibertat i la República. Després amb la seva filosofia d'home de fàbrica, però molt encertat, ho vaig sentir quaranta vegades i avui li estimo molt, car el seu fer va influir en la meva formació política. Pobre pare, aquell dia estava emocionat perquè a la porta de la casa de la Ciutat va sentir-se, fins i tot, una mica intèrpret d'aquell 14 d'abril històric, i jo passats 50 anys, encara l'hi vull veure, vull veure que, el qui vaig estimar tant, també tingués una petita part en aquell esdeveniment. Més tard vaig saber dels seus contactes amb els republicans que varen ocupar els llocs delicats a l'Ajuntament. Ell però, va continuar fent de municipal, sense demanar mai cap prebenda i sentint un gran respecte pels seus amics, els homes que admirava, els Abril, Cruixent, Rabat, Llavina, Rossetti, Albert Puig i tots els altres.

Més tard, quan jo ja era més gran, m'havia comentat com veia cada un d'aquells homes i els catalogava a la seva manera, i no sé si potser per influència o perquè tenia raó, jo ho he vist igual. Avui m'omple de satisfacció recordar que el meu pare va viure plenament aquell dia i va fer molt perquè jo el comprengués, que sabés tot el que representava tenir la República, car Catalunya també faria el gran pas vers la seva llibertat i la consolidació d'un estat lliure i sobretot català; el nostre poble, aquest tros de terra ple de Mediterrani, arribaria a ser reconegut com a petita nació dins de l'estat espanyol i els seus homes sentirien el goig d'estar immergits en un estat federal. Catalunya tornaria a sentir el cor que batega, perquè estima, i viuria intensament tota l'aventura d'un poble que estima i avança donant-se les mans. I la sardana, la cançó, la parla viva i les nostres coses tornarien a casa, i Catalunya amb la República, tornaria a tenir la seva identitat. Tots els homes que esperaven aquesta data històrica tenien la certesa que això era, per fi, el retorn a la llibertat anhelada.

Però al 14 d'abril li va arribar el capvespre i, més tard, la nit va caure com un mantell d'argent damunt la platja, sobre la ciutat, el mar i les muntanyes i el nostre poble, Mataró, acabava de viure un dia inoblidable.

Aquell dia moltes famílies varen sopar i varen brindar amb xampany, potser xampany barat, potser vi amb gasosa, i ho feien pel nou dia que naixia, per la nova etapa històrica que començava, sabien que serien més feliços perquè mai més no tindrien l'amenaça d'una Espanya totalitària, centralista i anticatalana.

Avui passats 50 anys encara vetllo el seu son i torno a viure dels seus somnis.

Visca els homes del 14 d'abril de 1931 !

TERRI

EL MEU RECORD DEL 14 D'ABRIL DEL 1931

La proximitat a la Casa Consistorial de Mataró de les oficines de la casa on jo treballava –al carrer d'en Palau, a cosa de cinquanta metres de la Riera– féu que pogués presenciar, si bé durant pocs minuts –no crec que arribessin a quinze– una part de l'acte de la proclamació popular de la República a Mataró, a la tarda del dimarts 14 d'abril del 1931.

Serien poc més de les cinc de la tarda d'aquell dia, quan des del despatx on treballava, juntament amb dos altres companys, sentírem –sembla que hi havia una porteta oberta– encara que amb intermitències, forts aplaudiments, crits i visques, que procedien del cantó de la Riera. Com sia que a primeres hores de la tarda, s'havia donat, per la ràdio, la informació de l'acte de proclamació per Francesc Macià, de la República Catalana des del balcó del palau de la Generalitat, pensàrem de seguida que es podia tractar de la celebració d'un acte similar fet des del balcó de l'Ajuntament mataroní. Recordo que dos o tres empleats sortírem al portal de la casa per veure què passava, i, efectivament, vàrem veure que a la Riera, en el tros que es podia albirar des d'on ens trobàvem, hi havia bastant de gent mirant de cara a l'edifici de Casa la Ciutat, aplaudint i donant visques. Per natural curiositat, però més que res, per poder donar compte del que allà succeïa, vaig anar, juntament amb un o dos altres companys, fins a la cantonada del carrer d'en Palau amb la Riera. Des d'enfront de la confiteria que aleshores hi havia en dita cantonada, si bé avantçant-me una mica cap al carrer per a poder veure-ho millor, vaig contemplar que un dels que estaven a la balconada de l'Ajuntament feia gestos com volent calmar el nombrós grup que hi havia a sota, que sembla que reclamava quelcom. Es pogué sentir que es tractava d'un quadre que presidia el Saló de Sessions, obra del pintor Cusachs, amb l'efígie de la Reina Regent i el seu aleshores petit fill, Alfons XIII, i que des de dalt es deia que es portaria al Museu Municipal. Però la gent anava cridant. Al cap de pocs moments vaig veure com, des de la balconada, "queia" un bust del rei Alfons XIII, que sembla que presidia el saló de l'alcaldia, i com que era de guix o pasta de fusta, encara que semblava de bronze, quedà esmicolat per la gent en arribar a baix. Confesso que aquesta escena em resultà desagradable, i al cap de ben poca estona me'n vaig anar d'allí, retornant a l'oficina.

F.J. ROMÀ

LA PROCLAMACIÓ DE LA REPÚBLICA A MATARÓ

Em demaneu, benvolguts amics, una referència de com es produí la proclamació de la República a Mataró. La vaig donar en el llibre *Quatre boigs de Mataró* i em va sorprendre veure que en d'altres posteriors s'hagi explicat d'altra manera.

Compreneu que la meva amistat amb en Jaume Llavina i el Sr. Lluís Viladevall m'havien de donar ocasió a saber-ho bé. Espero que comprendreu també que em senti dolgut que la història local contemporània no sigui aclarida ni divulgada amb més probitat.

El text de la proclamació de la República Catalana (redactat, sobretot, per Carrasco Formiguera) a les parets de Mataró va provocar una onada d'entusiasmes en uns, d'esverament en d'altres i de mal dissimulada indignació en tercers.

Però, jo creia i continuo creient que es podia mantenir fins a les constituents, i crec que ni la Guàrdia Civil ni l'Exèrcit no s'haurien rebel.lat en el cas que el Govern de la Generalitat hagués mantingut aquesta postura.

Altrament, el seu manteniment hauria comportat l'organització d'una Guàrdia Cívica o unes Milícies, com les que s'havien organitzat al segle passat en períodes semblants i les que resultaren indispensables el juliol de 1936.

A Mataró, espontàniament, voluntaris a inscriure'ns-hi, ens hi presentàrem molts, però no es va fer res, perquè a Barcelona tampoc no va fer-se.

Proclamada la República a Mataró, amb l'hissament de la bandera de la franja morada (o sigui, la de la Primera República), la Casa de la Ciutat es convertí en un rusc d'anants i vinents, que cercaven consignes i informació; però només rebien l'única que havien rebut de Francesc Macià en el sentit que s'evités tot desordre i que s'esperessin instruccions, com n'esperaven ells del Govern de Madrid, que estava negociant la presa de possessió.

De forma que tothom pel carrer es preguntava:

—Què se sap del Rei? És fora o vol resistir ? Què fan els militars ? Què fa la Guàrdia Civil ?

És així com es passà tota la tarda del dia 14 d'abril.

Jo no sé si algú ha explicat com anà l'elecció del primer batlle republicà. Potser val la pena de fer-hi una al.lusió perquè el que passà, en aquest assumpte, explica moltes coses que succeïren després.

Al final de campanya electoral els tres partits que integraven la candidatura canviaren impressions per evitar-se discussions en el nomenament de l'alcalde, cas que triomfessin com ja esperaven.

Com sigui que Jaume Recoder, el més jove dels candidats, s'havia revelat com el millor de tots els oradors, i fou el més aplaudit fins al míting de la Casa del Poble, i es donava el cas que com a solter, fóra el qui disposaria de més temps per dedicar a l'Ajuntament, a part de ser l'únic que tenia una formació universitària i el títol d'advocat, fou considerat per tots el més idoni i així va concertar-se.

Aquest acord, que s'havia de mantenir secret anà transpirant, sobretot, el vespre del diumenge, acabades les eleccions. Per això, el local d'Acció Catalana, tan ben plaçat a la Riera, es convertí en el més actiu i més eufòric. I, per això, el president d'Acció Catalana Dr. Lluís Viladevall fou el primer d'entrar a l'Ajuntament i l'artífex de la proclamació.

En el meu llibre de memòries *Quatre boigs de Mataró* explico el rera-fons de l'entesa que hi havia hagut entre el Director General de la Guàrdia Civil, general Sanjurjo i els signants del Pacte de Sant Sebastià, entesa que a Mataró funcionà amb tota perfecció.

Transcric textualment:

"L'any 1932 ja complotaven contra la República més del cinquanta per cent dels que l'havien portat, començant pel general Sanjurjo Secanell.

Altrament la gent començava a preguntar-se per què i com havia vingut la República i les editorials procuraven de satisfer aquesta curiositat.

Josep Pla, que era un dels refredats del seu republicanisme jovenívol, publicà un opuscle, *L'adveniment de la República*, que va ésser molt venut.

Entre tantes versions, aquesta fou com a més objectiva i sagaç; jo mateix així ho vaig creure sempre fins que Miquel Maura, el primer ministre de Governació del Règim, va publicar-ne una nova versió fa una vintena d'anys.

La versió de Miquel Maura va ésser rebuda com la revelació fidedigna de l'esdeveniment i va obtenir un èxit sorollós i un crèdit total.

Ara bé, poc després de la seva publicació, vaig parlar-ne un dia amb el polític republicà més puntós que he tingut ocasió de conèixer. Fernando Valera, el que amb el valencià Julì Just, durant tota l'etapa franquista ha format part i han estat l'eix dels diversos *Governs de la República a l'exili*, i don Fernando em va dir:

—Miguel Maura se ha dejado en el tintero al protagonista de la operación. El protagonista fue el propio general Sanjurjo Secanell. El pretendido valor personal que Maura se atribuye, cuando convierte su casa en punto de reunión del grupo que decide apoderarse del Ministerio de la Plaza del Sol y cuando refiere cómo a codazos se abre paso entre la multitud y entra y ocupa el Ministerio, no lo necesitó, porque sabía muy bien que la oficialidad de la Guardia Civil que defendía tal Ministerio tenía recibida orden del Director General de la Benemérita Institución, que era entonces Sanjurjo, de rendirle honores de Ministro de la Gobernación tan pronto como se presentara.

"Y tal ocurrió ante la multitud pasmada que presenció el hecho y vitoreaba a Maura como el héroe de la histórica jornada, creyendo que se habia impuesto con su arrojo personal y su prestancia".

Aquesta referència la vaig comunicar, llavors, a Jaume Llavina, el qual amb el doctor Lluís Viladevall s'havien apoderat, a primera hora de la tarda del 14 d'abril de 1931, de l'Ajuntament de Mataró, i el meu admirat company de tantes hores bones afuà el llavi com solia fer-ho, quan s'esplaiava explicant-ne una de fresca, i amb una riallada de les seves digué:

–No em dius pas res de nou ! Si tot va ésser una conya ! Jo vaig quedar astorat.

–Així els de Mataró també sabíeu que teníeu la Guàrdia Civil al vostre costat? –vaig preguntar-li.

–És clar, home ! Has de pensar que el doctor Viladevall, president d'Acció Catalana de Mataró, era el metge de la Guàrdia Civil, com era director de l'Hospital. El capità de la Guàrdia Civil, durant el matí d'aquell dia, va telefonar al doctor Viladevall pregant-li que anéssim a proclamar la República com més aviat millor, *para evitar disturbios y otros desmanes de los exaltados*, i va oferir-s'hi per acompanyar-nos, si volíem, i com que el doctor li deia que no calia precipitar-se per no acabar com en Galán i en García Hernández, el capità li assegurava que ell tenia ordres de posar-se a la disposició dels qui proclamessin la República, ordres secretes i directes de la Direcció General.

La informació de Jaume Llavina vaig voler-la tenir confirmada pel mateix doctor Lluís Viladevall (metge a qui vaig acudir en el cas fatal de la tuberculosi del meu germà i després de la meva pròpia, que va curar-me). Ell, amb la seva bonhomia i aquella distinció de lord anglès, m'ho confirmà: –Sí, Albert, sí. Ni en Llavina ni en Valera no t'han enganyat ni exagerat res.

Llavors vaig voler saber més.

–Escolti, doctor, és que Companys i Macià no podien haver procedit, doncs, per la mateixa raó que vostès ?

El doctor, sempre prudent, em respongué:

–No m'estranyaria gens. Companys i Macià eren molt més hàbils i circumspectes del que la gent es creu. Ara, jo no en sé res; perquè no era cosa de preguntar-los-ho ni de divulgar-ho, ja que, com pots comprendre, hauria afectat el nostre prestigi. La massa vol herois i suïcides i no homes intel.ligents i cauts."

Textualment també explico en el mateix opuscle citat com es passaren el dilluns, 13 d'abril de 1931 i el dimarts, 14, a Mataró.

" A Barcelona i a Mataró la campanya electoral es dugué amb un desplegament d'activisme i d'entusiasme per part de les forces republicanes que resultava evident que s'endurien la majoria, i així fou.

La nit del mateix diumenge de les eleccions tot eren visques a la República pels carrers.

La campanya s'havia fet amb la promesa, per part dels candidats triomfants, de proclamar la República, cas d'ésser elegits.

El dilluns es visqué un gran nerviosisme a Mataró, com arreu.

Es parlava d'anar a la vaga general revolucionària i a la proclamació immediata de la República.

Es sabia el triomf de la candidatura dels republicans de Madrid i de manifestacions multitudinàries al carrer.

Tot eren rumors i pronòstics: il.lusions i temences. Els crits de "Visca la República!", "Visca Catalunya lliure!", "Mori el Rei!", "Visca la Revolució!", "Visca la República Catalana!", els vàrem sentir en la veu de molts grups que recorrien carrers i places, sobretot, al vespre del dilluns.

S'esperaven consignes de vaga i d'acció pel dimarts.

El dimarts, a la fàbrica, alguns dels més exaltats semblaven defraudats perquè tals consignes no havien arribat.

A la tarda, feia pocs minuts que havíem començat el treball, quan entraren per les quadres les consignes: "Va!, nois, cap a l'Ajuntament, que ja hi tenim la bandera republicana i la catalana! La República ja s'ha proclamat. És qüestió de saber-la defensar!".

Aquestes frases les sentíem en els llavis de molts obrers que sortien temerosos, però dòcils a la consigna.

La Rambla de Mataró s'anava convertint en un formiguer.

Hi havia més curiositat i por a les cares, que no eufòria.

Es temia la immediata i fulminant aparició de la Guàrdia Civil o l'exèrcit dissolent a cops de sabre o de culata els grups cridaners i fent-nos córrer tots cap a casa.

Jo anava, reticent, observant-ho i escoltant uns i altres.

A envistes de l'Ajuntament vaig adonar-me

que la bandera republicana tenia una franja morada. La catalana li feia costat.

Al mig del carrer, sota la balconada de la Casa Gran hi havia, estavellat, el bust del rei que fins aquell dia presidia el Saló de Sessions.

A la balconada hi havia alguns dels nous regidors, que, des d'allí, parlaven amb els qui arribaven a l'Ajuntament.

—Entreu! Entreu! —els deien.

Eren les tres de la tarda.

—Ja veurem, quants quedarem quan aparegui la Guàrdia Civil i desembeini! —vaig sentir que deia un.

Altre li contestava:
—I ca! home. No veus que la Guàrdia Civil ja no va actuar ahir el vespre? La Guàrdia Civil i l'Exèrcit no volen actuar més contra el poble! També n'estan tips del Rei i de la Dictadura.

—Alguns potser, sí! però, n'hi ha de ferrucos!.

—Hi haurà guerra civil i resistències armades en molts llocs! —comentava un altre.

—I el Rei què deu fer, ara? —preguntaven.

—Morir-se de por! Potser ja s'ha disfressat i és fora!

—Haurem d'esperar el diari de la nit!

—Què diuen les ràdios ?

—S'haurien d'organitzar milícies i repartir armes. Les dretes i el sometent es tirarà al carrer per defensar la monarquia.

—Però, se sap què fan a Barcelona i a Madrid? Això voldria saber bé.

—Al migdia la ràdio ha dit que les manifestacions a la Plaça del Sol eren imponents!

—I en Macià no ha proclamat la República Catalana com havia promès?

—En Macià és molt vell i s'ha cansat molt aquests dies; l'home, potser, és al llit.

—Ahir va sortir i va fer declaracions optimistes.

—La República s'ha proclamat, primer a l'Ajuntament de Barcelona. En Macià ha arribat, més tard, a la Diputació i ha proclamat allí la República Catalana.

—Vejam si, ara, l'Ajuntament i la Diputació es trobaran fent una política contrària. Només faltaria que anessin a trets aquesta tarda els boigs d'Estat Català amb els lerrouxistes o els federals.

Són frases que recordo d'aquella tarda que vaig passar a l'expectativa, acostant-me a un grup i altre dels que comentaven la situació, aturats o passejant per les immediacions de la Casa de la Vila d'un Mataró bigarrat, heterogeni i mogut, una ciutat de trenta mil habitants on només hi coneixia superficialment una cinquantena de persones.

A mitja tarda, començaren a col.locar al vestíbul de l'Ajuntament i a les cantonades dels carrers la proclama del President Macià, impresa en un gran cartell. La gent s'acostava a llegir-la i la majoria s'hi engrescaven.

—Està molt ben dit tot això! Separats d'Espanya del tot, tampoc; però, tant serem els uns com els altres. Els federals també ho trobaran bé!

—I a Madrid? Què diran els de Madrid?

—A Madrid, el Govern de la República hi estarà d'acord, que, per això, va signar-se el Pacte de Sant Sebastià!

—Però que hi ha la República a Madrid, sí o no?

El nerviosisme i la confusió hi eren. Els telèfons dins de la Casa de la Vila no devien parar.

El bàndol amb la signatura de Macià aportava a la gran majoria dels que ocupaven la Rambla una gran il.lusió i una gran confiança. A mi, també.

Els pardals d'aquella tarda primaveral omplien els arbres de xerradissa.

Pels balcons, la gent hi treia el cap, encuriosida.

Vaig anar cap a casa. El pare era a Dosrius. La mare em deia que no tornés a sortir, perquè temia que no hi haguessin trets i baralles.

L'altra dona no tenia tanta angoixa, però, deia a les seves filles que no es moguessin de dins:

—No passa res, mare; si sortim a treure el cap, ja som prou grans per saber tornar de seguida, si veiéssim que hi ha d'haver soroll! —li objectava la filla gran.

En aquella família no hi havia nois.

Elles varen sortir amb les meves germanes, que també eren i són dues.

Jo vaig fer-ho una mica més tard pel meu compte, després de mirar de saber què deien els veïns.

Restava evident que fins els botiguers eren republicans la majoria o, almenys, els feia una certa il.lusió la República.

Quan vaig tornar a les Rambles, la confiança i l'entusiasme havien augmentat. Se sabia que el Rei havia abdicat i que havia pres possessió de l'Estat un Govern presidit per Alcalà Zamora.

Vaig trobar uns companys del Círcol Català que varen dir-me:

—Els catalans no ens podem fiar de ningú. Aquí s'han d'organitzar milícies. Patrulles armades per vetllar l'ordre i per anar a la frontera de l'Ebre a defensar la República Catalana, si fos atacada. Que sabem què farà l'exèrcit?

M'explicaren que a l'Ajuntament es discutia això de l'organització de milícies; però que els d'Acció Catalana s'hi oposaven i deien que no calia, que fóra contraproduent, que calia atendre's a les ordres que arribessin de la Diputació de Barcelona.

Davant la insistència dels més exaltats, es començaren a fer llistes. Diguérem a aquells companys que ens hi podien apuntar.

En aquells moments, jo tenia com el més aciençat, coratjós i patriota, dels amics que m'havia fet al Círcol Catòlic, en Josep Montells. Amb ell hauria anat al front o al lloc que hagués calgut, en aquelles hores d'esperança i de desconcert.

—No hem de perdre contacte aquests dies. Cada vespre hauries de pujar al Círcol Catòlic, a l'Agrupació Excursionista, perquè no tothom és de fiar. Hi ha molts carlinots; aquests i altres monàrquics no hi estan pas per la República Catalana ! Aquesta República l'haurem de saber defensar !

Quan me n'anava cap a sopar vaig veure una noia dalt d'un camió que feia voleiar una petita bandera republicana. El camió anava poc a poc i, de vegades, s'aturava. Aquella noia cridava:

—Companys de la CNT, treballadors, a les nou del vespre arriba el company Joan Peiró amb el tren. Que tothom sigui a l'estació a rebre'l. Visca la República! Visca la Revolució social!

Aquesta crida solia fer canviar l'expressió d'algunes cares.

—Aquests ja no en tenen prou de la República! Ja la volen fotre a terra!

A casa ningú no sabia qui era Joan Peiró. Les noies s'havien esverat amb allò de la Revolució social.

Havent sopat vaig sortir, malgrat l'oposició i esverament de tots. Vaig prometre que tornaria de seguida, però que volia veure com era aquell Joan Peiró.

Del carrer de l'estació pujava una gernació molt superior a la que a la tarda havia vist per l'Ajuntament. Se sentia algun crit.

—Visca en Peiró! Visca l'emancipació dels treballadors!

Peiró anava dret dalt del camió, recalcat a la cabina.

Era un home més aviat gruixut i baixet. Saludava amb la mà a uns i altres, mentre el vehicle avençava lentament, obrint-se pas entre aquella massa de treballadors, la majoria dels quals anaven en cos de camisa, com ell mateix.

Feia una nit benigna, tèbia.

El camió s'aturà davant del Col.legi de Santa Anna, on la Rambla és més ampla. La gent s'anà apilant a l'entorn.

Per primera vegada a la vida, vaig tenir idea del que és la massa treballadora. Dues o tres mil persones fidels a una línia de conducta, enduts d'un sentiment d'admiració, de solidaritat i de disciplina.

Varen fer silenci i Peiró parlà :

—Companys! Treballadors de Mataró! Ja em teniu altra vegada aquí, disposat a continuar amb vosaltres la lluita per l'emancipació dels obrers, per l'esclafament del capitalisme, per acabar amb l'explotació de l'home per l'home. Hem guanyat una altra batalla. Vàrem acabar amb la Dictadura.

Hem acabat amb el Rei, que aquesta hora ja deu haver passat la frontera. Ja tenim República. Ja tenim llibertat d'expressió i d'organització. No és pas qüestió de creure que amb la República ja ho tenim tot pla. La República és molt important que la tinguem, però no oblideu que la burgesia voldrà seguir manant i explotant els treballadors. La República per ara és com un got buit, que s'ha d'omplir de lleis per la nova ordenació de la vida social i política. Els partits republicans tenen significacions i propòsits molt diversos. N'hi ha de dretes, de reaccionaris. Basta mirar la composició del Govern. Fem-los confiança perquè el pas que s'ha fet endavant, s'afermi. Però, vigilant sempre i disposats a lluitar amb tot el coratge perquè sigui aviat un fet l'emancipació total dels treballadors d'Espanya i del món sencer. Aquest matí jo encara era a la presó! Molts companys de la CNT hi érem. No cregueu pas que ni ells ni jo creguem que, perquè s'ha proclamat la República, ja ens podem plegar de braços, i deixar l'organització i la lluita. Lluitarem més que mai i si he anat trenta vegades a la presó, estic disposat a anar-hi trenta vegades més, perquè no podem parar de lluitar fins que s'hagi instaurat un règim que posi el Govern i l'economia de la nació en mans dels treballadors! Visca la Revolució social!

—Visca! Visca en Peiró! —contestaven a centenars.

Vaig anar-me'n a dormir amb l'evidència que Peiró era un home d'un tremp extraordinari i una vocació de líder de molta envergadura."

Quan es procedí a l'elecció de l'alcalde, però, federals i socialistes es desdiren dels acords electorals i varen imposar el nomenament de l'Abril.

Jaume Recoder i els seus companys encaixaren el cop i dissimularen, tant com pogueren el seu disgust.

La processó corria, però, per dins i és la que explica l'evolució política posterior que dins i fora del Consistori i ja per sempre allunyaria el jove advocat de tot acostament a l'Esquerra i al socialisme.

Realment, la hi havien feta molt grossa. El que més el vexava era la satisfacció que això havia causat a la candidatura de l'oposició. Jaume Recoder no va superar mai més, el sentiment de frustració que allò li havia causat.

Vàrem tractar-lo en moments ben difícils i ho escoltàrem dels seus mateixos llavis.

En un opuscle inèdit on expliquem l'actuació del Comitè de Salut Pública de Dosrius hi fem una ampla referència. Jaume Recoder, perseguit els primers dies de la Revolució, vingué a refugiar-s'hi.

ESTEVE ALBERT i CORP

LA SEGONA REPÚBLICA A MATARÓ. DE L'ENTUSIASME A LES DIFICULTATS.

La Segona República arriba envoltada d'entusiasme i d'esperances. L'ambient de la seva proclamació i els seus moments posteriors eren d'eufòria i exaltació. Qualsevol que hagi viscut aquells dies en conserva un record inesborrable. Qualsevol diari o publicació de l'època expressa aquest clima, guardant-ne un preciós testimoni per al futur.

D'on venia aquesta exaltació? Què significava la República?. República simplement, o República Catalana per a molts. La República era la panacea. Era la solució als mals del país. La possibilitat de començar a aplicar remei a tots els problemes. Mals i remeis que eren entesos de diferent manera pels diferents partits i sectors socials; però tothom coincidia en la necessitat de la República per a començar a treballar. Hi ha moments en la història que un fet determinat cristalitza entorn seu les esperances d'amplis sectors, esperances de sentit divers i fins i tot contraposat. Moments en què el poble se sent protagonista de la història. La proclamació de la Segona República n'és clarament un d'ells.

Efectivament, el recolzament a la República era massiu i venia des de molt diferents direccions.

Hem acabat amb el Rei, que aquesta hora ja deu haver passat la frontera. Ja tenim República. Ja tenim llibertat d'expressió i d'organització. No és pas qüestió de creure que amb la República ja ho tenim tot pla. La República és molt important que la tinguem, però no oblideu que la burgesia voldrà seguir manant i explotant els treballadors. La República per ara és com un got buit, que s'ha d'omplir de lleis per la nova ordenació de la vida social i política. Els partits republicans tenen significacions i propòsits molt diversos. N'hi ha de dretes, de reaccionaris. Basta mirar la composició del Govern. Fem-los confiança perquè el pas que s'ha fet endavant, s'afermi. Però, vigilant sempre i disposats a lluitar amb tot el coratge perquè sigui aviat un fet l'emancipació total dels treballadors d'Espanya i del món sencer. Aquest matí jo encara era a la presó! Molts companys de la CNT hi érem. No cregueu pas que ni ells ni jo creguem que, perquè s'ha proclamat la República, ja ens podem plegar de braços, i deixar l'organització i la lluita. Lluitarem més que mai i si he anat trenta vegades a la presó, estic disposat a anar-hi trenta vegades més, perquè no podem parar de lluitar fins que s'hagi instaurat un règim que posi el Govern i l'economia de la nació en mans dels treballadors! Visca la Revolució social!

—Visca! Visca en Peiró! —contestaven a centenars.

Vaig anar-me'n a dormir amb l'evidència que Peiró era un home d'un tremp extraordinari i una vocació de líder de molta envergadura."

Quan es procedí a l'elecció de l'alcalde, però, federals i socialistes es desdiren dels acords electorals i varen imposar el nomenament de l'Abril.

Jaume Recoder i els seus companys encaixaren el cop i dissimularen, tant com pogueren el seu disgust.

La processó corria, però, per dins i és la que explica l'evolució política posterior que dins i fora del Consistori i ja per sempre allunyaria el jove advocat de tot acostament a l'Esquerra i al socialisme.

Realment, la hi havien feta molt grossa. El que més el vexava era la satisfacció que això havia causat a la candidatura de l'oposició. Jaume Recoder no va superar mai més, el sentiment de frustració que allò li havia causat.

Vàrem tractar-lo en moments ben difícils i ho escoltàrem dels seus mateixos llavis.

En un opuscle inèdit on expliquem l'actuació del Comitè de Salut Pública de Dosrius hi fem una ampla referència. Jaume Recoder, perseguit els primers dies de la Revolució, vingué a refugiar-s'hi.

ESTEVE ALBERT i CORP

LA SEGONA REPÚBLICA A MATARÓ. DE L'ENTUSIASME A LES DIFICULTATS.

La Segona República arriba envoltada d'entusiasme i d'esperances. L'ambient de la seva proclamació i els seus moments posteriors eren d'eufòria i exaltació. Qualsevol que hagi viscut aquells dies en conserva un record inesborrable. Qualsevol diari o publicació de l'època expressa aquest clima, guardant-ne un preciós testimoni per al futur.

D'on venia aquesta exaltació? Què significava la República?. República simplement, o República Catalana per a molts. La República era la panacea. Era la solució als mals del país. La possibilitat de començar a aplicar remei a tots els problemes. Mals i remeis que eren entesos de diferent manera pels diferents partits i sectors socials; però tothom coincidia en la necessitat de la República per a començar a treballar. Hi ha moments en la història que un fet determinat cristalitza entorn seu les esperances d'amplis sectors, esperances de sentit divers i fins i tot contraposat. Moments en què el poble se sent protagonista de la història. La proclamació de la Segona República n'és clarament un d'ells.

Efectivament, el recolzament a la República era massiu i venia des de molt diferents direccions.

A nivell de Mataró la Candidatura que guanyà les eleccions –Candidatura Republicano-Socialista– estava integrada per Acció Catalana, el Centre Republicà Federal –poc després adherit a ERC– i l'Agrupació Socialista. Comptava, a més, amb el recolzament, encara que no explícit, dels sindicats. Fins i tot els anarco-sindicalistes expressaven un gran entusiasme, tot i que no deixaven de manifestar que s'oposaven a qualsevol forma de govern; l'ocupació de l'Ajuntament, amb el que suposava de ruptura de la legalitat i la derrota de les forces més tradicionals, feia que s'incorporessin plenament a l'ambient d'eufòria d'aquells dies.

I la immensa majoria de ciutadans mataronins havia secundat aquesta opció. Amb una abstenció que no arribava al 25 per cent, la candidatura guanyà amb una mitjana de prop del 70 per cent dels vots emesos. Els candidats electes foren:

De la Candidatura Republicano-Socialista:
Sis membres d'Acció Catalana: Jaume Recoder i Esquerra, Jaume Llavina i Cot, Ramon Cantó i Bombardó, Josep Majó i Lleonart, Josep Rabat i Simon i Joaquim Cabanyes i Barba.
Sis membres del Centre Republicà Federal: Josep Abril i Argemí, Francesc Rossetti i Sànchez, Vicenç Esteve i Barnaus, Josep Esperalba i Mora, Pere Torres i Folch i Agustí Montaner Cabarrocas.
Cinc membres de l'Agrupació Socialista: Jaume Comas i Jo, Francesc Anglas i Sarlat, Artur Puigvert i Fabré, Daniel Barberà i Peradejordi i Joan Julià i Planas.

De la Candidatura Administrativa:
Nou membres: Joan Masriera i Sans, Josep Recoder i Fàbregas, Francesc Biayna i Riera, J. Sans i Berenguer, Josep Puig i Suari, Antoni Vinardell i Sagarra, Josep Mª. Fradera i Pujol, Joan Novellas i Mora i Josep Monserrat i Cuadrada.

El panorama era encoratjador. Una coalició majoritària, un recolzament important i un fort entusiasme. Al marge hi restava una oposició que, havent sofert una forta derrota, tardaria a reorganitzar-se.

Els trets generals del període posterior són ja bastant coneguts. El resultat de les eleccions municipals havia aconseguit forçar la proclamació de la República. La marxa del rei i la constitució del govern provisional feia imprescindible la convocatòria d'eleccions a Corts Constituents, que seran pel mes de juny també amb triomf de les candidatures republicanes i socialistes. El nou govern emprèn totseguit la tasca de reformar l'Estat: són iniciades les discussions de diverses llistes, entre elles la de l'Estatut, que permetrà a Catalunya l'inici d'una tasca administrativa i legislativa pròpia. Són també conegudes les dificultats amb què aquesta tasca s'enfronta. Però aquí no ens referirem pas a aquestes, sinó a una dificultat addicional, específica de Mataró, la dificultat de constituir un Ajuntament estable entre l'abril de 1931 i el gener de 1934, en què es realitzen les següents eleccions municipals. I és que la manca d'entesa entre els partits creà una constant inestabilitat dins l'Ajuntament, fet que impossibilità la realització de la tasca de govern eficaç que feia falta (1).

Així, si el panorama després de la proclamació de la República era encoratjador, el que seguí no va correspondre a tantes esperances. A grans trets diríem que les principals dificultats dintre l'Ajuntament foren dues. En primer lloc, la decisió de federals i socialistes d'excloure de l'Ajuntament els regidors electes de la Candidatura Administrativa. En segon lloc, la ruptura de la coalició triomfant, amb el distanciament i enfrontament entre Acció Catalana d'una banda, i federals i socialistes de l'altra. Veient-ho més a poc a poc i cronològicament, els fets foren els següents:

Proclamada la República, els regidors de la Candidatura Republicana Socialista guanyadora es constitueixen provisionalment i nomenen interinament a Abril com a Alcalde i a Cabañes, Comas, Recoder, Rossetti i Anglas com a Tinents d'Alcalde (2). Dos dies després es passarà a constituir l'Ajuntament i a efectuar la votació dels càrrecs d'Alcalde i Tinents d'Alcalde, ja que la llei electoral preveia que aquests fossin elegits pels regidors i d'entre ells mateixos. Els resultats són deu vots a favor d'Abril, cinc a favor de Jaume Recoder i un en blanc (3). Com a Tinents d'Alcalde, Recoder, Comas, Cabañes, Rossetti, Anglas i Rabat.

Així, doncs, l'Ajuntament es constitueix sense els membres electes de la Candidatura Administrativa. I és que hi hagué una forta campanya contra el fet que uns homes que no havien declarat el seu suport a la República, formessin part de l'Ajuntament republicà. La pressió contra la seva integració fou molt intensa. La CNT amenaçava amb anar a una vaga general (4). Federals i socialistes amb retirar-se de l'Ajuntament. Això portarà que Acció Catalana, partidària d'un total respecte pel resultat de les eleccions (5), deixi d'assistir a les sessions de l'Ajuntament. Fet que, de prolongar-se, hauria gairebé impossibilitat l'actuació d'aquest.

Federals i socialistes fan diverses gestions prop de les autoritats de Barcelona per a tractar que, donat que hi ha uns quants Ajuntaments en

situació irregular, s'exclogui definitivament els regidors administratius i se'n nomenin de republicans. No puc oferir dades clares dels resultats d'aquestes reunions, però els comentaris i rumors, tant d'aquells moments com posteriors, apunten que la decisió de les autoritats era que es constituís l'Ajuntament de Mataró amb tots els regidors electes. Malgrat això, els de la Candidatura Administrativa no assistiran a les sessions per ara. I poc després els regidors d'Acció Catalana retornaran a l'Ajuntament al.legant que ho consideren un deure inexcusable, davant les maniobres dels monàrquics i altres elements contraris a la República (6).

Però les tensions no minven. I esclaten arran dels fets ocorreguts amb motiu de la festivitat de Sant Antoni Abat. La Germandat de Sant Antoni havia demanat a l'Alcalde autorització per a fer la desfilada de cavalleries, per a rebre la benedicció, a l'estil d'altres anys i l'Abril s'hi negà. Els motius de la negativa s'han de veure tant en l'actitud anticlerical d'Abril, com en el fet que aquell any el clima era tens i es temien disturbis. L'actitud contrària a la República d'algunes autoritats eclesiàstiques i l'intransigent anticlericalisme d'altres sectors havien enrarit l'ambient; a més, s'havien produït ja els successos d'Arnedo i Castilblanco, i dies després es produïa la revolta anarquista de l'Alt Llobregat. Els de la Germandat cursaran la petició al Governador Civil, que dóna la seva autorització i el 17 de gener la desfilada surt al carrer. Puja per la Riera i en arribar al carrer de Sant Josep s'inicien uns xiulets, contrarrestats per aplaudiments d'altres sectors. Els portadors de la bandera de la Germandat saluden. Un grup dels que protestaven s'atansa al genet que duu la bandera i la hi arrabassa. Comença una baralla amb cops de puny i patacades. Els de la Germandat, reconquerida la bandera, poden finalment entrar a l'Església (7).

Tot això provoca molt de malestar. Els sectors catòlics retreuen a Abril de no haver assegurat l'ordre i l'acusen de permetre els disturbis. A més, a la nit, davant del seu domicili hi ha crits de protesta i xiulets. Abril decideix de posar a disposició del Consistori el seu càrrec i l'Ajuntament, en una sessió a la qual no assisteixen els regidors d'Acció Catalana, li ratifica la confiança (8). En aquesta sessió es formulen fortes crítiques a Acció Catalana, per no haver assistit, i directament a Jaume Recoder per una maniobra prop del Govern Civil. Rossetti diu que li dol haver de considerar l'amic Jaume Recoder amb la carn i l'esperit de Judes (9). Tot això provocarà que dies després Acció Catalana presenti la dimissió irrevocable de tots els seus càrrecs (10). I caldrà reorganitzar l'Ajuntament pel que fa a la primera, tercera i sisena tinences d'Alcaldia, que ara recauran en Vicenç Esteve, Pere Torras i Joan Julià (11). La coalició Acció Catalana – federals i socialistes– és ja definitivament trencada.

I arribem ja als conflictes que generen l'aparició a l'Ajuntament dels regidors electes de la Candidatura Administrativa. Cal fer esment que aquests, després del primer moment de derrota, es reorganitzen i la majoria d'ells constitueixen la Lliga a Mataró. Ja sigui degut a aquesta reorganització, ja sigui pel major pes electoral que van adquirint les forces conservadores, decideixen d'ocupar el seu lloc a l'Ajuntament. Als mesos de febrer i març de 1933, per tres vegades (12), es repetirà el mateix fet: en estar llegint el secretari l'acta de la sessió anterior, entren els regidors de la Lliga. Federals i socialistes s'aixequen i marxen. Després d'aquestes tres aparicions la presència dels regidors de la Candidatura Administrativa serà ja permanent. A la sessió del 18 d'abril del 1933, Jaume Recoder exposa que Abril li ha comunicat la dimissió de tots els regidors federals i socialistes i li ha fet lliurament de l'Alcaldia en caràcter d'interinitat. Hi haurà doncs, una nova elecció d'Alcalde –Rabat– i de Tinents d'Alcalde –Recoder, Majó, Cantó, Llavina i Cabañes– tots ells amb set vots a favor i set en blanc (13). La CNT, que havia amenaçat amb vagues i manifestacions si es produïa aquest fet, ara s'abstindrà, car retreu als socialistes i federals moltes actuacions passades que li han fet perdre la seva confiança (14).

El resultat de les eleccions a Corts del novembre de 1933 torna a variar la situació. En registrar-se un fort avanç de les dretes, federals i socialistes es replantegen la seva postura i retornen a l'Ajuntament, al.legant que la República està en perill i que cal sustentar-la. També es replanteja la seva postura Acció Catalana, que dimiteix de tots els seus càrrecs, en considerar que els resultats de les darreres eleccions són una desautorització manifesta a la seva permanència en aquests llocs (15). S'imposa una nova votació de càrrecs que es farà a la sessió del dia següent en la qual, pel lloc d'Alcalde, Jaume Llavina –que en aquells moments és republicà independent– obté 14 vots i Abril 10 (16). Per les tinences d'Alcaldia són elegits Fradera, Novellas, Montaner, Masriera, Puig i Recoder. Tots, excepte el tercer, de la "Candidatura Administrativa" Federals i socialistes s'abstingueren. Aquesta sessió fou enormement tensa. Comas acusà a Llavina d'arribar a l'alcaldia amb els vots dels que foren l'oposició el 14 d'abril del 31. El públic insultà a Acció Catalana i especialment a Llavina, acusant-los de traïció. Aquest Ajuntament sols

Les autoritats inauguren la 1a. Fira Comercial de Mataró, el 4 de juny del 1933.
D'esquerra a dreta, Josep Monserrat Cuadrada; X. X.; Ausencio Gómez, administrador de correus;
Lluís Gallifa, arquitecte municipal; X. X., capità ajudant;
Carles Sánchez de Boado; Vicenç Borràs i Baixas, funcionari municipal; X. X.; Sr. Coronel del Regiment d'Artilleria;
Miquel Ciges, jutge de Primera Instància; Josep Rabat i Simon, alcalde; X. X.;
Joan Pons Montanari, secretari del Jutjat Municipal i X. X.

durarà un parell de mesos, ja que pel gener del 1934 tenen lloc les següents eleccions municipals.

Cal veure que, en aquests dos anys i vuit mesos, l'Ajuntament s'ha reorganitzat nombroses vegades i que al front del Consistori s'hi han succeït tres Alcaldes, Abril, Rabat i Llavina.

De tota manera voldria també dir que les dificultats de la Segona República no foren pas totes de caire local. A Catalunya, a l'Estat Espanyol, i fins i tot més àmpliament, s'atravessaven uns moments difícils, amb dificultats de tot ordre. La conjuntura econòmica era enormement crítica; l'atur, en creixement. Els problemes de l'autonomia catalana, de la proclamació de la República Catalana a l'acceptació de l'autonomia, de l'Estatut de Núria al del 32, anaven minvant l'entusiasme i obligaven els partits, i especialment els sectors més catalanistes, a rebaixar les seves peticions, amb el consegüent desprestigi i, com a mínim, un alt cost, a nivell de tensions internes; la campanya a altres llocs d'Espanya contra l'Estatut català; la qüestió de l'ensenyament i la qüestió religiosa, que portava a una incòmoda posició als republicans catalans catòlics, que es veien atacats per ambdós costats, situació que arribarà al seu paroxisme després de l'aixecament de 1936.

No cal oblidar tampoc que a aquesta inestabilitat hi contribuí en gran part el sistema electoral, fortament majoritari, que forçava les coalicions per tal d'obtenir la majoria sense que hi hagués una entesa real. Si hi afegim la joventut de l'experiència democràtica, es fa comprensible que els problemes no tardessin a aflorar.

Les següents eleccions municipals es realitzaren pel gener de 1934 i de nou triomfaren les esquerres, si bé per un marge molt estret. La polarització dretes-esquerres era molt forta. Acció Catalana no es va presentar a aquestes eleccions, ni amb candidatura pròpia, ni en coalició amb altres forces. Les dues llistes agrupaven, l'una –"Defensa Ciutadana"– a la Lliga i altres forces conservadores, i l'altra –"Front Unic d'Esquerres"– a federals, socialistes i obrers independents.

L'enfrontament més radicalitzat dreta-esquerra era palès també arreu del país. I ultra aquesta polarització era patent també la manca d'un autèntic respecte pel marc democràtic i pel joc electoral, com ho posen de relleu els fets d'octubre del mateix any 1934 i l'aixecament del juliol del 36.

MARTA MANTÉ

NOTES

(1) De tota manera hi ha notícies que situacions similars es produïren a altres municipis.

(2) Acta de la sessió del 14 d'abril. *Llibre d'Actes de les Sessions de l'Ajuntament*, núm. 120, pàg. 274.

(3) Segons *Proa*, òrgan d'Acció Catalana, res no s'havia pactat prèviament pel que fa a l'Alcaldia. Però, proclamada la República i en tractar de l'elecció provisional d'Alcalde, els socialistes proposaren Jaume Recoder, cosa que Acció Catalana acceptà. Però immediatament canviaren de parer, i dos socialistes votaren per Recoder i tres ho feren per Abril. A la votació posterior, federals i socialistes votaren per Abril i Acció Catalana per Jaume Recoder. (*Proa*, núm. 18 del 25 d'abril de 1931).
Les votacions definitives pel càrrec d'Alcalde consten al *llibre d'actes* núm. 120, pàg. 276-7. De tota manera, en no obtenir-se la majoria absoluta caldrà repetir la votació, cosa que es farà a les sessions del 24 i 30 d'abril. *Llibre d'actes* 120, pàgs. 282 i 287.

(4) *Diari de Mataró* del 23 i 24 d'abril 1931, on es dóna compte d'un míting de la Confederació Local de Sindicats i d'una carta d'aquesta al *"Ciudadano Alcalde Señor Abril"* en la qual *"protestan y manifiestan que de tomar posesión en el municipio los elementos monárquicos será contra la voluntad cívica del pueblo"*.

(5) Reproduïm de *"Proa"* núm. 18, 25 abril 1931: *"Acció Catalana defensava, defensa i defensarà el legítim dret de les minories elegides per sufragi popular que encara que siguin fidels al règim caigut tenen dret a la representació municipal si més no perquè així ho ha fet tota Espanya i per la lleialtat que devem als principis democràtics (...) les minories d'oposició són la millor garantia de la llibertat i el mutu respecte (...)"*.

(6) *Diari de Sessions*. Llibre 121. Pàgs. 4 i 5.

(7) *Diari de Mataró*. 18 de gener 1932.

(8) *Llibre d'Actes* 121. pàg. 264 i següents.

(9) He tractat de reconstruir els fets en base a les informacions de la premsa, que recull explicacions donades per Acció Catalana, federals i socialistes, i en base al que consta a les actes de les sessions de l'Ajuntament:
Arran dels fets de Sant Antoni Abat alguns regidors administratius s'adreçaren al Governador Civil protestant de l'actuació de l'Alcalde. Això coincidí amb la publicació a *"La Publicitat"* d'una nota en la qual es deia que l'Alcalde estava lliurat als comunistes i que aquests eren els qui, de sota mà, governaven. El governador cridà l'Alcalde Sr. Abril i li demanà la dimissió, cosa que Abril no acceptà. Jaume Recode· es dirigí també al Governador per tractar del tema. I aquest és el fet que fou vist com una traïció. En paraules de Rossetti: *"en estrènyer Abril la mà del governador encara la trobà calenta de l'escalf de la del Sr. Recoder"*.

(10) *Diari de sessions*. Llibre 122. Pàg. 1 i següents.

(11) *Diari de sessions*. Llibre 122. Pàgs. 4 i 5.

(12) Les tres sessions foren les dels dies 23 febrer, 16 març i 30 març. *Llibre d'actes* 123. Pàgs. 40, 56 i 73.

(13) A la sessió posterior, ja que les dimissions no són acceptades immediatament, i Acció Catalana intenta que federals i socialistes rectifiquin la seva decisió. *Llibre d'Actes* núm. 123, pàgs. 75 i 87.

(14) *Albada*, del 22 d'abril 1933 publica un article fent-hi referència. *"A nosaltres els administratius ens fan tan de fàstig que hauríem aplaudit que les dues minories haguessin pres el determini de tirar-los escales avall (...) ja que no s'hi van veure en cor, ara creiem que les castanyes del foc les han de treure aquells que més prop tenen la torradora, i si no que duri la mascarada que quan ens convingui a nosaltres, els treballadors, ja decidirem"*.

(15) *Llibre d'Actes* 123, pàg. 232-3.

(16) *Llibre d'Actes* 123, pàg. 236-7. En no obtenir majoria absoluta cal repetir l'elecció, cosa que es fa l'1 i el 8 de desembre.

La Parròquia de Santa Maria, propietària del Cementiri de Mataró, l'ha cedit recentment a l'Ajuntament de la Ciutat.

El fet ens dóna l'oportunitat de plantejar la petita història dels cementiris mataronins.

ELS CEMENTIRIS DE MATARÓ (1)

El nucli del Mataró medieval s'origina a l'entorn de l'església i parròquia de Santa Maria i, a l'empara de la mateixa, neix paral.lelament, el primer cementiri de la població, el Fossar parroquial. També posseeixen fossar les altres esglésies o ermites del terme; els enterraments es fan als fossars o bé a l'interior de les esglésies.

L'origen d'aquests fossars no és pas documentat. La major part arrenquen de l'època romana, com ho demostren les excavacions fetes en els seus recintes, cosa no pas estranya, ja que normalment les antigues esglésies o ermites són edificades sobre assentaments romans o, fins i tot, més antics. Amb successives ampliacions i modificacions perduren tots ells fins ben entrat el segle XIX. A part del fossar parroquial de Santa Maria coneixem l'existència del fossar parroquial de Sant Martí de Mata i del fossar de Sant Miquel de Mata, l'únic que ha perdurat i que existeix en el dia d'avui.

L'església gòtica de Santa Maria, edificada al segle XV, conté sepultures gremials i familiars en el seu interior. També posseeixen sepultures les noves esglésies dels convents de la ciutat, Carmelites, Tereses, Caputxins, Caputxines i Escolapis, edificades als segles XVI, XVII i XVIII. L'església actual de Santa Maria, construïda a partir del 1675, a més a més de les sepultures ja existents en l'església gòtica –la nova església és ampliació en llargària i volum de l'antiga– incorpora igualment gran quantitat de noves tombes en el seu interior. També hi ha tombes a l'església de l'Hospital (segle XVIII) institució que, per altra part, posseeix fossar propi, anex a l'edifici (2). Tenim constància també d'enterraments fets a l'antic hospital, situat a la Riera, i convertit posteriorment en Casa de la Ciutat (3).

Per les anotacions fetes als Llibres de Funerària –es conserven encara que no tots, des del 1602– i als Llibres d'Òbits –sèrie completa des del 1716 (4)– coneixem les característiques dels enterraments d'aquelles èpoques i els llocs de sepultura dels difunts mataronins. No tenim dades anteriors.

Els enterraments, en la part que podríem dir-ne cívico-religiosa, es feien ja aleshores de la mateixa manera que, amb petites modificacions, va arribar fins als anys seixanta de l'actual segle. Tocs de campana, processó a la casa mortuòria, absolta, trasllat del difunt a l'església, funeral amb o sense ofici, i enterrament al fossar o bé en una de les tombes o vasos existents en una de les esglésies. Segons una anotació del primer *Llibre dels òbits y funeràries y cantars de la Sglésia Parroquial de Santa Maria de Mataró* les categories dels enterraments, segons la major o menor participació de la Comunitat de Preveres, eren aleshores les següents: Doble, semi-doble, doble "amb eixida", semi-doble "amb eixida", de "cos present" doble, de "cos present" semi-doble, d'albat amb ofici i d'albat sense ofici (5). Els enterraments gratuïts eren *"amore Dei"*, per amor de Déu. S'ha de fer constar la gran quantitat d'albats, defuncions de menors, que succeïen en aquelles èpoques.

Durant el segle XVII, els enterraments es fan principalment a l'església de Santa Maria, o al seu fossar, que fins i tot ha d'ampliar-se a partir del 1685 (6), encara que, com ja s'ha dit, també hi ha constància d'algun enterrament *"en lo espital"* i d'altres a l'església del Convent de Sant Josep i a Mata. Però els Llibres de Funerària, molt concrets en esmentar les dades dels difunts, poques vegades especifiquen el lloc d'enterrament.

L'any 1652 es declara el còlera "morbo" a Mataró. L'anotació de la primera persona que "morí de contagi" és del 7 de febrer i encara que per l'abril els Srs. Jurats del Consell de la Universitat fan celebrar un ofici a Sant Roc *"en acció de gràcies de ser tornats a la Vila per haver cessat lo contagi"* aquest es torna a produir pel setembre i perdura almenys fins el febrer del 1653 (7). La presència de la pesta determina l'inici del Cementiri de "la Morberia", al Mas Pongem, on s'enterren els "empestats".

Als inicis del segle XVIII els enterraments continuen fent-se majoritàriament al fossar i a l'església de Santa Maria. Se'n fan també en *"lo cementiri"* de l'Hospital, a Sant Josep, a les Tereses, a Mata. Amb el transcurs dels anys s'abandona progressivament el fossar i a finals de segle són gairebé tots a l'església de Santa Maria. L'any 1803, d'un total de 244 òbits registrats, 226 són enterraments fets *"en la parroquial iglesia de Santa Maria"*; dels divuit restants només un correspon a *"lo cementiri de dita Parròquia"*, quatre són a *"lo cementiri de la present ciutat"* –sense cap més precisió–, un a la Morberia, cinc a Sant Josep, quatre a l'Hospital i tres als Escolapis. L'any 1804 ja no hi ha registrat cap enterrament als antics fossars o cementiris de la ciutat (8).

La Junta d'Obra de Santa Maria, presidida pel Rector de la Parròquia i formada per quatre persones, dites "Obrers", nomenades per l'Ajuntament, i normalment vinculades amb el mateix –va ser de patronat municipal fins l'any 1872, en què l'Ajuntament va renunciar al patronatge (9)– té cura dels enterraments i cobra drets en tots els casos, fins i tot en aquells enterraments que no es fan a Santa Maria. Només queden exceptuats de pagar els que són *"amore Dei"*. L'Obra té llogats els enterramorts i s'ocupa de tot el que fa referència a les tombes i als fossars parroquials. Té cura de les obres de l'església –d'aquí ve el nom d'Obra i d'Obrers– de les reparacions i del manteniment. Actua com a veritable propietària de la fàbrica de l'església, pactant i establint convenis amb l'Ajuntament, amb les diferents confraries o administracions de la casa, amb la Comunitat de Preveres i amb el mateix Rector. Té l'obligació de tenir en bon estat la roba i els ornaments de la Sagristia. S'ocupa de la neteja de l'església, de les campanes i del campaner, de l'orgue i del seu manxaire, que habita en una casa pròpia de l'Obra a l'hort de Cal Picaire, avui hort del Campaner. Un dels enterramorts viu també en una altra casa de l'Obra, al Fossar Gran, que a més serveix de magatzem; aquesta casa, ja ben entrat el segle XIX s'anomenarà Can Ximac, perquè l'habitarà l'enterramorts Ximac i la seva família.

Els drets d'enterrament són la font principal d'ingressos de la Junta d'Obra i aquest fet determinarà especialment el seu protagonisme en totes les gestions que es faran en la primera meitat del segle XIX per a l'elecció i futura construcció d'un nou cementiri a Mataró.

Com ja s'ha manifestat, a finals del segle XVIII, la major part dels enterraments de Mataró són a l'interior de les esglésies. El mateix fet es produeix a les poblacions més importants del Principat i de l'Estat Espanyol. I inevitablement es produeixen problemes de sanitat. L'any 1787 el rei Carles III dicta una Reial Cèdula *" en que por punto general se manda restablecer el uso de Cementerios ventilados para sepultar los Cadáveres de los Fieles"*. Ho fa –ho diu la mateixa Reial Cèdula– considerant l'epidèmia experimentada *"en la Villa de Pasage, Provincia de Guipúzcoa, el año de mil setecientos ochenta y uno, causada por el hedor intolerable que se sentía en la Iglesia Parroquial de la multitud de cadáveres enterrados en ella"* i també *"con motivo de las epidemias padecidas en varias Provincias del Reyno, y la memoria de otros (sucesos) anteriores más destructivos"*. La Reial Cèdula prohibeix els enterra-

REAL CEDULA

DE S. M.

Y SEÑORES DEL CONSEJO,

EN QUE POR PUNTO GENERAL SE MANDA restablecer el uso de Cementerios ventilados para sepultar los Cadáveres de los Fieles, y que se observe la ley 11 tit. 13 de la Partida primera, que trata de los que podrán enterrarse en las Iglesias; con las adiciones y declaraciones que se expresan.

AÑO 1787.

BARCELONA:

EN LA OFICINA DE JUAN FRANCISCO PIFERRER, IMPRESOR DE S. M.

REAL CEDULA sobre cementiris de l'any 1787, impresa a Barcelona per Joan Francesc Piferrer. Museu Arxiu de Santa Maria.

ments en les esglésies i obliga a la construcció de nous cementiris ventilats fora de les poblacions, a més d'indicar la manera de fer-los i la seva possible financiació; les autoritats civils i eclesiàstiques, de comú acord, hauran de determinar quines seran les poblacions que hauran de construir immediatament nous cementiris, *"comenzando por los Lugares en que haya o hubiere habido epidemias, o estuviesen más expuestos á ellas, siguiendo por los más populosos, y por las Parroquias de mayores Feligresías, en que sean más frecuentes los Entierros, y continuándose después por los demás"* (10). El bisbe de Barcelona Gavino de Valladares y Mesía fa saber el contingut de la Reial Cèdula a totes les Parròquies i Comunitats Religioses del Bisbat (11).

La qüestió torna a plantejar-se molt seriosament l'any 1804, a partir de noves epidèmies, i llavors s'anomenen "ministres" perquè s'ocupin en cada Bisbat de la construcció urgent dels nous cementiris. Amb data 28 de juny es dicten unes regles molt concretes per a aquest fi. Al Bisbat de Barcelona serà comissionat el Sr. Bernardo Riega qui, pel setembre del 1805, a través del Caballero Gobernador del Corregiment de Mataró, Anton de Coupigny, es dirigeix al rector de Santa Maria Francesc de Verneda, demanant-li que col.labori en la construcció del nou cementiri *"extra-muros"* de la població; aquest li contesta que sempre que se li proporcionin els mitjans econòmics indispensables estarà disposat a fer-ho. El comissionat Bernardo de Riega insisteix novament al Corregidor dient que *"no cree que la imposibilidad de medios impedirá la construcción del cementerio que debe hacerse en esta Ciudad"* i que espera que s'executi l'obra *"sin demora alguna"* del *"zelo y justificación"* del Corregidor i del Rector, i que *"en el interín se vayan enterrando los cadáveres en el cementerio que está extra-muros de esta Ciudad"*, o sigui a la Morberia. El Rector Francesc de Verneda no ho veu pas clar, contesta al Corregidor que com que a Mataró en principi no hi ha problemes i que posseeix el cementiri de la Morberia, fora de la ciutat i apte per a qualsevol contingència, ja es compleix la Reial Cèdula del 1787, al marge que amb temps i mitjans es localitzi i construeixi un nou cementiri. Els problemes que es presenten a Mataró deuen ser generals per tal com una nova ordre, data 17 d'octubre del 1805, precisa que en aquells pobles on hi hagi un cementiri provisional és obligat de fer-hi tots els enterraments, sense excepció, fins que s'hagin establert definitivament els permanents (12).

Tot i amb això, durant els anys 1805, 1806 i 1807 els enterraments continuen fent-se a les esglésies de la població i al cementiri de Mata. El 4 de juliol del 1806 és beneït el cementiri de Sant Miquel de Mata, probablement aleshores ampliat (13).

L'any 1808 es manté l'antic costum, si exceptuem l'enterrament fet a la Morberia de vint-i-cinc, dels vint-i-sis morts *"de mort violenta per la invasió de les tropes franceses"* el dia de Corpus, 16 de juny (14).

La Guerra del Francès canvia però l'antic estat de coses. L'any 1807 el *Llibre d'Òbits* anota 235 defuncions, xifra semblant a la dels anys anteriors. Els anys següents la xifra s'incrementa en gran manera. L'any 1808 hi ha anotades 450 defuncions, 781 l'any 1809 i 599 l'any 1810. El 7 d'agost del 1809 la Junta de Govern de la Ciutat de Mataró, creada pel juny del 1808 per les circumstàncies de la guerra, demana a la Junta d'Obra que *"procure este cuerpo que de hoy en adelante no se entierre cadáver alguno en el Cementerio de esta Parroquia, si que se conduzcan en el de la Morboria que existe "extra muros" de la presente Ciudad"*; la Junta d'Obra, l'endemà contesta i afirma que, per a prevenir qualsevol contagi, ha donat les ordres corresponents perquè així es faci i que, a més a més s'enterri a una profunditat de sis pams, i que les sepultures de l'església es tapin amb guix i no amb cendra. Les anotacions del *Llibre d'Òbits* indiquen que a primers de setembre es comença a enterrar a la Morberia, ultra de les esglésies. A finals d'any, però, es torna a enterrar als fossars parroquials, probablement per no reunir cap condició el cementiri de la Morberia.

Pels mesos d'abril i maig del 1810 es registra un gran increment de malalties en la població. S'atribueix en part al fet de fer-se els enterraments a les esglésies. Segons l'Ecònom de Santa Maria Dr. Pau Sanmartí *"en un mes y medio habían fallecido siete Presbíteros Residentes de la misma y la mayor parte de los restantes estaban gravemente enfermos, (por ello) providenció que se purificara el aire del recinto de la Yglesia por medio de fumigaciones aromáticas"* (15). La causa era perfectament possible. Dels 781 difunts registrats l'any 1809, 695 van ser enterrats a l'església de Santa Maria, i encara dos més a la Cripta dels Dolors. Fins a finals d'abril del 1810 hi són enterrats a més 208 altres cadàvers i 4 als Dolors. La situació evidentment era insostenible.

El 30 d'abril del 1810 deixa d'enterrar-se definitivament a Santa Maria i a les altres esglésies de la Ciutat. La norma només es trencarà alguna vegada, per circumstàncies excepcionals i per curt temps. Els enterraments es fan gairebé tots a la Morberia. El 19 d'agost mor el Governador de la

Ciutat Anton de Coupigny de Louverbal i hi és enterrat. Com a nota curiosa s'ha de fer constar que a partir d'aquest moment es fan alguns enterraments en esglésies de poblacions veïnes, on encara no s'havia prohibit d'enterrar.

Però el cementiri de la Morberia és petit i no reuneix condicions. Immediatament la Junta d'Obra fa gestions per a eixamplar-lo. S'aconsegueix l'autorització de l'Alcalde Major Salvador de Arnaldo, però s'hi oposa el Governador, que creu que no pot ser cementiri definitiu de la Ciutat per no ser prou ventilat; voldria que fos en un lloc més allunyat de la població –La Morberia és tocant gairebé al Camí Fondo i al Convent de Monges Caputxines– i s'ofereix per assenyalar el lloc definitiu, cosa que de moment no es porta a terme. De totes maneres la mateixa Junta d'Obra amb data 14 d'octubre del 1811 sol.licita i obté llicència per a construir dues sepultures a la Morberia i de tancar el terreny *"de modo que los cadáveres queden decentemente colocados y defendidos de la invasión de los irracionales"* (16).

L'anterior llicència no resol pas els problemes. De moment ni es construeixen les sepultures, ni es tanca el terreny. I es resol de fer un altre cementiri. El lloc elegit –no sabem en funció de què ni com, encara que és aprovat per la Junta Superior de Sanitat del Principat– és una vinya situada sobre l'ermita de Sant Simó, propietat del Sr. Magí Anton de Vilallonga. Del *Llibre de Notes en que és bé posar lo que ocorre per la pràctica de lo venider*, copiem l'anotació corresponent a la benedicció d'aquest nou cementiri. *"Lo dia 28 de febrer de 1812 lo infrascrit Ecònomo junt ab lo Reverent Clero de esta Iglesia Parroquial anà en Professó acompañant un Albat, lo nom del qual era Theresa Barnils, (sens distribució alguna, si sols Amore Dei) al Camp o Viña situada sobre la Ermita de Sant Simon, lo Dueño de la qual era lo Sr. Magí Anton de Vilallonga, per benehir dit Camp o Viña per servir de Cementiri en avant, quedant desde luego privat lo enterrar al precedent Cementiri, vulgo Morboria, com aixís ho disposa la Junta de la Ciutat present y seguint la determinació del Real Acuerdo, y al arribar al dit Camp o Viña, antes de passar al enterro del cadàver o albat que acompañaba lo Ecònomo y clero predits, se practicà la benedicció de dit Camp o Viña ab la intenció de benehir lo terreno desde los quatre pals que se fixaren fins a tot lo restant de dit Camp, situat a la part de la Ciutat, tot lo que se feu observant-se las Ceremonias del Ritual Romà ab la deguda llicència del M. Iltre. Sr. Vicari General de est Bisbat lo Dr. Pere Joaquim de Broto, y acabada la benedicció se enterrà immediatament lo cadàver del mencionat Albat, donant-se principi a lo determinat per la Junta y se retornà lo Ecònomo y Clero ab professó a la Iglesia Parroquial. Y per a que tot consti fas la present en Mataró 28 febrer 1812".* Segueix la següent nota *"Desde 28 febrer fins a 25 agost 1812 se probibí enterrar a la Morbaria per rahó de no haver-hi sepultures construïdes".* De fet, però, des del 31 de juliol, es torna a enterrar a la Morberia per indicació de la Junta Benèfica de la Ciutat de Mataró, la qual nomena comissionats per a demanar autorització de construir-hi sepultures al Comandant francès del Fort dels Caputxins (17). Mataró era ciutat ocupada des del 29 de gener d'aquest any; ho seria fins els darrers dies de gener del 1814.

La mateixa Junta Benèfica resol amb data 9 d'agost que *"los cadaveres de quantos sugetos mueran en los Hospitales de esta ciudad"* siguin enterrats en l'hort de l'ermita de Sant Simó i terreny immediat a ella, *"como propio de este común"* (18).

A partir del 31 de juliol del 1812 es construeixen sepultures a La Morberia. El ja indicat *Llibre de Notes* ho explica. *"Lo dia vint y cinch de agost de 1812 se enterrà lo cadàver de Joan Cirera en una de las cinch sepulturas primeras que ha construït la Obra de esta Iglésia en la Morboria, advertint que per no estar encara del tot cobertas ditas sepulturas, fou sepultat dit cadàver baix la terra del paviment de una de ellas, y en lo dia primer de setembre de dit any se traslladà lo cadàver de Francesch Bigay, alias Tecla, del terreno de la Morboria a una de las sepulturas referidas, y fou la primera venint dels Caputxins y aixís qui fou lo primer cadàver enterrat en ditas sepulturas fou lo de Joan Cirera pero lo primer de estar las sepulturas cobertas fou lo dit Bigay. Mataró 1er. setembre 1812. Pau Sanmartí Ecònomo".* La Junta d'Obra de Santa Maria és autoritzada a cobrar drets d'enterrament a La Morberia en funció d'haver construït les sepultures. Resta pràcticament abandonat el Cementiri de Sant Simó i els enterraments es faran pràcticament tots a la Morberia durant els anys següents, fins al març del 1817.

Una vegada ja construïdes les sepultures a la Morberia, la Junta d'Obra fa tota mena de gestions per a aconseguir que el cementiri sigui assenyalat com a cementiri definitiu de la Ciutat. Però no ho aconseguirà.

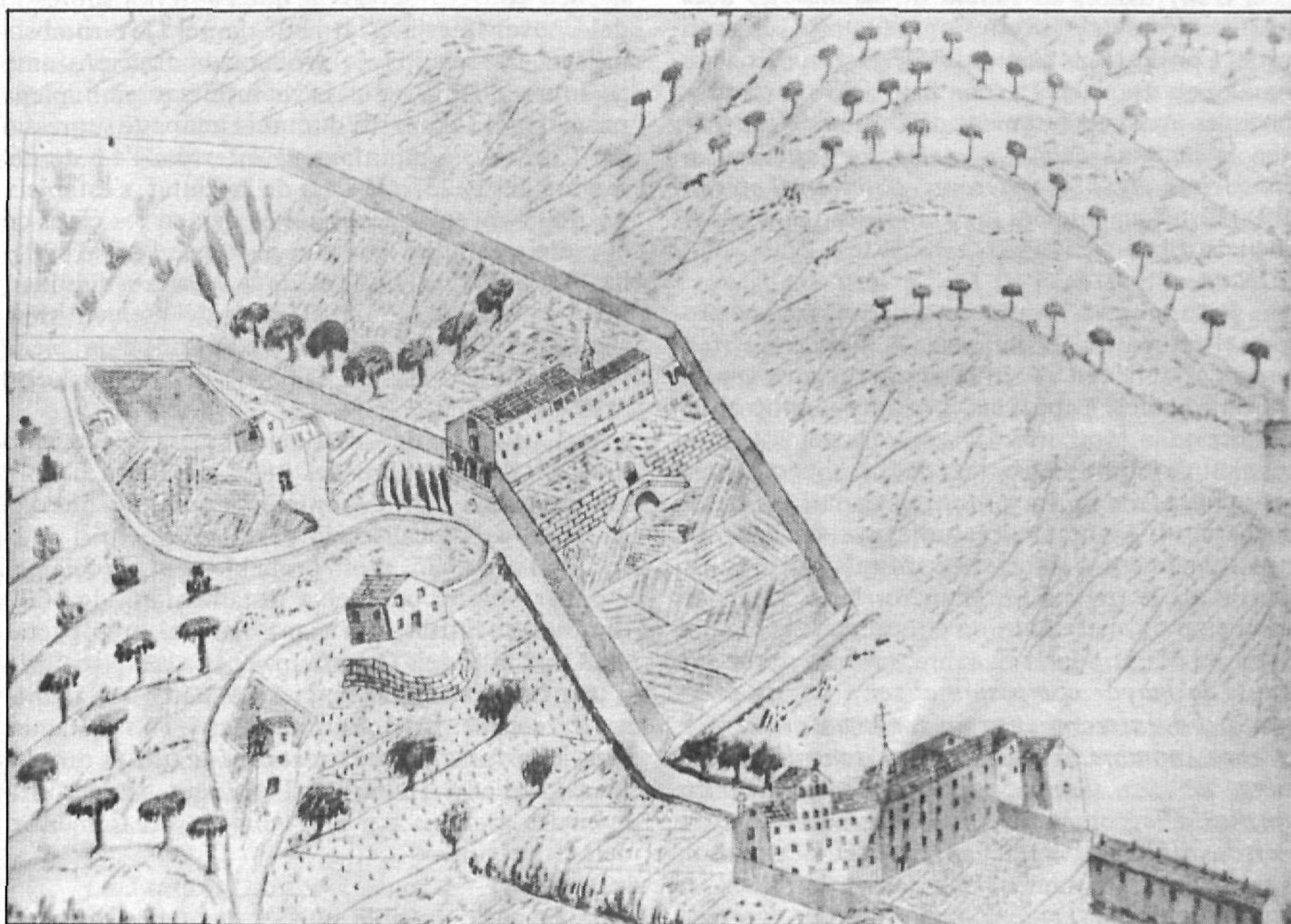
Pel febrer del 1816 el Rector de Santa Maria, Dr. Marià Sanabre, és comissionat pel Bisbat per a col.laborar amb el Corregidor, Baró de la Barre, per a assenyalar el nou cementiri de la Ciutat. Peró el Corregidor després d'haver examinat el

terreny de l'antic Cementiri de Sant Simó i altres terrenys del terme *"con intervención de los Doctores en Medicina José Calasanz Tuñí, Galderich Darneus y Pedro Rabassa, y de los Arquitectos Félix y Desiderio Puig, con el fin de ver el terreno que se considerase más a propósito para dicho cementerio, y se vió serlo la cumbre del Huerto de la parte de arriba del Convento de Padres Capuchinos de esta Ciudad, por ser parage muy elevado, ventilado, llano su pavimento y de calidad servible y por lo tanto no perjudicial a la salud pública"* (19). Traslladа la seva opinió al Capità General Xavier de Castaños, i aquest accepta la designació a la vegada que exigeix que el cementiri provisional es situï de seguida en aquell lloc, mentre es tramita l'expedient de Cementiri Rural. Però el Dr. Marià Sanabre, Rector de Santa Maria, que hauria d'haver intervingut en la designació i que no ha estat consultat no veu clara la situació d'aquest cementiri.

Per això entra amb negociacions amb el Corregidor, Baró de la Barre, per a escollir un altre terreny. I arriben a un acord. El cementiri es construirà en una peça de terra situada en la part superior del Camí de Llavaneres o de les Cinc Sènies, prop de la Riera de Sant Simó, davant de la Capella de la Creu d'En Mascaró. El dia 29 d'octubre de 1816 el Rector Marià Sanabre, acompanyat de la Comunitat de Preveres de Santa Maria, beneeix el terreny (20). El 28 de novembre del 1816 ja està format segons comunica el Baró de la Barre a la Junta d'Obra de Santa Maria, a fi i efecte que aquesta pagui l'import dels treballs efectuats. L'ofici diu el següent: *"En cumplimiento con lo mandado con repetidas Reales Ordenes y lo dispuesto en su razón por el Exmo. Sr. Capitán General de este Exército y Principado queda ya formado el nuevo cementerio en esta ciudad y debe satisfacerse el importe del terreno ocupado para él y demás gastos precisos, todo esto asciende hasta el día en la cantidad de 1351 libras, 8 sueldos; a saber 807 libras, 3 sueldos, 4 dineros a Antonia Ferrer y Font, vecina de Canet de Mar, por el valor de la pieza de tierra que sirve para dicho objeto, cepas y frutos de la misma, de tenida 1 quartera, 9 quartanes y 1 picotin de semilla de trigo; 324 libras, 3 sueldos, 4 dineros a Pedro Martí, vecino de esta ciudad, también por el valor de un pedazo de tierra de tenida 7 quartanes, 3 picotines, que sirve también para el mismo indicado objeto, según la tasación hecha por los peritos; 109 libras, 19 sueldos, 5 dineros a Desiderio Puig por sus derechos de inspeccionar y medir el terreno, jornales del mismo y demás hombres empleados para poner plano el terreno y demás operaciones que han sido necesarias; 100 libras, 10 sueldos, 5 dineros a Esteban Margenat por el valor de la madera del barrio, estacada, clavos. cruz, triángulo y jornales de carpintero empleados para ello, y las restantes 9 libras, 11 sueldos, 3 dineros a José Riera cerrajero por la cerraja, llave y demás de su oficio. Por lo que dirijo a Vs. el presente a fin de que con la más posible brevedad y de los caudales de la Obra de esta Iglesia Parroquial satisfagan las notadas cantidades y las demás que se ofrezcan en lo sucesivo para las obras necesarias en dicho cementerio".* L'Obra li contesta que no té *"ningún caudal, antes bien... muchas deudas y atrasos por lo que tomó prestado por la formación de sepulturas que hizo fabricar en la Morboria. Por los citados motivos no puede ni le es posible satisfacer ningún gasto para la compra y demás del nuevo cementerio, como desearían".* El Baró de la Barre es dirigeix també als perceptors del delme del terme de Mataró, el Rector de Santa Maria entre ells, ja que, com diu la Reial Cèdula de 1787, cas que l'Obra no pugui pagar el cementiri l'han de pagar els delmers. Però com que el nou cementiri és només provisional, no queda clar qui ha de pagar i ningú no vol fer aportacions. L'any 1818 la qüestió no era resolta i no sabem pas com va acabar (21).

El primer enterrament en aquest cementiri, *"en lo nou cementiri de esta Parròquia"*, fou el 23 de març del 1817. S'hi faran enterraments encara que pocs, fins l'any 1823.

Però el mateix any 1817 es produeix l'inici del Cementiri dels Caputxins, origen del cementiri actual. El 20 de maig el Pare Guardià del Convent, sol.licita a l'Ajuntament la construcció d'un cementiri a la part alta de l'hort del seu convent, el mateix lloc escollit l'any 1816 pel Corregidor Baró de la Barre i acceptat pel General Castaños, Capità General de Catalunya. El 9 de juny presenta un nou memorial i l'Ajuntament de la Ciutat dóna el corresponent permís de fer-lo salvant els drets parroquials (22). La petició és elevada al Capità General que la contesta favorablement. L'autorització diu textualment: *"Conformándome con lo informado... concedo permiso al P. Guardián y Comunidad de Capuchinos de esa Ciudad para construir un Cementerio, o Campo Santo, al extremo de su huerto, y terreno vulgarmente llamado el Macho, para enterrar en él los cadáveres de sus Religiosos y de todo Individuo de cualquier clase que sea, que tenga devoción de enterrarse allí, mediante que se circuya de paredes, y quede con ellas clausurado aquel terreno antes de sepultarse en él cadáver alguno, construyéndolas a una distancia proporcionada de los caños del agua de ese Común, para que no cause el menor daño; que no se impongan ni*

Vista del Convent dels Caputxins de Mataró. S'hi aprecia, a més de l'edifici, la finca, tancada amb parets. El Cementiri va construir-se a la seva part superior. A la part baixa s'hi observa el Convent de les Monges Caputxines i al costat esquerre els tres Molins del Comú de Mataró. Segons el plànol d'un projecte de port a Mataró (segle XVIII) existent al Museu Comarcal de Mataró.

perciban derechos algunos de enterramiento, ni otros, en perjuicio de los Parroquiales, y que la construcción del Cementerio se arregle a lo prevenido en la Real Cédula y Ordenes que rigen en la materia, practicándolo también de acuerdo con V.S. para evitar todo perjuicio al Común... Barcelona 18 de Junio de 1817 – Xavier de Castaños". (23). El 5 de gener de 1818 l'Ajuntament aproba el plànol del nou cementiri (24). L'11 de març s'hi fa el primer enterrament, és l'albat de *"Rafel Bell-lloch, de tres dies, fill d'Anton Bell-lloch y de Semproniana Griver"* (25).

El Cementiri dels Caputxins és acceptat ben ràpidament. Dels 249 enterraments fets l'any 1819, 208 corresponen ja a aquest cementiri i només 37 al cementiri de la Creu d'En Mascaró. Els dos restants són fets un a Sant Jaume de Traià i l'altre a l'església d'Argentona (26).

L'any 1820 la Junta d'Obra de Santa Maria pacta amb els Caputxins la compra del cementiri, que és ja aprovat per la Junta Superior de Sanitat del Principat de Catalunya. Per l'esmentat pacte el Síndic del Convent, Francesc Spà, es reserva de cobrar els drets de construcció i ús dels nínxols per a invertir-los en favor del Convent –necessitava de moltes obres ja que havia quedat molt afectat per l'estada de les tropes franceses– mentre que serien per a l'Obra els drets de sepultura, tot interinament, fins i tant s'obtingués de la Santa Seu l'autorització de la venda, per a poder aplicar l'import de la mateixa a la reparació del Convent, autorització que s'obté el 13 de juny. A partir de l'autorització es pacta també el preu: Mil lliures, moneda catalana (27). Però de moment no es fa la venda ja que l'Obra no té mitjans.

Els anys 1820 i 1821 gairebé la totalitat dels enterraments són fets als Caputxins. Però el 23 de juny de 1822 l'Ajuntament Constitucional determina de fortificar el Convent i, per això, hi prohibeix d'enterrar. Durant uns dies s'utilitza La Morberia i després el cementiri de la Creu d'en Mascaró. A finals d'agost torna a utilitzar-se el cementiri dels Caputxins (28).

L'any 1822, en funció de les mesures desamortitzadores del Govern Constitucional, és suprimit el Convent dels Caputxins de Mataró. És abandonat pels frares pel gener del 1823. Per aquest motiu es produeix una mena d'invasió del Convent, i en la mateixa *"algunos malévolos (sacaron) de sus nichos algunos cadáveres en el cementerio"* (29). El fet en principi no va tenir cap més conseqüència. El convent és enderrocat tot seguit.

Però la nova invasió de tropes franceses provoca el retorn a l'absolutisme. A Mataró els francesos s'estableixen i fortifiquen per segona vegada el Convent dels Caputxins, i ocupen també el cementiri de la Morberia. Hi seran des del 2 de juny fins al 21 de juliol (30). Per tant durant aquest temps, no es podrà fer enterraments ni als Caputxins, ni a la Morberia. L'Ajuntament absolutista ordena que provisionalment s'enterrin els difunts a l'antic cementiri de la Creu d'En Mascaró. Però aquest es troba en molt mal estat i no és acceptat. El Rector de Santa Maria, Marià Sanabre, en base al fet que *"causa la mayor compasión el ver... que se practica dicho enterramiento en un lugar el más indecente, nombrado Las Gatosas, inmediato a la Riera de San Simón, expuestos los difuntos aquellos a la voracidad de las fieras nocturnas y a otros insultos..."* demana, i obté el 14 de juliol, permís de l'Ajuntament per a enterrar *"en las sepulturas, vulgo Tombes, que se hallan construidas dentro dicha Parroquial Iglesia y son de personas particulares, para que estas y las de su familia únicamente, puedan enterrarse en las mismas, pero no otras que no sean de la misma familia o casa particular, estando sus dueños privados absolutamente de prestarlas a otras personas..., como también serán privados los gremios y cofradías de enterrarse los individuos de ellos ni su familia en ellas, ... y para todas las demás... destina el enterramiento en el Cementerio antiguo que se halla pegado a las paredes exteriores de dicha Iglesia, cuyo enterramiento deberá practicarse con zanjas de seis palmos de profundidad, bajándose primeramente el terreno de la altura que ahora tiene, al menos cuatro palmos, recogiéndose los despojos de los difuntos en el depósito, vulgo Ossera... y cuando el dicho Cementerio antiguo se halle lleno... se procederá subsidiariamente a enterrar los difuntos en la huerta nombrada de Picaire..."* (31). El *Llibre d'Òbits* d'aquest any no especifica cap enterrament a l'església o al cementiri parroquial. Per tant no sabem si van o no produir-se. De fet els francesos abandonen la població el 21 de juliol, vuit dies després, i de seguida torna a enterrar-se als Caputxins.

Immediatament després de la sortida dels francesos els Frares Caputxins prenen possessió del seu convent derruït ja que l'anterior supressió del convent havia estat anulada pel Govern absolutista. De seguida es produeixen friccions amb la Junta d'Obra, que havia utilitzat amb plena propietat el Cementiri durant el temps de supressió del Convent. L'Ajuntament intervé i l'11 de desembre del 1823, a la Casa de la Ciutat, s'estableix un nou conveni, en el qual es deixen les coses en el mateix estat en què van pactar-se l'any 1820, i la Junta d'Obra s'obliga a la vegada a liquidar, quan més aviat millor, el valor del Cementiri, o sigui, mil lliures, per tal d'adquirir-ne la plena propietat (32).

La cosa no devia ser del tot clara ja que, amb data 11 de desembre del 1824, la Junta d'Obra acorda dirigir-se a l'Ajuntament urgint —una vegada més— la localització del nou cementiri de la ciutat. La petició, molt probablement, es feia per a poder obtenir una deixa testamentària de 1000 lliures —quantitat important, igual al preu pactat del Cementiri dels Caputxins— per a la construcció d'una Capella al Cementiri de Mataró, que figurava al testament del Coronel Marià Pou i Ramis, cap de la força armada mataronina que es dirigí a Montgat l'any 1808. Paral.lelament però, continuen les gestions per a la compra del Cementiri dels Caputxins.

És molt possible que l'esmentada deixa testamentària fos el condicionant perquè es tornés a parlar d'un possible nou Cementiri, darrera de l'ermita de Sant Simó, que aprofitaria l'ermita com a capella. Casualment el valor de tancar la peça de terra, aprofitant *"los despojos"* de la Morberia, segons el Mestre d'Obres Desideri Puig, era de mil lliures. Aquesta qüestió es planteja a partir del desembre del 1826 i durant tot l'any 1827. No tenim coneixement de com va acabar.

En tots aquests anys els enterraments mataronins es fan en la seva major part als Caputxins i també, cosa curiosa, a Mata.

Les coses resten en aquest estat fins l'any 1832. El 9 de febrer, a partir d'una petició i queixa del Pare Guardià dels Caputxins, el Capità General de Catalunya obliga a la Junta d'Obra de Santa Maria a complir els pactes i a comprar, per tant, el Cementiri dels Caputxins (33). En una reunió a la Casa de la Ciutat, feta el 17 de febrer, encara que l'Obra no té tots els diners, s'arriba al pacte definitiu; l'Obra pagarà la meitat de l'import, o sigui cinc-centes lliures en el moment de fer l'escriptura i les restants en tres fraccions iguals de 166 lliures, 13 sous i 4 diners, en tres anys successius. L'escriptura es signa el 28 de febrer del 1832 davant del notari Antoni Simon. En representació

dels Caputxins actua el Síndic del Convent. Sr. Francesc Spà. Per la Junta d'Obra de Santa Maria el Rector Marià Sanabre i els Obrers, Srs. Josep de Palau i Jofre, Regidor Degà, Vicenç Monner, Regidor jubilat, Joaquín Ma. Campllonch i Guarro, Francesc Ramon i Pau Martí i Arquer (34).

El 6 de març es fixa el valor dels nínxols, *"un nicho viejo limosna 7'50 pesetas, a cargo de la Obra mandarlo cubrir y poner el nombre. Los nichos perpetuos 16'50 pesetas cada uno"* A les sepultures ja cedides només s'hi podrà enterrar el titular i la seva família. La clau del cementiri es dipositarà a la Vicaria de Santa Maria, l'Obra, però, tindrà una altra clau (35).

A partir d'aquest moment, amb successives ampliacions fins als nostres dies, el Cementiri dels Caputxins serà l'únic Cementiri de Mataró.

No es produeix cap fet nou fins l'any 1835. El 31 de juliol és incendiat el Convent dels Caputxins, abandonat pels frares des del dia 26. L'incendi el destrueix totalment (36). Suprimit novament aquest, la peça de terra i les restes de les edificacions són desamortitzats i convertits en Béns Nacionals.

La Junta d'Obra, pel gener del 1844 –devia conèixer que aviat es subhastaria– considera d'adquirir la finca de l'antic Convent, *"toda vez que con ella podría facilitarse la concurrencia al Cementerio ya porque su entrada no sería tan penosa como al presente, que no puede tenerse en otro punto que en el más elevado de él, ya porque también podría favorecerse con algún adorno que la convidase"* (37) i a més perquè seria possible d'ampliar-lo quan convingués. Però com que no disposa de diners acorda demanar a l'Ajuntament que tramiti la cessió gratuïta de la finca, cosa que aquest accedeix a fer i fa. Però el Govern Polític de la Província no pot acceptar la petició, perquè ja han passat els terminis fixats per a aquesta mena de concessions (38).

Per l'abril del 1844 es publica que la subhasta de la finca dels Caputxins serà el 10 de maig. L'Obra creu que és necessari de comprar-la i més quan *"se tiene presentido que hay quien piensa adquirirla para establecer en ella una fábrica"*. En base a tot això acorda de participar en la subhasta i de parlar amb els Srs. Gaspar Cusachs i Anton Joseph de la manera de fer-ho (39).

El dia 7 de maig, cosa molt curiosa, la Junta d'Obra acorda publicar en tres periòdics de Barcelona –*"La Verdad"*, *"El Imparcial"* i *"Diario de Barcelona"*– la seva intenció d'adquirir la finca dels Caputxins, *"para que no se pueda alegar ignorancia"*. (40). El dia 10, Anton Joseph, actuant en nom propi, però a compte de la Junta d'Obra, s'adjudica la finca per dotze mil noranta

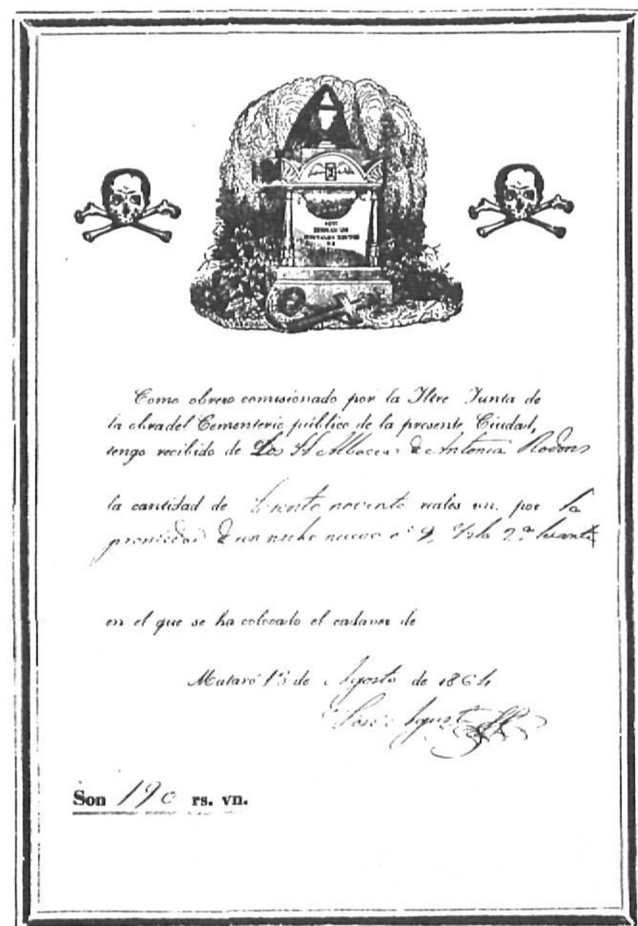

Vista de Mataró des del Cementiri. S'hi aprecia la cúpula de la Capella i diverses edificacions. Segons el Plànol Geomètric de la Ciutat de Mataró aixecat l'any 1852 pel Mestre d'Obres Ignasi Caballol.

rals *"de vellón"* pagant una cinquena part al comptat i quedant pendent la resta, a pagar en vuit terminis. De fet, el 19 de setembre, liquida la totalitat de l'import i el 23 de novembre s'escriptura la finca a nom de la Junta d'Obra (41).

El 2 de desembre del 1844, l'Ajuntament de la Ciutat, obliga a enderrocar les parets que resten del Convent de Caputxins en perill de ruïna, segons acrediten els mestres d'obres Miquel Umbert i Antoni Roca. Quedaran totalment derruïdes l'any 1846 (42). A partir d'aquest any no restarà ja res de l'antic convent.

Immediatament la Junta d'Obra programa l'ampliació del Cementiri. No existeix però cap mena de documentació que ho acrediti. Un document sense data, encara que podem suposar que és del febrer del 1847, ens indica que s'està treballant *"de continuo y haciéndose notables mejoras, bajo el plano levantado por el Arquitecto D. Miguel Garriga"* (43). El 22 de juny del 1849 hi haurà la solemne benedicció, amb assistència d'una representació de l'Ajuntament (44). El 26 d'octubre del 1851 és beneïda la Capella, obra en principi de l'arquitecte Martí Sureda (45).

Como obrero comisionado por la Iltre. Junta de la obra del Cementerio público de la presente Ciudad, tengo recibido de

la cantidad de ciento noventa reales vn. por la

en el que se ha colocado el cadaver de

Mataró 15 de Agosto de 1864

Son 190 rs. vn.

Imprenta de J. Abadal.

Títol de propietat d'un nínxol al Cementiri de Mataró. Any 1864. Museu Arxiu de Santa Maria.

Però pel juliol del 1852 sorgeixen problemes. L'Ajuntament de Mataró, a requeriment del Sr. Governador de la Província de Barcelona, es veu obligat a paralitzar les obres, ja que els plànols no són aprovats per l'Acadèmia Provincial de Belles Arts. Els plànols, tant els executats per Miquel Garriga com per Martí Sureda hauran de ser presentats per a la seva aprovació (46).

Probablement –la documentació és gairebé inexistent– la qüestió origina problemes entre els anteriors arquitectes i la Junta d'Obra i, per aquest motiu s'encarrega a un nou arquitecte, Antoni Rovira i Trías, que redacti el projecte total del conjunt (47). El 18 de març del 1853 s'aixeca la suspensió de les obres ja que els plànols –no sabem quins– han estat aprovats per la Real Academia de San Fernando (48). L'arquitecte Rovira i Trias intervé en els treballs del pòrtic i de les sepultures.

L'ampliació i progressiva construcció de nínxols, constant durant la segona meitat del segle XIX, continuarà durant l'actual segle i arribarà fins als nostres dies. Les dues finques originals s'incrementaran l'any 1908 per la compra d'una petita peça de terra al Camí dels Caputxins i l'any 1924 amb l'adquisició d'una vinya al cantó de llevant.

Només resta parlar del Cementiri Municipal que s'inicia el 1876 en terreny propi de la Junta d'Obra de Santa Maria, cedit a l'Ajuntament de la Ciutat, per a poder enterrar *"decorosamente los cadáveres de los que mueran fuera del gremio de la Iglesia Católica"* (49). Del primer enterrament en dóna notícia un periòdic de l'època, *"El Mataronés"*, data 25 de febrer del 1877, *"hace pocos días tuvo lugar en el nuevo cementerio, construido para la inhumación de los que mueran fuera del gremio de la Iglesia Católica, el entierro de una mujer que pertenecía al parecer, a la escuela esperitista, siendo este el primer cadáver que se ha sepultado en el indicado recinto"*.

DESCRIPCIÓ DELS DIFERENTS CEMENTIRIS

ELS FOSSARS DE SANTA MARIA.

El primer i més primitiu dels fossars era situat al davant de la façana de l'església i a la part del migdia de la mateixa; ocupava, més o menys, una part de l'actual plaça de Santa Maria i tota la Capella del Sagrament. En contraposició al "Fossar

Xic", s'anomenava el "Fossar Gran" i va dir-se també *"lo cementiri vell"* quan a partir del 1685 s'inicià el cementiri nou a la part posterior de l'església (50).

Des del Fossar Gran podia accedir-se a l'església per un passadís o camí que conduïa a una porta lateral de la mateixa, situada en la paret de l'altar de la Mercè, porta que va ser cegada en fer-se les obres de l'església actual. Aquest indret s'anomenava "lo Fossar dels Forasters". Coneixem l'existència d'aquest fossar a partir d'un acord de l'Ajuntament del 20 de febrer del 1801. Aleshores, ja feia molts anys que no era utilitzat (51).

El tercer dels fossars parroquials seria el "Fossar Xic", situat a l'actual plaça del mateix nom.

L'any 1685 el Consell de la Universitat de la Vila de Mataró *"per quant de molts mesos a esta part hi ha en la present vila y son terme, entre los habitants grans malalties y morts resultants de aquelles, així y de tal manera que en lo cementiri comú, de temps immemorial de la Iglesia Parrochial de la present vila, no és bastant per enterrar-s'hi ja més morts y volent perseverar en enterrar-n'hi més seria molt danyós als habitants de dita vila y, tal vegada ocasionar les malalties més grans y contagioses per lo mal olor donant los molts morts enterrats en dit cementiri"* acorda la compra d'un tros de terra propietat de la família Picaire, al darrera de l'església de Santa Maria (52). Serà el darrer dels fossars parroquials. Avui és l'hort del Campaner.

Com ja s'ha indicat, el 30 d'abril del 1810 deixa d'enterrar-se definitivament als fossars parroquials. També s'ha dit que podria ser que s'hi fes algun enterrament circumstancial pel juliol del 1823.

No es pot parlar dels fossars parroquials sense fer esment del dret de sagrera o de terreny sagrat, concretat sobre les esglésies consagrades, els cementiris anexes i l'espai comprès en les trenta passes del seu entorn. Les persones refugiades en les sagreres gaudien d'immunitat, per la protecció eclesiàstica que determinava l'excomunió d'aquells qui les violaven. Al segle XVIII, les sagreres es concreten pràcticament als cementiris parroquials. Tenim notícia de diversos refugiats als fossars de Santa Maria durant aquest segle, que fins i tot originen problemes, com el produït pel setembre del 1798 *"per la violent y notable efusió de sanch feta en dit cementiri de esta Parròquia a Joan Carrero, Refugiat en lo Assilo de esta Parroquial Iglesia"*. El cementiri va ser "reconciliat" després pel Rector Francesc de Verneda. (53).

LES TOMBES DE SANTA MARIA.

Dins l'església de Santa Maria existien gran quantitat de tombes particulars i gremials. D'entre elles hi destacava la Cripta dels Dolors, l'única que es conserva en l'actualitat en el seu estat original. De les gremials tenim constància de la dels fusters, a l'altar de Sant Joan, de la dels ferrers, a l'altar de Sant Eloi, de la dels mestres de cases, etc. ... Pot afirmar-se que cada gremi o confraria tenia la seva pròpia sepultura. L'Obra de l'església en posseïa també una per a poder enterrar a qui no en tenia de pròpia.

La notícia més antiga d'una sepultura particular a Santa Maria és del 1595, correspon a la construïda per Maria Capella, Vídua d'Antoni Portell, a la capella dels Sants Abdó i Senén (pas de l'actual Sagrament). Del 1596 és la de la família Palau a l'aleshores Capella del Roser (avui de les Santes), que encara es conserva. Del segle XVII hi ha constància de les tombes de les famílies Marfà, Gassià, Picaire, Tarascó i Portell (54). També de la família de Mn. Jaume Sala, fundador de l'Hospital (55). Es conserva també l'estela de la família Manyach, datada el 1613. A l'actual Capella de les Santes –primer Capella del Roser i després Sagrament– a més a més de la sepultura de la família Palau ja esmentada, es conserven també els vasos de Llorenç Deviu i Lentisclà i Jeroni Serra Arnau, entre d'altres (56). No hem trobat dades del segle XVIII. A l'entrada de la Capella dels Dolors existeix també un altre vas de Llorenç Deviu.

L'actual enllosat de l'església fet l'any 1884 va representar la supressió de totes les esteles corresponents a les antigues tombes, que van ser arrancades en fer aquest nou paviment. Les sepultures van ser cegades amb volta de dos gruixos (57).

L'enterrament a les tombes de Santa Maria es prohibeix, igual que als fossars, l'any 1810.

LES TOMBES DE LES ALTRES ESGLÉSIES DE MATARÓ.

Només tenim dades de les sepultures de l'església de Sant Josep. La construcció de sepultures és ben documentada al *Llibre de la Fundació* del Convent.

En l'actual paviment de l'església resten encara les esteles de la família Mateu, datada el 1634, i de la família Llauder, datada el 1680.

Deixà d'enterrar-s'hi també l'any 1810.

ELS FOSSARS DE MATA.

Sabem l'existència del fossar de Sant Martí de Mata pel *Directori de la Yglesia de Mata, compost per lo Reverent Mariano del Sol Pbre. Vicari de Mataró, any 1857.* En fer la relació de l'ermita concreta que *"en la part de fora hi ha un pati, que dihuen era lo fossar antich"* (58). No tenim notícia de cap enterrament, ni de quan deixà d'enterrar-s'hi.

L'actual cementiri de Sant Miquel de Mata va ser beneït el 4 de juliol de 1806. No tenim dades anteriors, només referències d'enterraments fets en el seu recinte. Posteriorment, el 9 d'abril del 1814 *"avisats anteriorment los Pagesos de Mata, s'examina el lloc* (d'enterrament) *que perteneix a cada casa, lo que fou practicat per lo Arquitecto Francisco Planas, al efecte cridat. Se determinà, desde luego, que del lloc sobrant se'n reservès una porció per fer una sepultura a favor de la Obra y que lo Sr. Obrer tenia facultat per donar permís a qualsevol que demani fer sepultura en tot lo demés lloch sobrant"* (59). Amb aquest fet l'Obra de Mata reconeixia el dret de tenir sepultura a les antigues famílies de pagesos de la parròquia. Eren aleshores les famílies Riera, Simon, Dangla, Clausell o Monjo, Catà, Alsina o Xerrac, Llibre, Isart, Janer, Pera, Pou, Volart, Gual, Tria, Parés, Flaquer i Cuyàs.

El ja esmentat *Directori de la Yglesia de Mata,* l'any 1857, fa la següent descripció del cementiri: *"està contiguo a la Iglesia de Sant Miquel i Sant Martí. Hi ha una tomba molt gran en la qual se hi permet enterrar a qualsevol que pague lo dret de 4 pessetas a la Obra y 1 pesseta al Monjo per lo treball de enterrar. Lo restant terreno, a excepció de una porció molt petita, està dividit y distribuit per totas las casas de Mata. Si ab lo temps algun vehí de Mata no tingués terreno en el Cementiri, se li donaria sepultura gratis en la tomba del comú".*

Durant la segona meitat del segle XIX –ho indiquen les làpides existents– es construeixen nínxols en aquest cementiri, que precisament han estat completats molt recentment l'any 1979. Posteriorment a finals de segle, s'hi construeixen diverses noves sepultures i algun petit panteó.

Los llochs ó puestos asenalats en lo Cementiri de S. Miquel de Mata per cada una de las casas, son los seguents ab la seguent forma.

Riera	Simon	Dangla y	Clausell Monjo	Catà	Alsina Xerrac			
Llibre	Isart	Janer	Pera	Pou	Volart			
Gual	Tria	Pares	Flaquer	Cuyàs				

9 abril 1814

Relació del terreny assignat a cada una de les cases de Mata, el dia 9 d'abril del 1814. Manuscrit de l'època. Museu Arxiu de Santa Maria.

LA MORBERIA.

Iniciat a partir del 1652 al Mas Pongem, era situat en el lloc que avui ocupen els edificis del carrer de "Los Alamos" i el mateix carrer, des de l'actual Ronda d'Alfonso X el Sabio fins aproximadament la meitat del carrer, havent-se trobat moltes restes en fer les noves construccions.

La Universitat de la Vila de Mataró –l'Ajuntament– adquirí el Mas Pongem l'any 1656 per compra a les Monges Tereses, les seves propietàries, per deixa de la família Pongem, fundadora del convent. La compra incloïa el cementiri (60). Posteriorment és gestionat per la Junta d'Obra de Santa Maria que, al segle XIX, es considera propietària del mateix. Després, però, és reincorporat al patrimoni municipal.

El 29 d'abril del 1682 el Consell de la Universitat de la Vila de Mataró acorda pagar els fonaments d'una capella a la Morberia. Es construeixen els fonaments, però no la capella (61).

A part de l'enterrament dels empestats dels anys 1652 i 1653, els *Llibres d'Òbits* de Santa Maria donen referència d'un enterrament fet l'any 1803 –serveix com a constància de què d'una manera o d'una altra no era abandonat, sinó que s'utilitzava– i de l'enterrament fet l'any 1808 de vint-i-cinc dels vint-i-sis morts el dia de Corpus per l'entrada dels francesos. Aquest darrer fet podria denotar potser, que només s'utilitzava en casos excepcionals.

S'utilitza parcialment l'any 1809 i l'any 1810 de manera continuada, a partir del 30 d'abril, data en què es prohibeix d'enterrar a les esglésies i als fossars de la Ciutat. Igualment tot l'any 1811 i el 1812, fins al 26 de febrer, en què s'inaugura i beneeix el nou cementiri "tras l'ermita de Sant Simó".

Com ja s'ha manifestat, l'Obra de Santa Maria hi construeix sepultures i, a partir del 31 de juliol del mateix any 1812, s'hi torna a enterrar. El primer enterrament en les noves sepultures és del 25 d'agost. Però les sepultures no queden enllestides fins al primer de setembre. L'any 1814 s'amplia el seu recinte comprant l'espai necessari a la finca veïna (62).

Es fan també a la Morberia gairebé tots els enterraments de Mataró des del 31 de juliol del 1812, fins al 23 de març del 1817, en què comencen els enterraments en el cementiri de la Creu d'En Mascaró. A partir d'aquest moment no hi ha notícia de cap més enterrament fins l'any 1822, als mesos de juliol i agost. Després restarà sense utilització.

L'any 1841 és inclòs en una relació de finques propietat de l'Obra de Santa Maria, on s'hi manifesta que *"su conservación se considera de absoluta necesidad, porque hallándose situado el que actualmente sirve* –el dels Caputxins– *en un punto militar, en el desgraciado caso de ser ocupado por enemigos, la Ciudad no tendría donde colocar a los fieles difuntos"* (63).

L'any 1854, el Sr. Gaspar de Borràs, propietari de la peça de terra veïna, reclama que se li torni el terreny que l'any 1814 va cedir per al cementiri i que li havia de revertir *"caso que no sirviera para integrar el Cementerio de esta Ciudad"*. L'Obra accedeix a la petició; el cementiri era ja abandonat. L'any 1858 el Sr. Pere Piqué té llogat el terreny. L'any 1872 és arrendat de nou (64).

Sembla ser que l'any 1883 l'Ajuntament incorpora la finca del Cementiri de la Morberia al patrimoni municipal (65). Posteriorment va ser venuda i incorporada a la finca veïna dita també La Morberia.

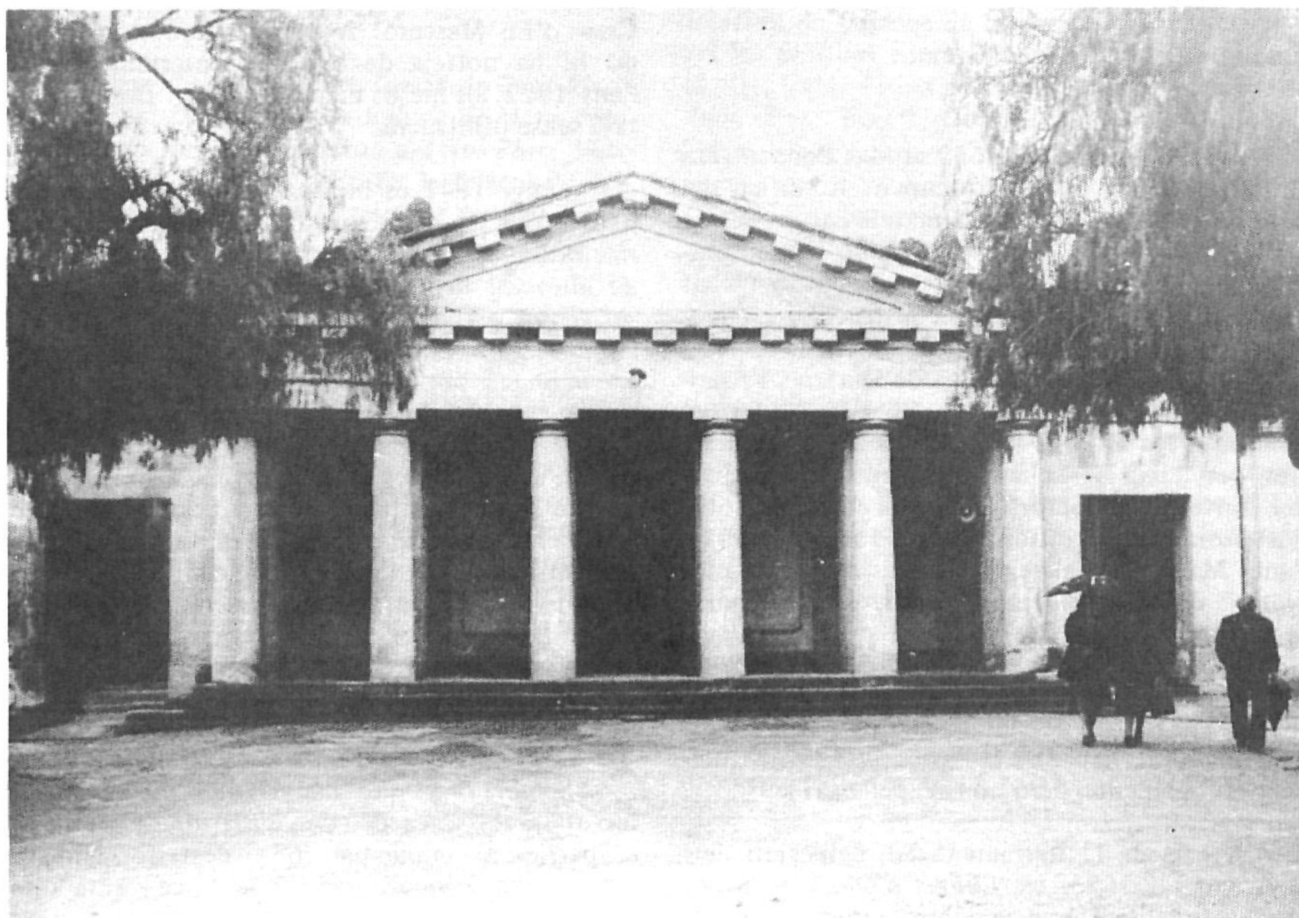
A finals del segle XIX existien encara les sepultures i els fonaments de la capella (66). Els primers anys seixantes de l'actual segle podien apreciar-se encara restes de les sepultures. Però la urbanització de la finca de la Morberia va comportar la desaparació d'aquestes restes.

CEMENTIRI TRAS L'ERMITA DE SANT SIMÓ.

En sabem ben poques coses. S'utilitza només des del 28 de febrer fins al 31 de juliol del 1812. El perímetre era assenyalat només amb quatre pals, tal i com consta en la relació de la benedicció transcrita en la primera part d'aquest treball.

CEMENTIRI DE LA CREU D'EN MASCARÓ.

No s'ha pogut localitzar tampoc la situació exacta d'aquest cementiri. Sabem que era davant de la Capella de la Creu d'En Mascaró, en una peça de terra situada en la part superior del camí de Llavaneres, prop de la Riera de Sant Simó.

Pòrtic de la Capella del Cementiri de Mataró.
Fotografia Miquel Sala, Equip Museu Arxiu de Santa Maria.

Era limitat per una estacada i posseïa barri d'entrada de fusta. Va ser beneït el 26 d'octubre del 1816 i el primer enterrament va ser el 23 de març del 1817. Com ja s'ha manifestat s'hi feren enterraments, pocs, fins l'any 1823.

Anomenat també "Les Gatoses" tenia molt poques condicions, si considerem l'opinió del Rector de Santa Maria, Marià Sanabre, transcrita en la primera part del treball.

CEMENTIRI DELS CAPUTXINS.

Creat l'any 1817 pels frares Caputxins a la part alta de la peça de terra pròpia del Convent. Va ser l'inici del cementiri avui existent. Comprenia només La Plana superior del mateix.

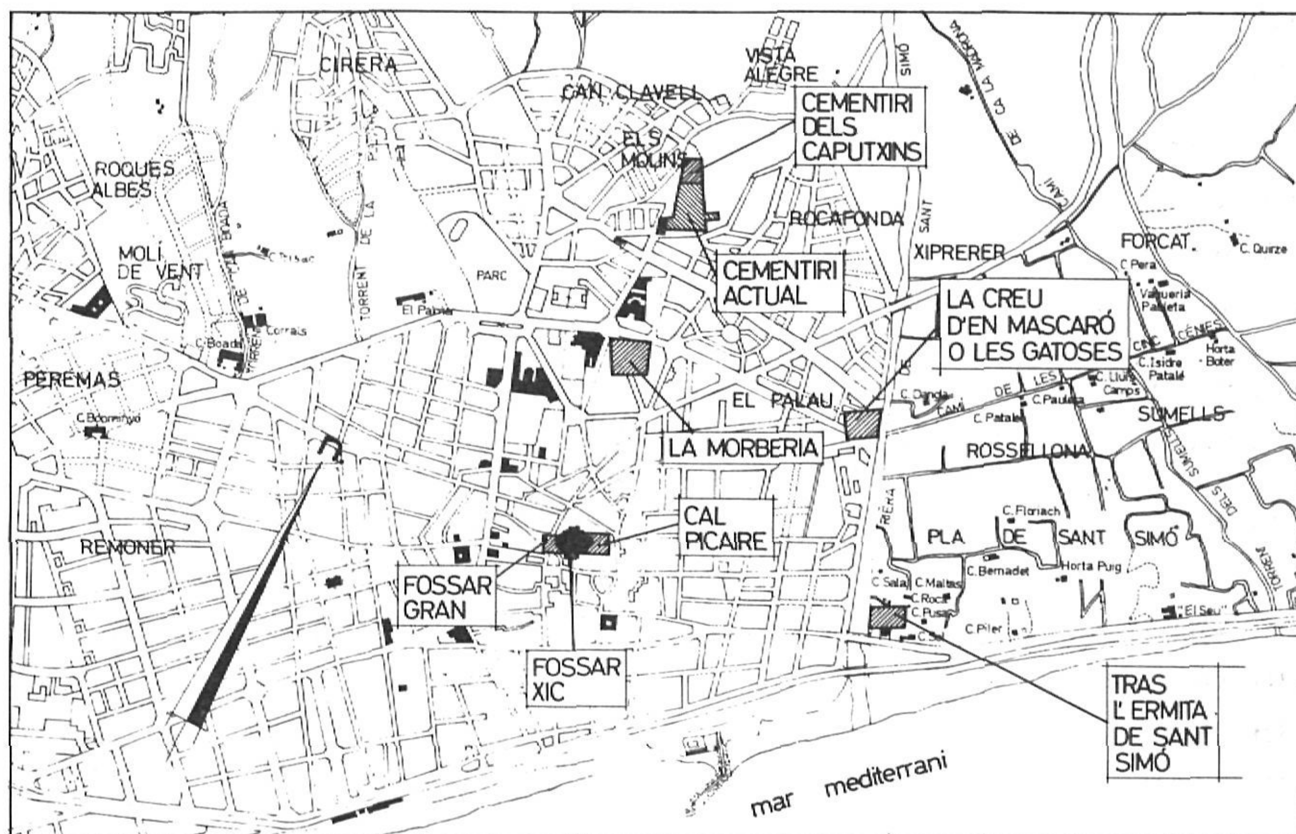
Va fer-se d'acord amb projecte acceptat per l'Ajuntament de Mataró, projecte que encara es conserva a l'Arxiu Municipal.

L'entrada era per la part nord del mateix, en zona ocupada avui pel Cementiri Municipal. S'hi accedia per un camí que s'iniciava en el Camí de Valldeix, actualment Camí dels Caputxins.

De forma rectangular era circumdat de parets excepte en la part sud, paret que també va construir-se posteriorment. L'escriptura de compra descriu la peça de terra de la següent manera: *"Porción de terreno conteniendo esta de ancho de levante a poniente por la parte de cierzo treinta y tres canas y cuatro palmos* (52'09 m.) *y por la de mediodía treinta y seis canas dos palmos* (56'37 m.) *y de largo de mediodía a norte por la parte de levante treinta y cinco canas cuatro palmos* (55'21 m.) *y por la de poniente treinta y seis canas* (55'98 m.) *comprendiéndose en todas estas medidas el grueso de las paredes"* (67).

L'evolució posterior d'aquest cementiri queda ben reflectida en la primera part del treball. No farem per tant la descripció del cementiri actual (68).

Manuel Salicrú i Puig.

Plànol de la situació a Mataró dels diferents Cementiris.

NOTES

(1) Voldria agrair, primer de tot, la col.laboració de la Sra. Cristina Ferrés, arxivera municipal, i la del Sr. Joaquim Llovet. Les dades que m'han proporcionat han estat essencials per a aclarir alguns punts del present article.

(2) Museu Arxiu de Santa Maria (M.A.S.M.) *Llibres d'Òbits* 1716, 1718 i 1719.

(3) M.A.S.M. *Llibres de Funerària.* Anys 1602-1604

(4) M.A.S.M. *Llibres de Funerària.* Llibres d'Òbits

(5) M.A.S.M. *Llibres de Funerària.* Anys 1602-1604

(6) Arxiu Municipal de Mataró (.A.M.M.). Acords 6 febrer 1685

(7) M.A.S.M. *Llibres de Funerària.* 1652 i 1653

(8) M.A.S.M. *Llibres d'Òbits.* Anys 1803 i 1804

(9) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 421, 22 febrer 1872

(10) M.A.S.M. Documentació Cementiris.

(11) M.A.S.M. Documentació Cementiris.

(12) M.A.S.M. Documentació Cementiris.

(13) M.A.S.M. *Llibre de Notes en que és bé posar lo que ocorre per la pràctica de lo venidor.* Foli 54.

(14) M.A.S.M. *Llibres d'Òbits.* Any 1808

(15) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Document data 14 octubre 1811.

(16) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Document data 14 octubre 1811

(17) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Document data 31 juliol 1812

(18) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Document data 9 agost 1812

(19) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Document data 20 abril 1812

(20) M.A.S.M. *Llibre de Notes.* Foli 57.

(21) M.A.S.M. Documentació Cementiris.
Documents data 2 gener 1817
20 febrer 1817
5 febrer 1818
10 març 1818
22 abril 1818
5 maig 1818
26 maig 1818
8 juny 1818
5 setembre 1818

(22) A.M.M. Acords, 9 juny 1817

(23) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 200, 29 abril 1818.

(24) A.M.M. Acords, 5 gener 1818

(25) M.A.S.M. *Llibres d'Òbits.* Any 1818

(26) M.A.S.M. *Llibres d'Òbits.* Any 1819

(27) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Escriptura 28 febrer 1832

(28) M.A.S.M. *Llibres d'Òbits.* Any 1822

(29) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 229, 6 gener 1823

(30) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 231, 20 juny 1823 i Acta 232, 22 juliol 1823.

A.M.M. Acords, 2 juny 1823

(31) A.M.M. Acords, 12 juliol 1823

(32) A.M.M. Acords, 11 desembre 1823

(33) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Actes 311, 10 febrer 1832 i 312, 18 febrer 1832.

(34) A.M.M. Acords, 17 febrer 1832

M.A.S.M. Documentació Cementiris. Escriptura 28 febrer 1832.

(35) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 315, 6 març 1832.

(36) J.Montalt *El convent de Pares Caputxins. La crema i destrucció de l'any 1835.* "Pensament Marià" núm. 1797. (24. juliol. 1935) pàgs. 10-15.

(37) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 357, 7 gener 1844

(38) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Actes 357, 7 gener 1844 i 358 de 29 gener 1844.

A.M.M. Acords, 2 març 1844

(39) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 359, 12 abril 1844

(40) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 360, 7 maig 1844

(41) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Escriptura 10 maig 1844, document 19 setembre 1844, i escriptura 23 de novembre 1844.

(42) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 367, 3 desembre 1844 i acta 370, 15 març 1846

Pòrtic d'entrada al recinte del Cementiri de Mataró.
Fotografia Miquel Sala, Equip Museu Arxiu de Santa Maria.

(43) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Document data febrer 1847. L'arquitecte Miquel Garriga i Roca (1804-1888), fill d'Alella, va ser durant un temps Arquitecte Municipal de Mataró. La Ciutat, a més dels seus treballs al Cementiri, conserva altres edificis projectats per ell, entre els que hi destaca La Peixateria, un dels més interessants de la Ciutat. Va dirigir també la reforma de la Casa de la Ciutat i la nova façana, tot molt degradat en l'actualitat. També l'ampliació del Col.legi de Santa Anna, obra derruïda el 1966. A Barcelona projectà el Gran Teatre del Liceu. Va ser autor d'un dels projectes de l'eixampla barceloní que no es realitzà.

(44) A.M.M. Acords, 22 juny 1849

(45) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Document 25 juliol 1852

Luís Ferrer i Clariana. *Op. cit.* Volum II, pàg. 265

Martí Sureda i Deulovol (1822-1890) fill de l'Escala, Arquitecte municipal de Girona i autor

del projecte de primer eixampla de la Ciutat. Treballà pel Bisbat de Girona i projectà diverses obres a la Ciutat i els seus entorns (Gran Enciclopèdia Catalana). A Mataró, en principi, només és documentada la seva intervenció en les obres del cementiri, sense poder concretar quina part de l'obra és seva, probablement només la capella.

(46) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Document 25 juliol 1852

(47) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 386, 19 desembre 1852. Documentació Cementiris. Documents data 1853 i 22 març 1853.

Antoni Rovira i Trias (Barcelona 1816-1889). Arquitecte Municipal de Barcelona del 1867 al 1869 i a partir del 1870. Guanyador del Concurs per a l'eixampla de la Ciutat (1859) però el seu projecte no s'executà. Autor d'importants projectes a Barcelona com el Campanar de Gràcia, els mercats de Sant Antoni, de Sants i de la Barceloneta (Gran Enciclopèdia Catalana). A Mataró només podem documentar la seva intervenció en les obres del Cementiri sense poder precisar quins foren els seus treballs concrets.

(48) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Document 18 març 1853

(49) A.M.M. Acords, 16 setembre 1876

(50) A.M.M. Acords, 11 febrer 1685

(51) A.M.M. Acords, 20 febrer 1801

(52) A.M.M. Acords, 6 febrer 1685

(53) M.A.S.M. *Llibre de Notes.* Foli 12

(54) Lluís Ferrer i Clariana. *Op. cit.* Volum I pàg.107 i 108

(55) "FULLS del Museu Arxiu de Santa Maria", núm. 3 (desembre 1978) *Testament de Mn. Jaume Sala, prevere de Mataró.*

(56) Lluís Ferrer i Clariana. *Op. cit.* Volum I pàg. 108

(57) Lluís Ferrer i Clariana. *Op. cit.* Volum II pàg. 188

(58) "FULLS del Museu Arxiu de Santa Maria", núm. 7 (abril 1980).

(59) M.A.S.M. *Llibre Antic de l'Obra de Sant Martí i Sant Miquel de Mata.* Foli 101

(60) A.M.M. Acte de la Morberia 1656

(61) A.M.M. Acords, 29 abril 1682

(62) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 394, 25 juny 1854.

(63) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 350, 29 octubre 1841.

(64) M.A.S.M. *Llibre de Resolucions de l'Obra.* Acta 394, 24 juny 1854, Acta 403, 26 febrer 1858 i Acta 425, 23 març 1872.

(65) A.M.M. Acords, 4 desembre 1883

(66) August Ribas. *Cementerios de Mataró.* " Diario de Mataró y la Comarca"(2 novembre 1896)

(67) M.A.S.M. Documentació Cementiris. Escriptura 28 febrer 1832.

(68) Per a l'obtenció de dades sobre el cementiri actual pot consultar-se a la "Monografía del Cementerio Católico y del Cementerio Municipal de Mataró, con un resumen de sus antiguos cementerios" de Miquel Vila i Palomar, existent a l'Arxiu Municipal de Mataró.

—VIATGERS DEL SEGLE XVIII— AL MARESME

2.- *JOSEPH TOWSEND* (1)

"A tot el camí de Mataró, el terreny i també la sorra de la platja, no és res més que el quars i mica del granit descompost; el sòl, quan encara no li ha estat llevada l'argila, és productiu.

"No hi ha res més corrent que aventurar una conclusió, però si sense fer-me'n responsable, puc atrevir-me a avançar una conjectura, m'inclinaria a pensar que a tot arreu on apareixi sorra vidriosa, sigui a la platja o en muntanyes calcàries, procedeix del granit.

"Després d'haver recorregut quatre llegües i mitja des de Girona, vàrem fer parada a La Granota, per dinar-hi. A tres llegües i mitja de Calella la faç de la contrada canvia, puix que ací, al deixar la vall, ens enfilem altra vegada a les muntanyes, que com jo suposava són de granit. Aquesta varietat és agradable, puix que malgrat ésser terreny a penes conreable, excepte per vinya, la natura no l'ha deixat de cap manera de banda, ans bé l'ha vestit amb més generositat d'una verdor perenne, i li ha donat una gran abundància d'arbusts elegants, amb una rica varietat de mates florides i d'herbes aromàtiques.

"Passades aquestes muntanyes, tot temps oloroses, baixem altra vegada a la vall, la qual és defensada de les entrades del mar per un alt roquer. A aquesta vall travessem un riu, el qual palesa la classe de contrada que recorre, puix que malgrat que ara porta poca aigua i pot ésser travessat a peu sense perill, en canvi després de forts ruixats baixa amb una fúria indomable que s'emporta tot allò que troba al seu davant. Com que la vall és plana i el terreny és de sorra punxaguda, sense cohesió natural, fins a una considerable profunditat, les rieres exemptes de marges arriben a eixamplar el seu llit fins a quasi un quart de milla. Aquesta sorra procedeix evidentment del granit, perfectament alliberat de l'argila per un constant rentat.

"Un cop passat el riu, no molt lluny de la seva desembocadura, pujàrem a un turó, des del cim del qual poguérem veure la costa del mar, en la qual tota la natura es mostra riallera. Al llarg de tota la contrada que havíem deixat enrera, els ceps encara no havien brotat i els ocells romanien muts a les muntanyes; però ací els ceps tenien sarments llargs amb flors i fruits tendres, mentre que semblava que els ocells es fessin la competència mútuament, tot delectant-nos l'orella amb la més deliciosa melodia. Els turons eren coberts de vinyes i oliveres, i el mar tot animat per les barques de pescar. Des d'aquest lloc deliciós apareixen nombrosos pobles, tants com la vista en pot abastar.

"A un d'ells *Calella*, que d'acord amb el geni de la llengua es pronuncia Callelia, ens hi allotjàrem la nit. Té vuit-centes vuitanta sis ànimes, i dóna feina a prop de cinquanta barques de pescar.

"Al matí següent, sobre les cinc, quan reprenguérem el viatge, no vaig quedar poc sorprès al veure com una mainada i gent gran, portant cabassets, vigilaven —com, precisament, ho feien al sud de França— els fems de les mules i cavalls que passaven. Aquesta tasca, que implica una pobresa del terreny, prova d'una manera evident que, quant laboriositat, si més no, mereixen ésser altament admirats.

"La manera de fer dels agricultors de l'oest d'Anglaterra, és diferent dels d'ací. La seva dependència, pel que fa als adobs, essent-ne totalment de la sorra i de les algues, producte de l'oceà, deixen de banda la font de riquesa més patent de procedència animal. Valoren allò que els catalans

menyspreen, però en canvi aquests darrers són amatents a treure profit d'un tresor que els altres deixen escapar, en tant que la cosa més assenyada fora que tant els uns com els altres fessin ús d'ambdós mitjans.

"De Calella a Mataró –quatre llegües– el camí va sempre pel cantó del mar; el primer tros, sobre roques granítiques, el darrer per la platja.

"*Mataró*, un port de mar florent de nou mil sis-centes setanta-nou ànimes, ha estat erigida en ciutat per la seva lleialtat i adhesió a l'actual Casa regnant. Dóna treball a dinou telers i a setze de punt de mitja, fa molta punta, estampa teles per Amèrica, i es distingeix per l'excel.lència del seu vi negre. A penes s'hi veu una persona desvagada. En canvi, és de doldre que els teixidors de veta perdin molt treball; al lloc de teixir-ne moltes a la vegada, tots els telers són senzills. Si això prové de la ignorància, el govern hauria d'assumir la responsabilitat d'instruir-los, i si ho és per culpa de la rutina, caldria estimular-los amb premis per tal de fer-los aprofitar millor el temps.

"A tot arreu de Catalunya hom admira, a cada pas, la laboriositat dels seus habitants, els quals treballant de sol a sol, fan fèrtil una terra que, per la seva natura –exceptuant la vinya– és d'allò més improductiva. Però quan hom ve a Mataró resta totalment encisat. Les masies són jardins, dividits cadascun en bancs aproximadament de quatre peus d'amplària, amb un regueró per al pas de l'aigua entre banc i banc. Cada masia compta amb la seva sínia, una espècie de bomba de cadena, que per la seva extrema simplicitat sembla haver estat una invenció de l'antiguitat més remota. Per mitjà d'aquesta màquina, cada matí extreuen del pou una quantitat d'aigua suficient per al servei del dia, i al vespre la distribueixen a cada feixa, segons la classe de la plantació. Els safareigs dels quals treuen l'aigua tenen vint, trenta i fins i tot quaranta peus quadrats, i tres peus d'alçària des de terra, amb una pedra posada a la paret, inclinada vers l'aigua, per tal que les dones hi puguin rentar i picar-hi la roba. El sòl és tan lleuger, no essent altra cosa que sorra de la descomposició del granit, que poden llaurar-lo amb dos bous o un cavall, o simplement amb una mula; però amb l'ajuda de l'aigua esdevé fèrtil i produeix en un mateix punt de conreu, blat, vi, taronges i olives. Com a tanca planten l'atzavara".

Trad. J. X. C.

(1) JOSEPH TOWSEND, *A Journey through Spain in the years 1786 and 1787*, I (London 1792), pàgs. 98-104. Els mots en cursiva ho són igualment al text.

DOCUMENTACIÓ

TESTIMONIS DE MARINERS

En classificar els fons de l'*Arxiu del Rector* del Museu Arxiu de Santa Maria, es va creure oportú d'agrupar amb aquest nom genèric cinc certificacions, una del segle XVII i altres quatre del segle XVIII, que feien referència a pescadors i mariners.

La primera, data octubre del 1684, DOCUMENT N°. 1, tracta de la captura d'un gànguil o embarcació de moros a la costa del País Valencià, feta pel Patró de Mataró Pere Silvestre. L'existència d'aquest Patró era ja coneguda per l'ex-vot llinda de la sagristia de l'ermita de Sant Simó, datat el 1691, ofert per haver pogut fer-se escàpol de l'atac de dos galiots turcs. Però no es coneixia cap altra referència.

Les altres quatre certificacions recullen les declaracions dels testimonis que fan constar i donen notícia de la mort de diversos mariners o pescadors, a sol.licitud de les respectives vídues. Els testimonis, amb llenguatge popular, interessant i viu, expliquen i donen dades de la vida i costums de la gent de mar.

La mort d'un mariner que marxà a les Índies en un dels "xabecs d'Espanya" és referida al DOCUMENT N°. 2, datat al 1758. Pel DOCUMENT N°. 3 (1759) sabem que els pescadors de Mataró i de Vilassar pescaven davant Marsella i, a més, que un pescador negat, l'Ermitanet, era fill del primer ermità de la Capella o Ermita de Sant Simó. El DOCUMENT N°. 4 (1760) ens explica les incidències atzaroses d'un viatge de dos mariners mataronins, de Barcelona a Màlaga, de Màlaga a Cadis, i de Cadis a Tarifa, on mor negat un d'ells. I, finalment, el DOCUMENT N°. 5 (1760) parla de la mort de l'artiller Salvador Domingo en un dels "xabecs d'Espanya" que feien "lo cors contra los moros".

En la transcripció dels documents s'ha respectat totalment la forma i el vocabulari. Únicament s'ha plantejat una regularització lleugera de l'ortografia i l'accentuació.

DOCUMENT N°. 1

Salvador Saurí per las [........] y del rey nostre Sr. [..........] notari públich de la [..........] Bisbat de Barcelona del Principat de Cathalunya.

Certifico y fas fe ab la present que [..........] als 2 [........] del mes de octubre anys de la nativitat de nostre Déu Jesuchrist mil sis cents vuytanta quatre com lo dia present y devall [.........] de Mataró presents per testimonis lo Magnífic Sr. Salvador Portell [...........] vila de Mataró populat y Joseph Jover sastre de dita vila, ha comparegut devant de mi [.........] lo Patró Pere Silvestre de dita vila de Mataró lo qual [.........] Sant Jurament per ell [..........] judicialment prestat en ma y [..........] de mi dit notari devall escrit devant los sobre dits testimonis me ha fet relació de la forma seguent. Lo Patró Pere Silvestre de la vila de Mataró, Bisbat de Barcelona, com patronejant yo la mia barcha, de port de 1400 qts. poch més o manco, venint en lo mes de maig prop passat de retorn de la Ciutat o badia de Alicant, regne de València, per costa vers lo present principat de Cathalunya, quant forem devant les penyas dites de Arbi, costa de dit regne de València, descubrirem a la mar fora de no [...........] una embarcació dita gànguil y, segons judicarem, havent aquell hagut vista de nosaltres nos dona la cassa venint vers nosaltres. Y trobant-me yo dit Patró, ab dita barcha y mariners, ab valor y confiat també de una altra barcha del Patró Joan Silvestre, de dita vila de Mataró, mon germà y de un llondro del Patró Grabiel Rexach de la vila de Arenys de Mar, bisbat de Girona, de dit Principat de Cathalunya y de un bergantí del Patró Anthoni Lofriu de la Isla de Menorca, que venia navegant ab dit bergantí, seguint tots barchas, llondro y dit bergantí, tots

un camí vers lo present Principat de Cathalunya y vegent-me yo, dit Patró, afavorit de la gent de la dita altra barcga de mon germà y del dit llondro y bergantí que se ajuntaren junt a la mia barcha, possant-se en aquella gent y armas de las ditas altras embarcacions de comú acord de tots, tenint pensat que dit gànguil o embarcació era de moros; ab la dita mia barcha que patronejo donarem sobra dit gànguil y volgué Déu nostre que, de aprés de que *molt [...........], lo rendirem, y trobant [.......]* ser de moros. Nos ne tornarem ab dita presa a la badia de la dita Ciutat de Alicant, ahont ferem *corantena* y, passada aquella, yo dit Patró, en dita Ciutat de Alicant, vení tots los moros, y dita embarcació, y arreus tots de aquella, y de dita badia de Alicant estant nos ne vinguerem totas las ditas embarcacions en Cathalunya y després de ésser arribats en la Ciutat de Barcelona tractarem, yo dit Patró, y los demés altres patrons de les demés embarcacions, sobre la distribució se havia de fer del net possehit havia resultat de la dita presa, y estant tots unanimas y conformes en lo just valor de [............] de dita presa, se prengué entre nosaltres, tots de conformitat, acord de donar al sobre dit Patró Anthoni Lofriu, per ell y per sos mariners y bergantí, tres centes vuytanta y sis pessas de vuyt [...........] o tot lo just valor de ellas, a fi y a efecte que aquellas. Dit Patró Anthoni Lofriu, com a Patró de dit bergantí, y també com a Patró que yo, a ell alegant haja y dega dites 386 pessas de 8, distribuir y fer parts *tant per ell com per dit bergantí* y mariners de aquell, a més y a menos si y conforme, a ell li apareixerà, per facultat que ab lo present li dono *així* y de la *manera* la *tinch donada als patrons* de las altras ditas embarcacions. Y que puga també fer traure totas las robas que los mariners de dit seu bergantí, ab la presa de dit gànguil hauran preses, y no las hauran tretas y denunciadas y compartir-las a més y a menos, com a ell li apareixerà, donat-hi yo dit efecte la mateixa facultat, *et [......] ad instanciam et requisitionem supra dicti Patroni Antonii Lofriu per me [.........]*

Ex-vot del patró Pere Silvestre, any 1691,
ofert probablement en acció de gràcies per haver-se escapat d'una persecució de dos vaixells "moros".
Llinda de la porta de la Sagristia de l'ermita de Sant Simó.

DOCUMENT Nº. 2

Vigore precedenty provisionis, et Commissionis in ipsa facta penes infrascriptum quedam testium informatio, et declaratio provisa ab admodum Mi. Vico. Generali, et aff. et est tenoris seguientis.

En la Ciutat de Mataró, Bisbat de Barcelona, als 29 dies del mes de juny, any de la Nativitat del Senyor 1758.

Testimoni 1.

Pau Andreu, mariner, natural y de present habitant en Mataró, de edad que ha dit ser de 36 anys poch més o menos, testimoni ministrat, y produhit per part de Coloma Casals, habitant en dita Ciutat de Mataró, lo qual testimoni ha jurat a Déu Nostre Senyor y a sos Sants quatre Evangelis, sobre una senyal de creu en forma de dret, en mà y poder de mi lo Notari avall escrit, y baix lo dit jurament, ha promès dir veritat, y lo que sab sobre lo que serà preguntat.

Preguntat si coneixia a Joseph Casals mariner de Mataró, marit que fou de Coloma Casals, expressada suplicant, y llegit tot lo contengut del preincertat memorial.

Dixit: Ser aixís veritat que coneixia y tenia tractat a Joseph Casals mariner predit, y que era casat ab dita Coloma Casals suplicant; y que és també veritat, que dit Joseph Casals mariner marxà a las Indias ab un dels xabechs de España, fins a

Cartagena de Indias, y allí lo mudaren en un dels vaixells de sa Reial Magestat, anomenat el Infante, en el qual, ell declarant, se trobava també de tripulació, y en sa companyia en lo referit vaixell anaren des de Cartagena de Indias, al Port de la Havana, y que després de alguns mesos, de haver arribat en dit Port de la Havana caygué malalt dit Joseph Casals mariner expressat, y se n'anà en lo Hospital de San Juan de Dios en dita ciutat de la Havana, y havent-se millorat algun poch isqué de dit Hospital, y se quedà en terra per veure de convalèixer ab més facilitat, y havent recaygut, se'n retornà en dit Hospital, ahont lo veu y tracta ell declarant, per trobar-se també allí malalt, y de després del espay de tres setmanas de haver eixit ell declarant del Hospital, en que junts per algun temps se trobavan malalts, y ser ja a bordo del mencionat vaixell, los anà lo avís del Hospital referit, y ohí dir que la ordenansa del Hospital de San Juan de Dios, portà el recado, o papeleta al Oficial de guarda, dient que havia mort algun en dit Hospital dels de dit vaixell, y averiguant los mariners qui era, ohí ell declarant, deian era Joseph Casals mariner de Mataró, vulgarment per ells, y entre los mariners anomenat lo Gravat; a més del declarat, affirma dit testimoni que, diferents vegadas passant llista de la gent lo Official, cridant a ell, dit Josep Casals, ningú responia per est nom, si molts altres mariners dient: Senyor ha quedat mort al Hospital, y passavan avant sens fer altre diligència, si seguint la llista dels altres.

Y finalment preguntat sobre las generalitats de la Lley, de que semblants testimonis deuen ésser interrogats així de dret, consuetud, com altrament.

Dixit: Que no li toca alguna de las generalitats de la Lley, si que ha dit, y declarat la veritat per lo jurament, que té prestat = *Fuit sibi lectum et perseveravit = : Penes me Dorem. Antonium Serch, et de Boquet Presbiterum, Rectorem et Notarium predictum.*

En la mateixa Ciutat de Mataró die mes, y any sobredits.

Testimoni 2.

Esteve Bosquets mariner, natural y de present habitant en Mataró, de edad que ha dit ser de 56 anys poch més o menos, testimoni ministrat , y produhit per part de Coloma Casals habitant en Mataró lo qual testimoni ha jurat *ut in antecedenti* fins a la Paraula preguntat. Y havent-li llegit lo prechalendat memorial *verbo ad verbum* com se conte.

Dixit: Que coneixia y tenia molt tractat, y de molts anys, no sols de després que Coloma Casals, Suplicant, se casà ab ell dit Joseph Casals, si també antes de casar-se los dos, y a un, y altre coneixia ell declarant, y axís que és veritat, que Coloma Casals que expressa lo memorial era casada ab Joseph Casals mariner de Mataró, y que és també veritat, que trobant-se ell declarant en Cartagena de las Indias, se embarcà de tripulació en un dels vaixells de Sa. V. Md. anomenat el Infante en que anava ell declarant, lo expressat Joseph Casals mariner de Mataró, y anaren junts en dit vaixell fins a La Havana. Després de 9 mesos, poch més o menos, de haver arribat en lo Port de la Havana, caygué malalt dit Joseph Casals mariner referit, y se'n anà al Hospital del Rey, anomenat San Juan de Dios, y després de algun temps isqué del dit Hospital, y se posà en casa de un [..........] seu per recobrar, y de després de dos o tres mesos, vehent no podia convalèixer, li fou precís se'n retornas al mateix Hospital, y que allí morí de aquella; y diu saber-ho, perquè de després de haver arribat la notícia al vaixell, per medi del soldat de la ordenansa, a qui ell declarant preguntà qui era lo mariner havia mort en lo Hospital, li respongué: un mariner de Mataró, de bordo del Infante, y li digueren a ell declarant alguns mariners dels de la faluga, que havian anat a veurer lo mariner mort, en lo Hospital, que era lo Gravat, que axís entre ells lo anomenavan, y que per son nom se deia Joseph Casals mariner de Mataró, y que lo havian trobat sens llum, y li compraren dos candelas, y que ab estos mateixos mariners que lo havian vist mort, y eran també de Mataró anà ell declarant al Hospital per veurer-lo mort, y no volgueren alashoras deixar entrar ningú, y se n'hagué de tornar sens poder-lo veurer mort; y de després al passar las llistas, y en donar-los los pagaments, cridant-lo a ell Joseph Casals sempre sentia deian: és mort, y que lo oficial passava avant cridant los altres. = Y finalment *prosequatur ut in antecedenti.*

Testes Barthomeu Cardona treballador y Fèlix Vilà sastre.

DOCUMENT Nº. 3

Die 28 octubre 1759 en virtut

Testimoni 1.

Maurici Llenas pescador de Vilassar de Mar, de edad que ha dit ser de 42 anys poch més o menos, testimoni ministrat, y produit per part de Magdalena Maltas y Viuda (segons se creu) de Francísco Maltas pescador de Mataró,. lo qual testimoni ha jurat a Déu Nostre Senyor, y a sos quatre Sants Evangelis, de dir veritat, y lo que sab sobre lo que serà preguntat.

Preguntat si coneixia a Francisco Maltas pescador de Mataró, si sab morís en un naufragi cerca de Marsella en França, en quin llagut anava y qui era, o, com se anomenava lo Patró, y si és públich i notori y pública veu y fama en Vilassar de Mar, que sia mort negat dit Francisco Maltas, pescador de Mataró.

Dixit: Que no coneixia de tracte a dit Francisco Maltas, y que no sabia se anomenàs ab tal nom però que sab, y li consta molt bé, que en un llagut, que es perdé pescant en Marsella, hi havia un home de Mataró, que li deian Hermitanet, y que lo dit home que anomenavan Hermitanet anava en un llagut de Vilassar de Mar, del qual era Patró un tal, que per sobrenom li deian Panarras, y que no sab quin nom de fonts y casa tenia, y que haurà uns 9 anys, poch més o menos, que dit llagut, y tota la gent, que no sab si eran quatre, o cinch, homes, se negaren pescant cerca Marsella, y que era entrada de nit, y que no se recorda quin dia, ni quin mes era, i diu saber-ho, perquè, ell declarant, se trobava també pescant en la mateixa ocasió devant Marsella, ab una barca de palangre, que era sua de ell declarant, y que se mogué un mal temps, que lo perderen de vista, y que may més lo veren ni se n'ha parlat més, y que judica que no caminà terra, y que ell declarant tenia també temors de perdrer-se ab tota la gent, y que los uns no podian ajudar als altres per causa del mal temps, y que és públic, y notori en Vilassar de Mar, que se perdé dit llagut, y la gent que hi anavan, perquè en tot dit temps no se n'ha sabut ninguna notícia.

Preguntat sobre las generalitats de la Lley.

Dixit que no li toca. *Fuit ipsi lectum, et perseveravit. Ante me.*

Dictis die mense, et anno.

Testimoni 2.

Pere Baell pescador de Mataró, de edad 41 anys poch més o menos, testimoni ministrat *Vt. supra.*

Preguntat sobre lo Article expressa la Comissió.

Dixit: Que coneixia, y tenia ben tractat a Francisco Maltas pescador de Mataró, per haver anat ab sa companyia a pescar a França, y estant en Mataró també, y diu sab per indicis, que dit Francisco Maltas se embarcà en la barca de palangre de un Patró de Vilassar de Mar, dit lo fill d'en Antoni d'en Salvi, y per sobrenom li deian Panarras, y haurà cosa de uns 9 anys poch més o menos, y diu que ha ohit dir, que són negats en los Mars de Marsella anant a pescar a bergada a la tarda, y que trobant la sua conserva los digueren era temps de retirar-se, y no de calar, y tornat-se'n la sua conserva se quedà la barca que anava dit Francisco Maltas, y que de ells no se n'ha sabut res més, y que és públich, y notori per Mataró, a lo menos entre los pescadors y veu y fama pública entre ells, que dit Maltas morí negat, y públicament y reputat per mort en Mataró.

Preguntat sobre las generalitats de la Lley.

Dixit que no li toca. *Fuit lectum. Ante me Doctorem Bonaventuram Català Vicarii.*

Dictis die mense, et anno.

Testimoni 3.

Pau Borrell mariner de Mataró, de edad que ha dit ser de 70 anys poch més o menos, testimoni ha prestat jurament.

Llegit lo Article conte la Carta orde y la comissió.

Dixit: Que coneixia molt bé a Francisco Maltas pescador, de qui se parla, per haver-lo tingut vehí de sa casa, y que se recorda, que ohí dir que se havia embarcat en una barca de palangre de Vilassar de Mar, haurà cosa de 7 o 8 anys, poch més o menos, per anar a pescar a Marsella, y que no ha ohit dir si sab com se deia lo Patró, y que ha ohit dir que se eran negats, y que és publich y notori, y pública veu y fama en Mataró, y que ell testimoni ho ha ohit dir a molts, que se negaren la gent de dit llagut o barca que anava dit Francisco Maltas pescador de Mataró, y que públicament és tingut y reputat per mort en dita ciutat, per no

haver-se'n sabut res may més, y que no pot dir altra cosa.

Finalment preguntat sobre las generalitats de la Lley.

Dixit fuit ipsi lectum et perseveravit. Ante me.

Dictis die mense, et anno.

Testimoni 4.

Joan Pau Castellà pescador de Mataró, de edad 44 anys poch mes o menos, testimoni ministrat ha prestat jurament.

Preguntat y llegit lo Article expressa la Comissió paraula per paraula.

Dixit: Que ell testimoni coneixia a Francisco Maltas pescador de Mataró, fill de un home, que fou lo primer Hermità de la Capella o Hermita dita de Sant Simó en la present Ciutat de Mataró, y per ser fill de dit hermità, li deiam entre los pescadors a dit Francisco Maltas lo Hermità per motiu, y que té memòria ell declarant, que va per deu anys, que dit Francisco Maltas dit lo Hermità se embarcà en una barca de pescar de Vilassar de Mar, ab lo Patró Panarras per motiu, y que ha ohit dir, als mateixos pescadors, que aquell mateix any eran allí a Marsella a pescar, que hi hagué un gros temps, y que se'n tornaren a terra alguns altres llagùts companys, que hi havia y que en tot dit temps no han aparegut ningú dels que anavan en lo llagut o barca en que anava dit Maltas, que és públich y notori y veu y fama pública en Mataró, entre ells pescadors, que se perdé dita barca de pescar en que anava dit Maltas, y que enrahonantne ab diferents pescadors, sempre ha ohit dir públicament que era tingut y reputat per mort dit Maltas pescador de Mataró.

Finalment preguntat sobre las generalitats de la Lley.

Dixit que no li toca. *Fuit ipsi lectum et perseveravit. Ante me. Not. predict.*

Dictis die mense, et anno.

Testimoni 5.

Pau Alomar pescador de Mataró, de edad, segons ha dit 62 anys, poch més o menos, testimoni ministrat ha prestat jurament.

Preguntat, y havent-li llegit lo Article, que la Carta orde, y la Comissió a mi feta.

Dixit: Que ell testimoni ha conegut a Francisco Maltas pescador de Mataró, y que havia navegat ab ell declarant y que haurà cosa de 9 anys, poch més o menos, que se embarcà ab un llagut, o barca de Vilassar de Mar, per anar a pescar a Marsella, y affirma ell declarant, haver ohit a diferents altres pescadors, que ab sas barcas pescavan en sa companyia, que Francisco Maltas y los demés de la barca en que anava se havian negat ab lo gros temporal hi hagué, segons judicavan sos companys, que se salvaren, y que haurà cosa de 6 anys que ell declarant fou a Marsella, y parlà ab diferents pescadors de Vilassar, que aleshoras eran allí y també quan succehí la tormenta, que se havian dividit, venint-los la nit sobre, y que faltà aqueix llagut o barca en que anava dit Maltas, que may més lo han vist, ni ne havian sabut res, y aixís que ho té per públich y notori, y també veu, y fama pública, que se negà Francisco Maltas, y que entre pescadors tothom lo té, y reputa públicament per mort.

Preguntat finalment sobre las generalitats de la Lley. *Dixit* que no li toca. *Fuit ipsi lectum et perseveravit. Ante me eumdem. Not.*

Dictis die mense, et anno

Testimoni 6.

Pau Ferrer pescador de Mataró de edad 44 anys segons ha dit, testimoni ministrat ha prestat jurament.

Preguntat y llegit lo Article.

Dixit: Que ha conegut, y tractat a un tal Maltas pescador de Mataró, y que ha ohit dir se deia Francisco Maltas pero que no ho pot dir de cert per anomenar-lo los demés Hermità, que ohí dir pescava en las Mars de Marsella y que no té memòria quants anys haurà pochs més o menos y ha ohit dir que anava en una barca o llagut de Vilassar de Mar, que ohí dir també y ha ohit dir sempre que ha parlat de dit Maltas entre los pescadors de la platja de Mataró, que lo que per motiu tal lo anomenavan Hermità era negat a Marsella, que aixís se passa entre los pescadors, y així judica que és públich, y notori entre ells, y veu y fama pública que se negà y públicament tingut y reputat per mort, per judicar tots aquells a que ell ho ha ohit dir, no havent comparegut may més, discorran se perdé la barca, y se negà la gent que anava en ella y que no pot dir-ho de cert, si sols haver-ho ohit dir.

Finalment preguntat sobre las generalitats de la Lley.

Dixit que no li toca. *Fuit ipsi lectum et perseveravit. Ante me. Not. predict.*

Die 29 dict. menses, et annis.

Testimoni 7.

Joseph Baell pescador de Mataró, de edad segons ha dit de 38 anys, poch més o menos, testimoni ministrat ha prestat jurament.

Preguntat y llegit lo Article conté la Comissió paraula.

Dixit: Que ha conegut, y ha tingut ben tractat a Francisco Maltas pescador de Mataró, per haver-lo ell declarant tingut en son llagut de que era Patró, y que vulgarment li deian Hermità, y que haurà de 9 a deu anys, que (segons ha ohit dir) se embarcà ab una barca de pescar a palangre, que era de Vilassar de Mar, de un Patró anomenat Joseph Roldós, y per motiu anomenat Panarras, y que ha ohit dir en la platja de Mataró a molts pescadors parlant de dit Francisco Maltas pescador, que se havia negat en los Mars de Marsella ab una grossa Mestralada y que ha ohit dir de aleshoras ençà, que las conservas se'n tornaren en terra, y que corregueren molta borrasca també, y que lo llagut en que anava dit Maltas se quedà defora a fer la calada a la nit y no se ha sabut més rastre de ell, y entre ells públicament tingut, y reputat per mort, y tal la pública veu, y fama y que may de cap part del món se n'ha sabut notícia, y que no pot dir ninguna cosa més, y que si la sabia ho diria per lo jurament té prestat.

Preguntat finalment sobre las generalitats.

Dixit que no li toca. *Fuit ipsi lectum et perseveravit. Ante me. Not. predict.*

Die 30 *Octobris* 1759

Testimoni 8.

Francisco Castany pescador de Mataró, de edad que ha dit ser de 58 anys poch més o menos, testimoni ministrat ha prestat jurament.

Preguntat y llegit *verbo adverbum* lo Article expressa la Comissió.

Dixit: Que coneixia a un tal Maltas pescador de Mataró, que per motiu li deian Hermità, y que no podrà fer fe si se deia Francisco, perquè sols lo anomenava per nom de Hermità, y que ha ohit dir que lo dit home, que lo anomenavan Hermità anà a pescar a Marsella, y que per relació del pare del Patró ab qui anava dit Maltas, a qual ell declarant coneix molt bé, y té ben tractat, y li ha ohit dir sab que es diu Antoni Roldós de Vilassar de Mar, per haver-ho aixís sempre ohit dir que son fill dit Joseph Roldós, Patró, se havia negat en los Mars de Marsella, y tots los demés anavan en lo llagut seu, per haver tingut un temps tan mal que no era per vestiments xichs, sinó per grossos poder-lo resistir, y que altras barcas, que pescaven se'n tornaren en terra, y se veren ab tota la miseria al arribar a terra, y que se quedà (segons ha ohit dir) lo llagut de dit Roldós, y que encara lo aguardan, y que no se n'ha sabut res més y que públicament ha sentit dir que són negats, y que parlant entre ells pescadors sempre ha ohit dir lo mateix té declarat, y que és tingut, y reputat per mort dit Maltas anomenat Hermità, y que no pot dir quants anys haurà poch més o menos, se cert que si sabia o havia ohit dir lo contrari també ho declararia per lo jurament té prestat.

Preguntat finalment.

Dixit que no li toca. *Fuit ipse lectum et perseveravit ante me ipsum nott.*

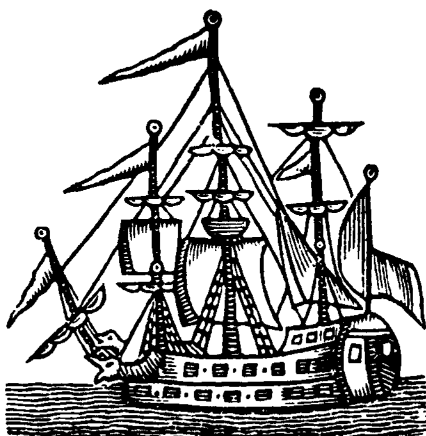

Vista general de Mataró, segons una Patent de Sanitat de l'any 1721

DOCUMENT Nº. 4

Die 22 Martii anno a Nativitate Domini millesimo septingentessimo sexagessimo, Matarone, Diocesi Barcinone.

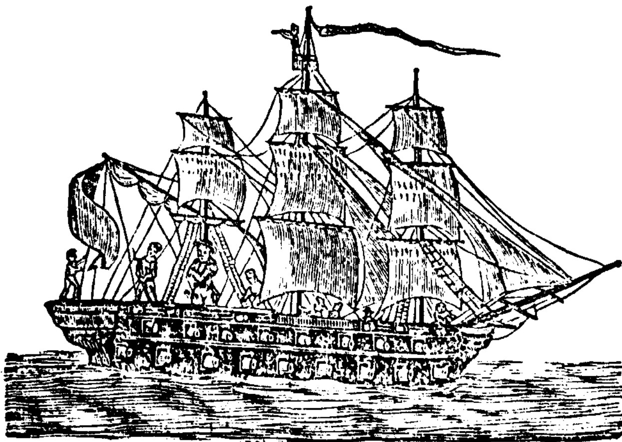
Certifico, y fas fe jo Doctor Bonaventura Català, prevere y vicari de Santa Maria de la Ciutat de Mataró, Bisbat de Barcelona, y en dit nom y per authoritat ardinària, Notari Públic de dita Ciutat, que ha comparegut devant de mi personalment lo Notari predit, Pau Batlle mariner, natural y habitant en dita Ciutat de Mataró, que ha dit ser de 30 anys, lo qual mediant jurament que *more solito* ha prestat, en mà, y poder de mi dit, y escrit Notari, y en presència dels testimonis avall nominadors, a instància, y requisió de Maria Theresa Anglada y Roldós, ha attestat, declarat, y fet fe que en lo dia cinch del mes de Agost del prop passat any 1759 partí ell declarant, de dita Ciutat de Mataró, de dretxura a Barcelona en companyia de Salvador Anglada, mariner de Mataró, marit de dita Maria Theresa Anglada y Roldós, y los dos se embarcaren lo dia 6 de dit mes y any prop passat en lo moll de Barcelona, en lo Pinco del Patró Joan T. de la Vila de Sitges, y no li recorda lo apellido propi de dit Patró, y se posaren a la vela lo dia 11 de Agost del mateix any, per a anar a Cadis, y affirma ell declarant, que lo dia 4 setembre del referit any 1759 los prengueren los moros lo dit Pinco, en que anavan de tripulació ell declarant, y son company Salvador Anglada, y que tots los mariners fugiren a terra ab la llanxa, y ab esta passaren a Màlaga, y des de Màlaga anaren a Cadis per terra, y después de sis dies de arribats a Cadis, quedant-se los demés mariners, ell declarant, y dit Salvador Anglada, se embarcaren en lo Pinco del Patró Sebastià Duran de Barcelona, per anar a Ceuta a descarregar lo que portava, y affirma ell declarant que proseguint est viatge per Ceuta, estant a la fonda o donat fons en la platja de la Vila de Tarifa, de la provincia de Cadis, baixà ell dit Salvador Anglada, mariner de Mataró, sol a la llanxa, que tenian cerca lo vestiment per posar-la més a terra del que estava y reparant ell declarant, y los demés del vestiment, que tardava isqueren per veurer que feya dit Salvador Anglada, y affirma ell declarant, que veieren dita llanxa lluny del vestiment y a esta novedat cridaren dit Anglada per son nom, y may respongué, y a las horas se valgueren de una altra llanxa de altra vestiment que estava a la fonda en dita platja, y anaren dos mariners, y trobaren mort a Salvador Anglada mariner predit, lo portaren des de luego a bordo del Pinco de dit Sebastiá Duran en que anavan ell declarant, y dit Anglada de tripulació, y alashoras affirma ell declarant que lo veu mort quant lo pujaren a la barca, y que tardaren 28 horas a tirar-lo al mar per veurer si seria basca, y vehent que ab tant temps no havia retornat, lo judicaren mort y no tenint entrada per poder-lo desembarcar, y anar de transit, resolgueren tirar-lo a la mar, y affirma ell declarant que fou lo dia 29 o 30 de dit mes de setembre de 1759, que fou ell qui li llevà un reliquiari y botons de plata que portava, y veu com lo llansaren al mar los altres mariners del mateix Pinco, y axís diu ser veritat tot lo que té declarat per ser ell declarant testimoni de vista, y per lo jurament que té prestat, y tenir ben conegut, y tractat a dit Salvador Anglada, mariner de Mataró. De totas las quals cosas dita Maria Theresa Anglada me ha requirit me llevas Acte, com ho he fet, en dita Ciutat de Mataró dia, mes y any prechalendats, essent presents per testimonis: Jaume Estrany y Boix, Clergue, y Anton Vilella, jove Adroguer, habitants en Mataró.

DOCUMENT Nº. 5

Die 29 Octobris 1760, Matarone Diocesi Barcinone

Certifico, y fas fe jo, Doctor Bonaventura Català, prevere y vicari de Santa Maria de la Ciutat de Mataró, Bisbat de Barcelona, y en dit nom, per authoritat ordinària, Notari Públic de dita Ciutat: Que ha comparegut personalment devant de mi, lo Notari predit, Narcís Ballester, jove mariner de Mataró, de edat que ha dit ser de 28 anys, poch més o menos, testimoni ministrat per part de Marianna Domingo, lo qual, mediant jurament

que en mà y poder meus, y en presència dels testimonis infrascrits, ha prestat sobre una Senyal de Creu en forma de dret, ha attestat, declarat, y fet fe: Que ell declarant ha conegut molt bé, y tenia tractat a Salvador Domingo, Artiller de Brigada, en un dels xabechs de Espanya, que anaven fent lo cors contra los moros, anomenat lo Vigilante, en lo qual xabech anava ell declarant per mariner de tripulació; y affirma ell declarant que, haurà uns 13 mesos a poca diferència, que partiren del port de Cartagena dit xabech, dit lo Vigilante, y dos altres xabechs, y un vaixell, y al eixir de dit port se'ls donà la notícia que a fora hi havia moros, y anant al alcance, encontraren una Galeota de moros, en lo mateix dia, y per la tarda començaren a combatrer, y disparar fins que la tingueren rendida, y captivada, y attesta ell declarant, que en dit combat morí Salvador Domingo, Artiller de Brigada, de una bala, que tirant, y disparant los moros, passà per una portella del canó de la mina de proa, y acertà a dit Salvador Domingo, Artiller predit, en lo front, y li passà de part a part lo cap, y caygué mort luego, sense dir Jesús, y diu saber-ho, ell declarant, per trobar-se com té dit en dit xabech dit lo Vigilante aleshoras, y tan cerca de dit Domingo, que lo veu caurer a cuberta, y des de luego se acosta ell attestant, y se cercïorà ser aquell, que ja era difunt, lo dit Salvador Domingo, Artiller, y dit declarant affirma, que altres mariners lo agafaren, y culliren de la cuberta de dit xabech, y lo posaren en lo furgó del equipatge, y allí se estigué tota la nit, fins lo endemà al matí, que lo posaren devant lo puesto ahont se diu la Santa Missa, y celebrada aquesta, que serian envers las 9 horas del matí, lo tiraren a la mar com en la navegació se acostuma, en ser apartats de ports, y platjas; tot lo que diu saber-ho per ser ell declarant de tot lo referit testimoni de vista, y diu ser axís ver per lo jurament que *de veritate dicenda* té prestat, y que a ser lo contrari també ho diria baix càrrech de sa conciència = *Testes sunt*. Mariano Bages, clergue, y Joseph Vinyas, Corder de Mataró.

Dicty Die Matarone Diocesi Barcinone.

Fiat Large començant, ha comparegut Francesch Vinyas, jove mariner de Mataró, de edat segons ha dit de 24, poch més o menos, lo qual mediant jurament *que modo jam dicto* ha prestat en poder de mi dit, escrit potestatiu y en presència dels testimonis infrascrits y a instància de Marianna Domingo, habitant en Mataró, ha attestat, declarat, y fet fe: Que trobant-se ell declarant de tripulació de mariner en lo xabequí de España, haurà cosa de uns 13 mesos, isqueren de Cartagena en companyia de un vaixell, y dos altres xabechs, y que sab que lo un dels dos xabechs se diu lo Vigilante, y que, al eixer de dit port de Cartagena, ohí se donava lo avís de moros, y marxant encontraren lo mateix dia una Galeota de moros, y entrant en batalla en ser a puesto, continuaren fins que prengueren y rendiren dita Galeota de moros, y affirma ell declarant, que ohí a dir, que havia mort un Artiller de Brigada, que li deian lo marit de la Cystellera, de Mataró, a qual coneix ell declarant, però no sab se anomenia Marianna Domingo, ni ell per tal nom no la anomena, en ser en Mataró. Si sols per la Cystellera, que és sobre nom, o motiu, que té, y que no ohí a dir morís en aquell combat altre Artiller de Brigada del xabech dit lo Vigilante, que lo referit marit de la Cystellera, que ell coneix, y que no pot dir altra cosa per ser de tripulació del xabequí, y no del xabech dit lo Vigilante, y no coneixia a dit Artiller, si sols affirma lo referit per lo que ohí a dir a altres mariners, y diu ser axís, y no altrament verídica esta sa declaració per lo jurament té prestat, y se ha ratificat a ella. *Testes sunt predicti.*

Declaració de testimonis, que no constant de òbit, declaran judicar mort a Salvador Domingo.

RECURSOS

Iniciem una nova secció amb el títol genèric de RECURSOS, en la qual voldríem documentar les eines que ens fan falta quan comencem la investigació històrica.

En principi pensem publicar dades i inventaris dels Arxius del Maresme i, més endavant, els continguts de les principals biblioteques.

També inclourem bibliografia i recensions d'articles i llibres que afectin els àmbits de la nostra publicació.

Amb tot això voldríem oferir un servei per a desenvolupar la investigació del nostre passat col.lectiu.

NOTÍCIA DE L'ARXIU MUNICIPAL DE MATARÓ

Pel fet d'haver-se conservat pergamins del segle XIV, de quan la Vila de Mataró encara no era Vila Reial, es pot dir que des de llavors existeix l'Arxiu de la nostra població.

A l'Arxiu Municipal es guarden documents amb les primeres referències de la vila comunitària de la Universitat de Mataró i són pergamins de les darreries del segle catorzè i del començament del segle XV.

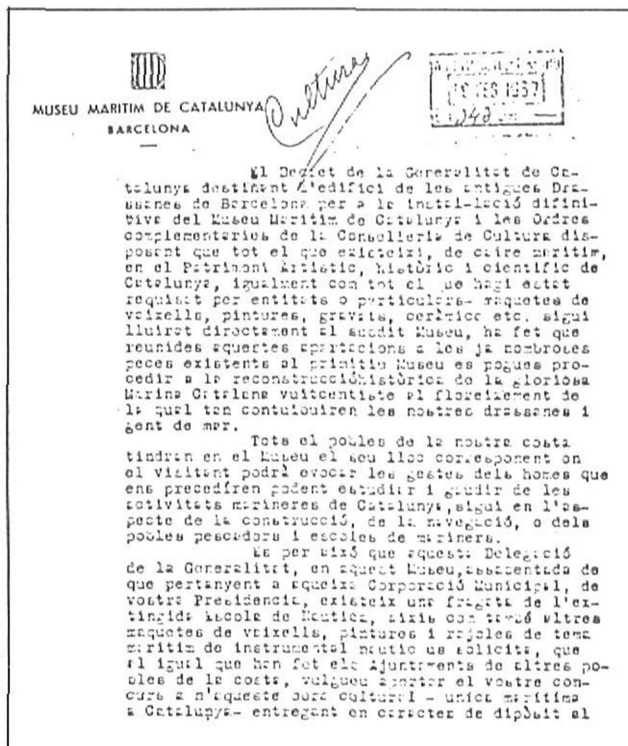
L'acord municipal més antic que fa referència expressa a l'Arxiu és el del dia dinou de desembre de l'any mil sis-cents vuitanta-quatre, que diu el següent: "*...Item present en lo present Consell lo Sr. Francesc Vieta, Sindich de la Universitat o altre de les persones de dit Consell lliura i entrega en presència de tot lo dit Consell als dits Srs. Jurats i Consell una plica de diversos actes i papers que tenia de dita Universitat per procedir algunes causes que en nom de dita Universitat com a Sindich predit solicità i la qual entrega se fa a dits Senyors per a que ho recondescan i posian en lo Arxiu de dita Vila...*".

Per l'acord de 13 d'octubre del 1815 sabem que "*...con el saqueo que sufrió esta Ciudad en el año mil ochocientos y ocho con la cruel invación de los Enemigos Franceses padecieron un total transtorno y extravio los papeles del Común, de modo que muchos de ellos llegaban hasta media calle de la Riera, con cuyo motivo se tiene presentido de si algunos particulares cogieron parte de ellos. Y deseando su Sria. recogerlos como es muy propio, mayormente aora que está practicando el arreglo del Archivo del Común: He acordado que por medio de público pregón se prevenga los restituyan en manos del infrascrito Escribano Secretario...*"

L'Arxiu del Comú es va refer llavors, però el 26-9-1843, de resultes d'un combat de "*...la rebelión centralista...*" —(Acord de 16-11-1846)— "*...sufrió la Casa Consistorial, su Archivo y Arcas públicas un saqueo con extravío de papeles y caudales...*" amb desaparació de papers oficials.

Per l'acord de 30-10-1883 sabem que l'Ajuntament aprova una proposta dels regidors, encaminada a evitar la desaparació de documents. "*...al objeto de que en lo sucesivo por nada ni por nadie se extravie un solo documento por infimo que sea y el Archivo se tenga como el lugar guarda de nuestras glorias y custodia de nuestros intereses, digno por lo tanto de todo el respeto y consideración a que es acreedor, tienen el honor de proponer a V.E. se digne acordar que se prohiba absolutamente la extracción de documento alguno por insignificante que sea, de estas Casas Consistoriales...*".

Per R.O. del 29-3-1890 es lliuraven a l'Ajuntament unes pertinències de la suprimida Escola de Nàutica i entre elles un model de fragata sobre una taula giratòria de fusta. Aquesta fragata es troba des del 1937, al Museu Marítim de les Drassanes de Barcelona, en dipòsit, segons consta en el contracte establert entre la Generalitat i l'Ajuntament, el vuit de març de l'any esmentat, entre el senyor Albert Puig i Marquès, Conseller

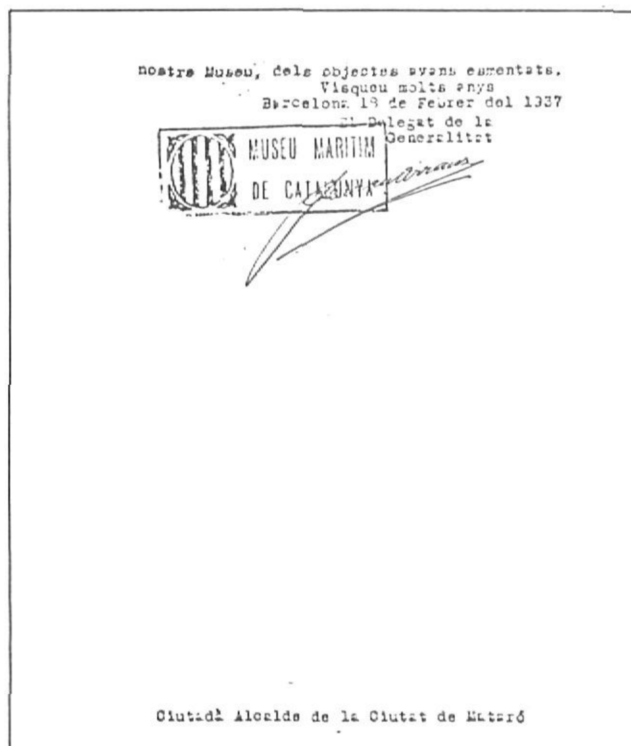

MUSEU MARITIM DE CATALUNYA
BARCELONA

El Decret de la Generalitat de Catalunya destinant l'edifici de les antigues Drassanes de Barcelona per a la instal·lació difinitiva del Museu Marítim de Catalunya i les Ordres complementaries de la Conselleria de Cultura disposant que tot el que existeixi, de caire marítim, en el Patrimoni Artístic, històric i científic de Catalunya, igualment com tot el que hagi estat requisat per entitats o particulars- maquetes de vaixells, pintures, gravats, ceràmica etc. sigui lliurat directament al suadit Museu, ha fet que reunides aquestes aportacions a les ja nombroses peces existents al primitiu Museu es pogués procedir a la reconstrucció històrica de la gloriosa Marina Catalana vuitcentista el floreixement de la qual tan contribuiren les nostres drassanes i gent de mar.

Tots el pobles de la nostra costa tindran en el Museu el seu lloc corresponent on el visitant podrà evocar les gestes dels homes que ens precediren podent estudiar i gaudir de les activitats marineres de Catalunya, sigui en l'aspecte de la construcció, de la navegació, o dels pobles pescadors i escoles de mariners.

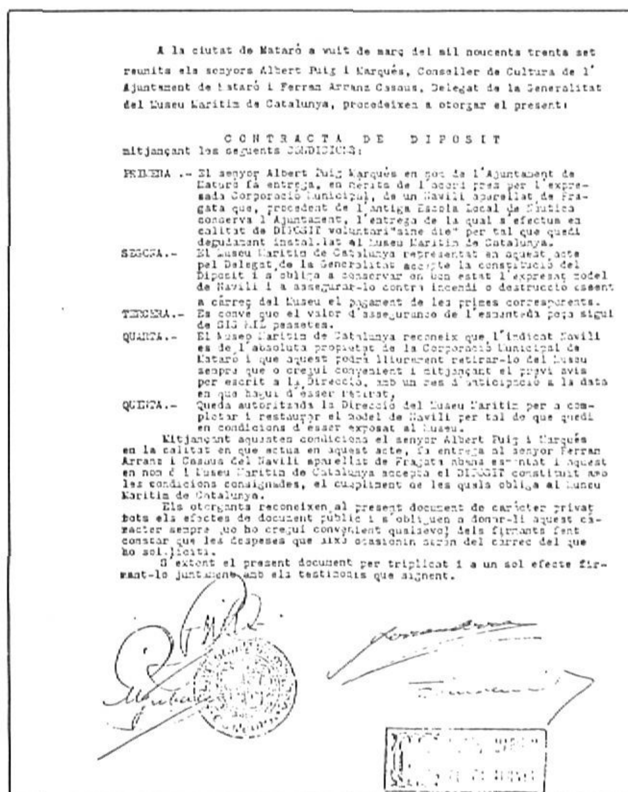
Es per això que aquesta Delegació de la Generalitat, en aquest Museu, assabentada de que pertanyent a aquexa Corporació Municipal, de vostra Presidencia, existeix una fragata de l'extingida Escola de Nautica, aixis com també altres maquetes de vaixells, pintures i rajoles de tema marítim de instrumental nautic us solicita, que al igual que han fet els Ajuntaments de altres pobles de la costa, vulgueu aportar el vostre concurs a n'aquesta obra cultural - unica marítima a Catalunya- entregant en caracter de dipòsit al

nostre Museu, dels objectes avans esmentats.
Visqueu molts anys
Barcelona 18 de Febrer del 1937
El Delegat de la Generalitat

MUSEU MARITIM DE CATALUNYA

Ciutadà Alcalde de la Ciutat de Mataró

A la ciutat de Mataró a vuit de març del mil noucents trenta set reunits els senyors Albert Puig i Marqués, Conseller de Cultura de l'Ajuntament de Mataró i Ferran Arranz Casaus, Delegat de la Generalitat del Museu Marítim de Catalunya, procedeixen a otorgar el present:

CONTRACTA DE DIPOSIT
mitjançant les seguents CONDICIONS:

PRIMERA .- El senyor Albert Puig Marqués en nom de l'Ajuntament de Mataró fa entrega, en mèrits de l'acord pres per l'expressada Corporació Municipal, de un Navili aparellat de Fragata que, procedent de l'antiga Escola Local de Nàutica conserva l'Ajuntament, l'entrega de la qual s'efectua en calitat de DIPOSIT voluntari "sine die" per tal que quedi degudament instal.lat al Museu Marítim de Catalunya.

SEGONA.- El Museu Marítim de Catalunya representat en aquest acte pel Delegat de la Generalitat accepta la constitució del Dipòsit i s'obliga a conservar en bon estat l'expresat model de Navili i a assegurar-lo contra incendi o destrucció essent a càrreg del Museu el pagament de les primes corresponents.

TERCERA.- Es convé que el valor d'assegurança de l'esmentada peça sigui de SIS MIL pessetes.

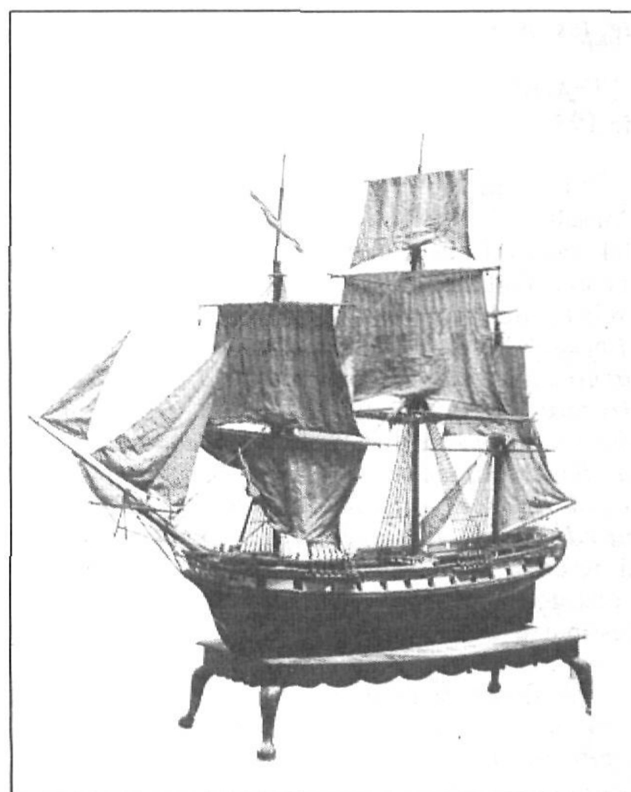
QUARTA.- El Museu Marítim de Catalunya reconeix que l'indicat Navili es de l'absoluta propietat de la Corporació Municipal de Mataró i que aquest podrà lliurement retirar-lo del Museu sempre que o cregui convenient i mitjançant el previ avis per escrit a la Direcció, amb un mes d'anticipació a la data en que hagui d'ésser retirat.

QUINTA.- Queda autoritzada la Direcció del Museu Marítim per a completar i restaurar el model de Navili per tal de que quedi en condicions d'ésser exposat al Museu.

Mitjançant aquestes condicions el senyor Albert Puig i Marqués en la calitat en que actua en aquest acte, fa entrega al senyor Ferran Arranz i Casaus del Navili aparellat de Fragata abans esmentat i aquest en nom del Museu Marítim de Catalunya accepta el DIPOSIT constituit amb les condicions consignades, el cumpliment de les quals obliga al Museu Marítim de Catalunya.

Els otorgants reconeixen al present document de caràcter privat tots els efectes de document públic i s'obliguen a donar-li aquest caràcter sempre que ho cregui convenient qualsevol dels firmants fent constar que les despeses que això ocasionin seran del càrrec del que ho sol.liciti.

S'extent el present document per triplicat i a un sol efecte firmant-lo juntament amb els testimonis que signent.

Fotografia i documents del lliurament de la fragata de l'extingida Escola de Nàutica. — Arxiu Municipal.

de Cultura i el senyor Ferran Arranz i Casaus, Delegat de la Generalitat al Museu Marítim de Catalunya.

A la sessió de l'Ajuntament de 30-7-1892, es dóna compte d'un comunicat del Governador Civil de la Província, traslladant una Reial Ordre del Ministeri de Marina del dia quatre del mateix mes, concedint a l'Ajuntament, en qualitat de dipòsit els documents de valor històric de l'extingida Comandància de la Província Marítima. Però de tot això no n'hi ha cap relació i no se sap si realment van ser lliurats.

A l'any 1908, el 16 de juliol, el regidor Sr. Pasqual va demanar l'adquisició de mobiliari per l'Arxiu, "... *pues está de él tan falto que cualquier persona que lo visite no tiene donde sentarse ni mesa donde colocar los documentos para su examen...*".

Poc després de la Dictadura del General Primo de Rivera, l'Ajuntament, acceptant la proposta del Tinent d'Alcalde senyor Joaquim Capell i Vidal, pren diversos acords sobre reorganització de l'Arxiu Municipal. Es proposa habilitar la casa núm. 17 del Carreró, per Museu i Arxiu Municipal, nomenar un Patronat Autònom i personal competent per portar a cap la tasca d'ordenament i reconstrucció.

Justifica el senyor Capell la conveniència de tals mesures tenint en compte les males condicions en què es troba instal.lat el fons de l'Arxiu. "...*guardar en la forma que queda expuesta porción de pergaminos y otros documentos de suma importancia, que están en un estante y debajo de él, una cocinilla de espiritu de vino, que al menor descuido puede ocasionar un fuego y la pérdida de los mentados papeles.*" (sessió d'11-6-30).

Arribem a la proclamació de la República de 1931.

L'acord de 15 de maig ens assabenta que el Conseller senyor Francesc Rossetti, acompanyat dels també Consellers senyors Puigvert i Julià, van fer una visita a l'Arxiu (al Museu) i el van trobar en estat deplorable. "...*el local está muy mal por el agua y las ratas que pueden estropear los documentos que están en el suelo...*". El mateix senyor Rossetti el 10-3-32 fa constar: "...*després de la visita feta a l'Arxiu, va anar a la Casa Museu i ha de dir lamentant-ho vivament, que les rates han fet de les seves en la documentació que hi ha en dit edifici...*" i va proposar, amb urgència, que tot el referent a l'Arxiu Municipal estigui a la Casa Consistorial, enderrocant uns envans de l'espai destinat a Arxiu en el segon pis. I així es va fer.

A finals de l'any 1937 o durant el següent i en una de les requises de paper van ser trets, segons es diu, no se sap per ordre de qui, diversos lligalls de documents, entre ells molts de referents al Corregiment de Mataró, que van desaparèixer per sempre més convertits en cartró o en paper regenerat.

Aquesta deu haver estat la pèrdua més grossa que ha sofert l'Arxiu en tota la seva història.

El 21-2-1944 el Conseller Delegat de Cultura Sr. Benet Fité i Sala, va proposar que tota la documentació més antiga passés al Museu Municipal, a la nova "Sección de Archivos Históricos", però ni aquesta secció va tenir vida, ni es va fer cap traspàs.

Des de l'any 1947, per cessió i a petició del Notari Arxiver General de Protocols del Districte Notarial de Mataró, senyor Josep Mª. Piñol i Aguadé, l'Arxiu té en dipòsit els Protocols Notarials del segle XIX fins a la meitat del segle XX.

L'any 1961 l'Arxiu es va enriquir amb 110 pergamins del fons de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena, dels segles XII, XIII, XIV, XV, XVI i XVII, lliurats per l'Administració de l'esmentat Hospital al senyor Jaume Colomer i Martori, en aquell temps Conseller de Cultura.

Actualment, la documentació es troba classificada i ordenada i no hi ha dificultats per a qualsevol consulta o investigació.

Les col.leccions d'acords municipals i el Cadastre són els conjunts més importants.

Els acords municipals des de 1454 fins a 1717 són força incomplets; en canvi a partir de 1720 presenten un estat excel.lent.

Els llibres del Cadastre i "Apeos" també es troben en bon estat de conservació. La secció està complementada per la documentació impositiva paral.lela i posterior al Cadastre.

Fem notar també que la petita hemeroteca que posseeix aquest Arxiu, tot i ser bastant incompleta, és freqüentment consultada, principalment les publicacions de caire social.

Cal dir per acabar, que les invasions, revoltes, guerres i altres successos; els trasllats i la mala instal.lació, han malmès i perjudicat molt el nostre Arxiu Municipal, com ho demostra la relació d'acords al llarg del temps.

Esperem que el considerable fons conservat fins ara, es mantingui intacte en el futur, al servei dels estudiosos de la Història de Mataró i Comarca.

CRISTINA FERRÉS I PUIGVERT
Arxivera Municipal

ARXIU HISTÒRIC DE L'AJUNTAMENT DE MATARÓ

I N V E N T A R I *(1ª. part)*

Els fons d'aquest Arxiu Històric es troben custodiats en una sala de l'Arxiu Municipal general. S'hi reuneix tota la documentació fins a finals del segle XIX, que hom ha pogut conservar després de les diverses vicissituds per les quals ha passat i de les espoliacions de què ha estat objecte. Actualment es troba dividit segons es detalla a continuació :

SECCIÓ PRIMERA

Aquesta secció conté tots els pergamins de l'Arxiu i es refereixen a rebuts de quantitats (àpoques), còpies de privilegis reials, traspassos de domini, drets d'establiment, etc.

1) Fons Municipal — Pergamins

Segle XIV	5
Segle XV	202
Segle XVI	101
Segle XVII	12
	320 pergamins

2) Fons procedent de l'Hospital de Mataró. — Pergamins

Segle XII	1
Segle XIII	2
Segle XIV	10
Segle XV	27
Segle XVI	57
Segle XVII	10
	110 pergamins

TOTAL SECCIÓ . . 430 pergamins

SECCIÓ SEGONA – ACORDS

Es conserven en aquesta secció tots els acords presos per l'Ajuntament, ja sigui pel primitiu Consell de la Universitat de la vila de Mataró, com per l'Ajuntament instaurat a partir del Decret de Nova Planta. Hi figuren també els llibres dits de "Negocis", o sigui, de contractes que afecten l'antiga administració Municipal.

Llibres dels acords del Consell Municipal i de Negocis.

7 lligalls que contenen acords dels anys (incomplets) . . 1454 a 1717

1 llibre de subhastes d'arrendaments del cobrament d'impostos i drets municipals, relligat en pergamí . . . . 1682 a 1697

82 llibres d'actes dels acords de l'Ajuntament, relligats en pergamí . . . . 1720 a 1900

SECCIÓ TERCERA

REIAL CADASTRE I CONTRIBUCIONS.

Pertanyen a aquesta secció tots els repartiments relatius al Reial Cadastre, des de la seva implantació el 1717, seguits dels documents cobratoris de diferents impostos i contribucions estatals.

Repartiments per major i menor del Reial Cadastre i d'altres contribucions, per ordre numèric:

249 llibres i
14 lligalls . . . . 1717 a 1889

SECCIÓ QUARTA – DIVERSOS

Aquesta secció la componen els llibres, llibretes i lligalls de documentació d'índole diversa. Es troben conservats en lligalls. El (lligall) núm. 1 conté dos llibres on es troben copiats els privilegis de la Ciutat; els altres estan ordenats per segles i pertanyen a matèries molt diverses.

A continuació enumerem cronològicament els diferents lligalls, fent constar les matèries generals que contenen, i, a més, s'indiquen aquells llibres, fascicles o plecs que resulten de marcat interès.

Segle XV (lligall núm. 2)

1 quadern de comptes del caixer (clavari) 1449

1 quadern de comptes del caixer (clavari) 1449

1 quadern de comptes del caixer (clavari) 1465

1 llibreta de rebuts de comptes (en 8ª.) 1496

Segle XVI (lligalls del 3 al 9)

1 quadern de comptes del caixer (clavari) (lligall desfet) Anys . . . . 1563 a 1592

1 quadern de comptes del Clavari. Anys . . . . 1590 a 1591

1 quadern de comptes de credença Anys . . . . 1591 a 1595

1 quadern de comptes de credença Any 1591

1 quadern de comptes de credença Any 1597

1 quadern de comptes del Clavari. Any 1599

Documents diversos 1575 a 1599

Segle XVII (lligalls del 10 al 25)

Els lligalls d'aquest segle consten de documentació vària relacionada amb assumptes eclesiàstics, Plets, Urbanització, Defensa armada, Arrendaments, Abastament, Privilegis, Censals, etc. i especialment són dignes de consignar :

1 quadern de comptes (19 fulls solts) . . . . 1601 a 1602

1 quadern de comptes del Clavari Any 1603

1 quadern de comptes d'arrendaments (desfet) 1604

1 quadern de comptes de credença (desfet) . . . . 1608 a 1615

1 quadern de comptes del clavari Anys . . . . 1611 a 1612

1 quadern de comptes de caixa Anys . . . . 1623 a 1654

1 quadern de comptes del clavari Any 1642

1 quadern de comptes del clavari Anys 1629 a 1630

1 quadern de comptes del clavari Any 1654

1 quadern de comptes de caixa (desfet) . . . . 1602 a 1604

1 quadern de comptes de credença Anys . . . . 1654 a 1675

1 quadern de comptes de credença Any 1673

1 quadern titulat "Salaris dels Oficials de la Universitat de Mataró" 1672

1 quadern titulat "Llibre que conté lo origen dels censals creats i venuts i les transpostacions que los mateixos han fet, per Joan Marqués" 1685

Segle XVIII (Lligall del 26 al 83)

Aquests lligalls contenen documentació diversa, pertanyent a la branca d'Arrendaments, Urbanització, Muralles, Defensa Armada, Aigües, Cerimonial, Ordenances, Abastaments, Contribucions, Comptes Municipals, Privilegis, Instrucció Pública, Assumptes Eclesiàstics, etc. i singularment cal ressaltar:

1 patent de sanitat marítima, de l'any 1713

1 llibre de Reials Ordres – Alguns anys fins a 1804

1 carpeta contenint Reials Ordres, Cèdules i Instruccions i Bans.

4 llibres titulats "Filiaciones de voluntarios del Tercio del Corregimiento de Mataró".

1 llibre "Apeo" de la riquesa Rústica i Urbana de Mataró . 1716

1 llibre "Apeo" d'edificis de Mataró 1757

1 "Apeo" de la Riquesa Rústica de Mataró 1757

1 llibre titulat "Libro de las filiaciones de los que sentarán plaza por el servicio de voluntarios de S.M., de la Ciudad de Mataró" 1744

1 Quadern titulat "Libro de concordia de antecedentes censalistas" 1724

1 quadern titulat "Dotación del Supremo Concejo" . Var. anys

24 quaderns de comptes de propis i arbitris 1702-1799

2 Missals, edicions de Venècia 1748 i Amberes 1703.

Segle XIX (lligalls del 84 al 228)

En aquests lligalls s'hi conserva documentació vària sobre: Comptes Municipals, Defensa Armada, Sanitat, Arrendaments, Càrrecs civils, Contribucions, Correspondència, Aigües, Urbanització, Muralles, Abastaments, Estadística, Censals, Assumptes Eclesiàstics, Beneficència, Ferrocarril, Calamitats Públiques, Enllumenat, Ordenances, etc. destacant entre aquests assumptes:

133 Patents de Sanitat Marítima, dels anys 1800-1867

10 quaderns de comptes de propis i arbitris 1814-1888

9 quaderns de comptes de la Delegació de Policia . . 1824-1832

1 llibre de comptes de la Junta Benèfica 1813

1 llibre d'Actes de la Junta de l'Asil de Sant Josep de la Beneficència Municipal 1896

1 llibre de Reials Despatxos. Dels anys 1815-1842

1 registre de Títols de Noblesa. Dels anys 1813-1814

1 llibre "Apeo" de cases i terres. Anys . . . . 1819 -

1 llibre "Apeo" de cases i terres. Anys . . . . s / a

1 llibre "Apeo" de terres . . 1830

26 llibres registre de passaports i multes i llicències concedides per la Delegació de Policia del Corregiment de Mataró. Dels anys . . . . 1825 - 1858

2 llibres titulats "Ordenes de Tiradores de Isabel II".

7 volums d'ordres i disposicions d'anys i assumptes varis.

Nombroses ordres impreses, sense enquadernar, d'afers varis i veredes als pobles del Corregiment de Mataró . . . . . . Anys varis

1 llibre registre dels exàmens verificats a l'Escola de Nàutica d'aquesta Ciutat 1830-1837

1 registre del moviment portuari de Mataró 1867-1888

Plànols varis.

ARXIU MUNICIPAL DE MATARÓ

Situació :

Casa de la Ciutat. La Riera, 48, segon pis.

Horari de consulta :

De dilluns a divendres,
de les 10 del matí a 2/4 de 2 de la tarda.

MUSEU ARXIU
DE SANTA MARIA
MATARÓ

Amb el suport de la Conselleria de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya.